

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL
PROBLEMLƏRİ İNSTİTUTU

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
PREZİDENTİ YANINDA
DÖVLƏT İDARƏÇİLİK AKADEMİYASI

Ali təhsilin bakalavr pilləsi üçün

MÜASİR BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR VƏ AZƏRBAYCANIN XARİCİ SİYASƏTİ

fənninə dair metodik vəsait

İxtisas: HS 160 100 - Beynəlxalq münasibətlər

*Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Elmi-Metodik Şurası "İdarəetmə" bölməsinin
14 oktyabr 2005-ci il tarixli iclasının qərarı ilə
təsdiq edilmişdir (protokol № 2).*

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN

İŞLƏR İDARƏSİNİN

KİTABXANASI

"AZƏRBAYCAN" NƏŞRİYYATI

BAKİ-2005

2960

M Ü N D Ə R İ C A T

Tərtib edəni:	Əli Həsənov, <i>tarix elmləri doktoru</i>
Elmi redaktorları:	Nuşirəvan Məhərrəmov, <i>tarix elmləri namizədi, dosent</i>
	Elçin Əhmədov, <i>siyasi elmlər namizədi, dosent</i>
Rəyçilər:	Musa Qasımlı, <i>tarix elmləri doktoru, professor</i>
	Namiq Axundov, <i>tarix elmləri doktoru, professor</i>

Ə.M. Həsənov,
H37(05) Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti.
fənninə dair metodik vəsait. Bakı, "Azərbaycan" nəşriyyatı, 2005. -112 s.

Metodik vəsait ali məktəblərin beynəlxalq münasibətlər, beynəlxalq hüquq, hüquqsünəşliq, politologiya və digər humanitar ixtisaslar üzrə bakalavr pilləsində təhsil alan tələbələr üçün nəzərdə tutulmuşdur.

II 4804000000-037(05)
M 670(07)-2005 Sifarişlə

G İ R İ Ş8

I H İ S S Ə
BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR SİSTEMİ: YARANMASI,
İNKİŞAFI, MÜASİR XARAKTERİSTİKASI VƏ
TENDENSİYALARI

I MÖVZU

Beynəlxalq münasibətlər: nəzəri mənbələr,
konseptual yanaşmalar, müasir nəzəriyyələri10

1. Beynəlxalq münasibətlərin obyektı, predmeti və subyektləri haqqında 10
 2. Beynəlxalq münasibətlər sisteminin mahiyyəti və beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsi haqqında 10
 3. Beynəlxalq münasibətlərin müasir nəzəriyyələri10
- Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları11

II MÖVZU

Beynəlxalq münasibətlər sistemi: formalaşma tarixi və əsas inkişaf mərhələləri14

1. Avropada mərkəzi milli-dövlət hərəkətinin güclənməsi və beynəlxalq münasibətlərin Vestfal sisteminin yaranması 14
2. Vestfal sisteminin və müstəmləkə rejimlərinin böhranı, beynəlxalq münasibətlərin kəskinləşməsi14
3. Birinci dünya müharibəsinin sonu, beynəlxalq münasibətlərin yeni - Versal sisteminin yaradılması14
4. Azərbaycanın beynəlxalq münasibətlər sistemində qatılmaq cəhdləri: Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin xarici siyasəti (1918-1920-ci illər)15

5. 1922-1939-cu illərdə beynəlxalq münasibətlər və Versal-Vaşinqton sisteminin böhranı.....	16
6. İkinci dünya müharibəsinin nəticələri və dünyada çoxqütblü beynəlxalq münasibətlər sisteminin yaranması (1945-1950-ci illərin ortaları)	16
7. Beynəlxalq münasibətlər “soyuq müharibə” dövründə (1950-ci illərin ortaları -1991-ci il)	17
Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları.....	17

III MÖVZU

Müasir beynəlxalq münasibətlər sisteminin yaranması: xarakteristikası, tendensiyaları və əsas aktorları.....

22

1. Müasir beynəlxalq münasibətlər sisteminin yaranması və əsas xarakterik xüsusiyyətləri.....	22
2. Yeni dünya nizamının yaranması və onun mahiyyəti.....	22
3. Qloballaşma və dünya siyasətinin transmilliləşməsi.....	23
4. Beynəlxalq (regional) integrasiya və onun müasir dünya siyasətinə təsiri	23
5. Dünyanın demokratikləşməsi tendensiyası və milli dövlətlər.....	23
6. Müasir dünya siyasəti və beynəlxalq təşkilatlar.....	24
Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları.....	25

II H İ S S Ə

AZƏRBAYCANIN XARİCİ SİYASƏTİ VƏ MÜASİR BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR SİSTEMİNƏ QATILMASI

IV MÖVZU

Azərbaycanın beynəlxalq münasibətlər sistemində qatılması: xarici siyasət fəaliyyətinin formalaşması və inkişafı

32

1. Azərbaycanın beynəlxalq münasibətlər sistemində qatılması.....	32
2. Xarici siyasətin əsas vəzifələri və prinsipləri.....	32
3. Xarici siyasətin əsas istiqamətləri.....	33
4. Azərbaycanın xarici siyasət prioritetləri.....	33
5. Azərbaycanın xarici siyasət resursları və mexanizmləri	33
Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları	34

V MÖVZU

Azərbaycan müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində: ikitərəfli əlaqələr

38

1. Azərbaycanın xarici siyasəti: Şimali, Mərkəzi və Cənubi Amerika ölkələri.....	38
2. Azərbaycanın xarici siyasəti və Avropa ölkələri	40
3. Azərbaycanın xarici siyasəti və Asiya ölkələri	47
4. Azərbaycanın xarici siyasəti və Afrika ölkələri	55
Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları	57

VI MÖVZU

Azərbaycanın beynəlxalq aləmlə çoxtərəfli münasibətləri

63

1. Azərbaycanın dünya dövlətləri ilə əlaqələrində beynəlxalq təşkilatların rolu.....	63
2. Azərbaycanın global dünya siyasətinə qatılması: Azərbaycan-BMT əlaqələri.....	63
3. Azərbaycanın Avropa təhlükəsizlik və əməkdaşlıq sistemində integrasiyası: Azərbaycan-ATƏT əlaqələri.....	63
4. Azərbaycanın global demokratikləşmə proseslərinə qatılması: Azərbaycan - Avropa Şurası əlaqələri.....	65
5. Azərbaycanın Avropa integrasiya proseslərinə qatılması: Azərbaycan- Avropa İttifaqı münasibətləri.....	66

6. Azərbaycanın Qərb təhlükəsizlik sistemində inteqrasiyası: Azərbaycan-NATO münasibətləri	67
7. Azərbaycanın İslam ölkələri ilə çoxtərəfli münasibətləri Azərbaycan-İslam Konfransı Təşkilatı.....	68
8. Azərbaycanın xarici siyasətində beynəlxalq iqtisadi təşkilatlar	69
Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları.....	69

VII MÖVZU

Azərbaycan regional münasibətlər sistemində: ikitərəfli əlaqələr

1. Dünya dövlətlərinin Avrasiya siyasəti: region ölkələri və Azərbaycan	74
2. Mərkəzi Asiya, Xəzər – Qara dəniz hövzəsi ölkələri müasir dünya siyasətində.....	74
3. Rusiyanın Avrasiya siyasəti və Azərbaycan.....	74
4. Türkiyənin Avrasiya siyasəti və Azərbaycan.....	76
5. İranın Avrasiya siyasəti və Azərbaycan.....	77
6. MDB üzvü olan digər dövlətlərin və Baltıqyanı ölkələrin Avrasiya siyasəti və Azərbaycanla münasibətləri.....	79
Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları.....	86

VIII MÖVZU

Avrasiya subregional inteqrasiyası və Azərbaycanın çoxtərəfli regional əlaqələri

1. Avrasiya subregional inteqrasiyası: xarakterik xüsusiyyətləri və əsas təşkilatları (MDB, KTM, Avr.As.İb, QDIÖT, ŞÖT, “Beşlər” İttifaqı və s.).....	93
2. GUAM - Avrasiya subregional inteqrasiyasının yeni modeli kimi.....	94
3. Avrasiya subregional inteqrasiyasında dini birlik və etnik yaxınlıq amili:(İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı və Türkdillli Dövlətlər Birliyi).....	95

Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları.....	96
--	----

IX MÖVZU

Dünya ölkələrinin enerji siyasəti və Azərbaycanın yeni neft strategiyası

1. Enerji resursları dünyanın müasir geosiyasətində.....	99
2. Azərbaycanın dünyanın aparıcı ölkələri ilə əlaqələrində Xəzər neftinin rolu.....	99
3. Xəzər nefti geosiyasət və region maraqları çərçivəsində: Xəzərin hüquqi statusu.....	99
4. Xəzər neftinin dünya bazarlarına çıxarılması və onun ətrafında yaranmış problemlər.....	100
5. Azərbaycanın beynəlxalq mövqeyinin güclənməsində enerji siyasətinin rolu.....	100
Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları.....	101

X MÖVZU

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi və Azərbaycanın təhlükəsizlik problemləri.....

1. Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tarixi kökləri haqqında.....	104
2. XX əsrin sonunda Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları və SSRİ rəhbərliyinin Qafqaz siyasəti.....	104
3. Azərbaycan ərazilərinin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğalı və münaqişənin BMT Təhlükəsizlik Şurasında müzakirəsi.....	104
4. ATÖT-in Minsk qrupunun yaradılması və fəaliyyəti.....	105
5. Digər beynəlxalq təşkilatların münaqişəyə dair mövqeyi və Azərbaycanın diplomatik fəaliyyəti.....	105
Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları.....	105
“Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti” ixtisas kursu üzrə mövzular və saatların bölgüsü.....	110

GİRİŞ

Müasir dövrdə beynəlxalq münasibətlərin subyekti kimi hər bir dövlətin öz milli mənafehlərini qoruması, dünya dövlətləri sırasında layiqli yer tutması, digər dövlətlərlə qarşılıqlı-faydalı əlaqələr yaratması dünya nizamını müəyyən edən mürəkkəb və dinamik proseslərlə sıx bağlıdır. Bu proseslərin mahiyyətinin və inkişaf perspektivlərinin aydın dərk olunması, onları şərtləndirən amillərin obyektiv qiymətləndirilməsi xarici siyasət strategiyasının və onun həyata keçirilməsi dinamikasının öyrənilməsinə xidmət edir. Müstəqil dövlət kimi beynəlxalq aləmlə bilavasitə çoxşaxəli əlaqələr yaratmış Azərbaycan Respublikasının xarici siyasəti dövlətin möhkəmləndirilməsi sahəsində ölkə daxilində görülmən tədbirlərin effektivliyinə də öz müsbət təsirini göstərir və gətirdikə daha çox elmi maraq kəsb edir.

Beynəlxalq münasibətlər, dünya siyasəti, Azərbaycanın beynəlxalq əlaqələri və həyata keçirdiyi xarici siyasət haqqında ali məktəblərdə bir sıra fənlər və xüsusi kurslar tədris olunur, mühazirələr oxunur, yüksək ixtisaslı kadrlar hazırlanır. Qeyd olunan mövzuların bəzi aspektləri müəyyən tədqiqat əsərlərinin obyektinə olsa da, hələ ki sistemli elmi ümumiləşdirməyə, habelə konseptual baxışları əks etdirən dərsləklərə, elmi-metodik vəsaitlərə böyük ehtiyac duyulur.

Bu yaxınlarda işıq üzü görmüş “Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti” dərsləyi də bu sahədəki boşluğun aradan qaldırılması istiqamətində göstərilən ilk təşəbbüsdür. Ali məktəblər üçün nəzərdə tutulan həmin dərsləkdə öz əksini tapmış müasir beynəlxalq münasibətlərin formalaşması və inkişaf tendensiyaları, Azərbaycanın xarici

siyasətinin əsas istiqamətləri, beynəlxalq aləmdə yeri və rolu, xarici aləmlə ünsiyyətə, inteqrasiya proseslərinə təsir edən amillər və s. məsələlərin praktiki baxımdan daha dərin və səmərəli tədris olunması zərurəti bu metodik vəsaitin hazırlanmasını şərtləndirmişdir.

Ali təhsilin beynəlxalq münasibətlər, beynəlxalq hüquq, hüquqşünaslıq, politologiya və digər humanitar ixtisasları üzrə bakalavr pilləsində təhsil alan tələbələrə kömək məqsədilə hazırlanmış “Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycanın xarici siyasəti” fənninə dair metodik vəsaitdə ayrı-ayrı mövzuların ən aktual problemləri və planı təqdim olunur. Verilmiş hər bir mövzunun əhatə dairəsi və xarakteristikasının həmin problemin tədqiq olunma səviyyəsindən, mövzu üzrə mövcud ədəbiyyat və informasiya resurslarından istifadə etmək imkanlarından asılı olduğunu qeyd etmək lazımdır.

Bir tədris ili müddətinə və 116 saat həcmində nəzərdə tutulan proqramın tələbələr tərəfindən dolğun surətdə mənimsənilməsinə kömək edən metodik vəsaitin quruluşu və mövzuların ardıcılığı beynəlxalq münasibətlərin mahiyyətini, formalaşması və inkişaf yolunu, müasir xarakterik xüsusiyyətlərini öyrənməyə, müstəqil Azərbaycan Respublikasının xarici siyasət strategiyasının əsas tərkib hissələrini və istiqamətlərini, beynəlxalq aləmlə qarşılıqlı münasibətlərinin təşəkkül tapması mərhələlərini, əlaqələrinin müasir səviyyəsini və digər aktual prosesləri izləməyə və başa düşməyə imkan verir.

Təklif olunan ayrı-ayrı mövzular üzrə elmi araşdırmaların və metodik vəsaitlərin azlığını nəzərə alaraq, hər bir mövzuya dair planın sonunda öyrənilən məsələlər üzərində sərbəst işləməyə şərait yaradan ədəbiyyat və informasiya resurslarının siyahısı verilmişdir.

I H İ S S Ə

BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR SİSTEMİ: YARANMASI, İNKİŞAFI, MÜASİR XARAKTERİSTİKASI VƏ TENDENSİYALARI

*1 MÖVZU: Beynəlxalq münasibətlər: nəzəri mənbələr,
konseptual yanaşmalar, müasir nəzəriyyələr*

1. Beynəlxalq münasibətlərin obyektı, predmeti və subyektləri haqqında. Beynəlxalq münasibətlərin predmeti, obyektı və mahiyyəti; beynəlxalq münasibətlər və geosiyasət; beynəlxalq münasibətlərin təbiəti və qanunauyğunluqları; beynəlxalq münasibətlərin əsas aktorları, onlar arasındakı münasibətlərin tənzimlənməsi yolları, şərtləri və hüquqi-siyasi əsasları; beynəlxalq münasibətlər və milli dövlətlərin beynəlxalq münasibətlər sistemindəki iyerarxik vəziyyəti; beynəlxalq münasibətlər sistemində ümumi və xüsusi maraqlar, onların tənzimlənməsi yolları.

2. Beynəlxalq münasibətlər sisteminin mahiyyəti və beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsi haqqında. Beynəlxalq münasibətləri təşkil edən əsas kompozisiyalar, faktorlar, hadisələr və onlar arasındakı ümumi bağlılıq; beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsinin əsas vəzifələri, beynəlxalq münasibətlərin öyrənilməsində rolu;

Beynəlxalq münasibətlərin bir elm kimi meydana çıxması və sonrakı inkişaf xüsusiyyətləri; (Fukidid, Nikollo Makiavelli, Tomas Qobs, Emerik de Vattel, Karl fon Klauzevs və b.); dövlətlərarası münasibətlərin xarakteri haqqında ilkin nəzəri yanaşmalar və bu yanaşmaların beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsinin sonrakı istiqamətlərinin yaranmasına təsiri.

3. Beynəlxalq münasibətlərin müasir nəzəriyyələri. Beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsi və dünyanın əsas siyasətşünaslıq mərkəzləri, onların tipologiyası və klas-

sifikasiyası (coğrafi, sinfi və qlobal meyarlar); ümumi nəzəriyyələr (siyasi realizm, tarixi sosiologiya və marksizm-leninizm); xüsusi nəzəriyyələr (beynəlxalq aktorlar, qarşılıqlı təsir, dünya strategiyaları, konfliktləri və onların tədqiqi inteqrasiyası, beynəlxalq təşkilatlar və s. nəzəriyyələr); beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsinin metodları (klassik və elmi-modernist, liberal-plüralist, materialist-strukturalist və s.); beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsinin əsas tədqiqat mərkəzləri və məktəbləri; siyasi realizm (E.Karr, N.Morqentau, R.Aron); neorealizm (Kenned Uols), sivilizasiyaların mübarizəsi, yaxud “postklassik” (S. Hantinqton) nəzəriyyələri və onların əsas mahiyyəti, digər nəzəri cərəyanlar (liberal idealist, radikalizm, postmodernizm, ingilis və fransız sosiologiya məktəbləri, qlobal beynəlxalq sistem, beynəlxalq birlik, qlobal dünya, təhlükələr balansı, humanitar müdaxilə, beynəlxalq rejim, antihegemon blok, və s. xüsusi nəzəriyyələr) və onların əsas arqumentləri.

Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları:

Azərbaycan dilində:

1. Həsənov Ə.M. Heydər Əliyev və Azərbaycanın xarici siyasət fəaliyyətinin formalaşması. Heydər Əliyev və müasir Azərbaycan. Bakı, 2003. - s.29-52.

2. Həsənov Ə.M. Heydər Əliyev və Azərbaycanın xarici siyasət prioritetlərinin müəyyənləşməsi. Heydər Əliyev irsi və Azərbaycan dövlətçiliyi. Bakı, 2005. - s.571-582.

3. Qasımov M. Azərbaycanın xarici siyasəti (konsepsiya məsələləri). Bakı, 1997.

Türk dilində:

1. Ahmad Feroz. Modern Türkiyənin oluşumu. İstanbul, 1995.

2. Akşin Abdüləhat. Atatürkün dış politika ilkeleri ve diplomasisi. Ankara, 1991.

3. Ataöz Türkkaya. İkinci dünya savaşı neden çıktı? Nasıl sürdü? Asya ve Afrikayı nasıl etkiledi? Ankara, 1985.

4. İlhan Suat. Jeopolitik duyarlılık. Ankara, 1989.

5. Morgenthau Hans. Uluslararası politika: güç ve barış mücadelesi. Çevireni: Ünsal Oskay ve Baskın Oran. Ankara, 1970.

6. Özdağ Ümit. Değişen dünya dengeleri ve Basra körfezi krizi. İstanbul, 1991.

7. Yönlübol Mehmet. Olaylarla Türk dış politikası (1919-1990). Ankara, 1990.

Rus dilində:

1. Алексеева Т.А. Современные политические теории. Москва, 2000.

2. Антология мировой политической мысли в 5-и томах, Москва, 1997-1999.

3. Арон А. Мир и война между народами. Москва, 2000.

4. Гасанов А.М. Внешняя политика Азербайджана и новые принципы организации мира. Цивилизация и террор. Баку, 2002. - 37-50 с.

5. Мировая политика и международные отношения в 1990 годы: взгляды французских и американских исследователей. Хрестоматия. Москва, 2001.

6. Теория международных отношений на рубеже столетий. Москва, 2002.

7. Цыганков П.А. Теория международных отношений. Москва, 2002.

İngilis dilində:

1.Explaining International Relations since 1945 – Oxford, 1999.

2.Smouts M.-C. Les nouvelles Relations internationales. Pratigues et theories. – Paris, 1998.

3.Trenin D. The End of Eurasia: Russia on the Border Between Geopolitics and Globalization. N.-Y., 2001.

İnternet resursları:

➤ <http://gi.grolier.com> - V.Vilson

- <http://www.sas.upenn.edu> - N.Makiavelli
- <http://www.cudenver.edu> - Postmodernizm
- <http://csf.colorado.edu> - Feminizm
- <http://www.carnegie.ru>
- <http://www.cast.ru>
- <http://www.ipmb.ru>
- <http://www.pirsenter.org>
- <http://www.rami.ru>
- <http://www.svop.ru>

Beynəlxalq jurnallar:

Foreign Affairs: <http://www.foreignaffairs.org>

Internationale Politik: <http://www.germany.org.ru>
<http://www.internationalepolitik.de>

The Economist: <http://www.economist.com>

II MÖVZU: Beynəlxalq münasibətlər sistemi: formalaşması və əsas inkişaf mərhələləri

1. Avropada mərkəzi milli-dövlət hərəkətinin güclənməsi və beynəlxalq münasibətlərin Vestfal sisteminin yaranması. Diplomatik münasibətlərin tarixi (Vestfala qədərki dövr); Roma dini imperiyasının süqutu və Avropada milli dövlət hərəkətinin güclənməsi (XVII əsrin əvvəllərindən başlayaraq – 30 illik müharibənin sonuna qədər); Vestfal sülhü (1648) və beynəlxalq münasibətlər sisteminin yaranması; Vestfal sistemi və dövlətlərarası münasibətlərin ilk hüquqi-normativ və istinad sənədinin qəbul edilməsi; Milli dövlət anlayışı və onun əsas şərtləri (məhiyyəti); Vestfal sisteminin dünyanın başqa qitələrinə tətbiqi və beynəlxalq davranış qaydalarının yaranmasına təsiri; kapitalizmin inkişafı, müstəmləkə hərəkətinin güclənməsi və Vestfal sisteminin böhranı; Fransa imperatoru Napoleonun XIX əsrin əvvəllərində Vestfal sistemini pozması və işğalçılıq yürüşləri, antinapoleon koalisiyasının yaradılması və Vyana konqresi (1815); Vestfal sisteminin böhranı və müstəmləkə mübarizələrinin kəskinləşməsi, dünyanın yeni müharibə düşərgələri arasında qarşıdurmaya sövq edilməsi.

2. Vestfal sisteminin və müstəmləkə rejimlərinin böhranı, beynəlxalq münasibətlərin kəskinləşməsi. XX əsrin əvvəllərində beynəlxalq münasibətlərin vəziyyəti və ona təsir edən amillər; Avropanın böyük dövlətləri arasındakı münasibətlər və müstəmləkələr uğrunda mübarizənin kəskinləşməsi (Böyük Britaniya, Fransa, Almaniya, İtaliya, ABŞ, Rusiya, Yaponiya, Osmanlı imperiyası və b.); dövlətlərarası bloklaşmalar və yeni müharibəyə hazırlıq; bloklaşmanın əsas səbəbləri, şərtləri və xarakterik xüsusiyyətləri; Birinci dünya müharibəsinin başlanmasına aparıcı yol və onun xarakteristikası; müharibənin başlanması və gedişi müddətində beynəlxalq münasibətlər.

3. Birinci dünya müharibəsinin sonu, beynəlxalq münasibətlərin yeni – Versal sisteminin yaranması. Birinci

dünya müharibəsinin beynəlxalq münasibətlər sisteminə və dünya siyasətinə təsiri; Versal sisteminin yaranması və əsas xarakteristikası; dövlətlərin bu sistemin yaranmasında iştirakı və mövqeləri; ABŞ-in Versal sistemindəki rolu və “Millətlər Liqası”nın yaradılması; Versaldan başlanan ideoloji-sinfi qarşıdurma və onun beynəlxalq münasibətlərə təsiri; dünyada və Avropada Versaldan sonra güc balansının dəyişməsi və bunun dünya siyasətinə təsiri; ABŞ-in dünya siyasətinin mərkəzinə çıxması və onun beynəlxalq münasibətlərdə oynadığı rol.

4. Azərbaycanın beynəlxalq münasibətlər sistemində qatılmaq cəhdləri: Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin xarici siyasəti (1918-1920). Azərbaycanın Vestfal sistemində (1648) qədərki inkişafı, milli dövlət uğrunda mübarizə və qonşu ölkələrlə münasibətlər; Rus imperiyasının dağılması və Cənubi Qafqazda başlanan milli azadlıq hərəkəti; Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin yaranması və xarici siyasət fəaliyyətinin başlanması; Xalq Cümhuriyyətinin beynəlxalq münasibətlər sistemində qatılmaq cəhdləri; Azərbaycan nümayəndə heyətinin Versal sülh prosesində iştirak etmək istiqamətindəki çalışmaları, Avropa ölkələri və ABŞ; Xalq Cümhuriyyəti Böyük Britaniya, Rusiya, Osmanlı və Almaniya arasında gedən geosiyasi mübarizələrdə (1918-ci il Brest sülhü və ona əlavə olaraq Almaniya Rusiya arasında bağlanmış “27 avqust” sazişi); Azərbaycanın tanınması və Beynəlxalq Münasibətlər Sistemində qatılmaq uğrunda Türkiyə-Azərbaycan birgə çalışmaları; Almaniyanın I Dünya müharibəsində məğlubiyyəti və bunun Azərbaycanın gələcəyinə (müstəqilliyinə) təsiri; Türkiyənin Cənubi Qafqazdakı mövqelərinin zəifləməsi və Sovet Rusiyasının Qafqaz siyasəti; Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin müstəqilliyinin tanınmasından ABŞ-in imtinası və bolşeviklərin Bakıda fəallaşması; Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin xarici aləmlə diplomatik münasibətlər yaratması və Sovet Rusiyası təhlükəsinə qarşı həyata keçirdiyi tədbirlər; aprel böhranı, bolşeviklərin ölkəyə daxil olması və Xalq Cümhuriyyəti hökumətinin süqutu.

5. 1922-1939-cu illərdə beynəlxalq münasibətlər və Versal-Vaşinqton sisteminin böhranı. Vaşinqton konfransı və Versal beynəlxalq münasibətlər sisteminin bəzi dəyişikliklərə məruz qalması (1922); “Millətlər Liqası”nın yaranması və onun tərkibində dövlətlərarası münasibətlərin müşahidə olunan ziddiyyətləri; 1922-ci ildən sonrakı proseslər – Avropada dövlətlərarası ziddiyyətlərin yeni dalğasının başlanması; SSRİ-nin yaranması və təcrid olunmadan çıxmaq üçün həyata keçirdiyi xarici siyasət; 1922-1939-cu illərdə dünyada baş verən siyasi proseslərin və beynəlxalq münasibətlərin əsas tendensiyaları; SSRİ-nin təcrid olunmadan çıxması və beynəlxalq münasibətlərin əsas hərəkətverici qüvvələrindən birinə çevrilməsi; Almaniyanın yenidən dünya hökmranlığı uğrunda mübarizəyə qoşulması; Avropada və dünyada dövlətlərarası ziddiyyətlərin kəskinləşməsi və müharibə bloklarının yaranması; İkinci dünya müharibəsinin başlanmasının əsas səbəbləri və beynəlxalq münasibətlər sisteminin böhranı;

6. İkinci dünya müharibəsinin nəticələri və dünyada çoxqütblü beynəlxalq münasibətlər sisteminin yaranması (1945-1950-ci illərin ortaları). İkinci dünya müharibəsinin nəticələri və bəşəriyyətin sivil dövlətlərarası münasibətlər yaratmaq istəyi; müharibəyə cəlb olunmuş dövlətlərin müharibədən sonrakı dünya düzəni və dövlətlərarası münasibətlərə baxışları; ABŞ və SSRİ-nin əsas məqsədləri və Avropada təsir dairəsi uğrunda mübarizənin kəskinləşməsi; müharibənin nəticələri və müharibədən sonrakı beynəlxalq münasibətlərin müzakirəsi (1945 fevral, avqust Yalta və Podstam Konfransları); müharibənin başa çatması və beynəlxalq münasibətlərin Yalta-Podstam sisteminin yaranması və əsas xüsusiyyətləri; müharibədən sonrakı beynəlxalq münasibətlərin xarakteri və səciyyəvi xüsusiyyətləri; SSRİ-ABŞ ideoloji qarşıdurmasının güclənməsi və dünya dövlətlərinin bu mübarizəyə cəlb edilməsi; BMT-nin yaranması (26 iyun 1945) və dünyada kollektiv təhlükəsizlik, sivil birgəyaşayış normalarının təsis edilməsi; dünya hegemonluğunda SSRİ-ABŞ mübarizəsi və müstəqillik əldə etmiş yeni

dövlətlər arasında münasibətlər; ABŞ-ın Qərbi Avropa, SSRİ-nin isə Şərqi Avropada yürütdüyü siyasət; Avropada və dünyada hərbi qarşıdurmanın güclənməsi və hərbi blokların yaranması; SSRİ və ABŞ-ın atom təhlükəsi siyasəti və bunun beynəlxalq münasibətlərə təsiri.

7. Beynəlxalq münasibətlər “soyuq müharibə” dövründə (1950-ci illərin ortaları-1991-ci il). “Soyuq müharibə”nin əsas səbəbləri, məqsədi və o dövrün beynəlxalq münasibətlərinə təsiri; “Soyuq müharibə”nin həyata keçirilməsi yolları və vasitələri; SSRİ, ABŞ və “bitərəf dövlətlər” birliyi, onlar arasındakı münasibətlər və bunun dünya siyasətinə, beynəlxalq münasibətlərə təsiri; ideoloji qarşıdurmanın müstəmləkə imperiyalarının dağılmasına və Asiya, Afrika, Latın Amerikası ölkələrinin müstəqillik qazanmasına təsiri; BMT-nin “bitərəf dövlətlər” bloku vasitəsilə genişlənməsi və “soyuq müharibə” dövründəki sülh, təhlükəsizlik və sivil birgəyaşayış normalarının bərqərar olmasına təsiri; Çin və Yaponiya “soyuq müharibə” dövründə; dünyanın münəqişə bölgələrində SSRİ-ABŞ siyasəti və BMT-nin fəaliyyəti; bloklararası silahlanma yarışı və onun beynəlxalq münasibətlərə təsiri; Avropada sülh və təhlükəsizlik cəhdləri, ATƏT-in yaradılması; kapitalizm və sosializmin dinc yanaşı yaşamaq prinsipinin qəbul edilməsi və bunun beynəlxalq münasibətlərə təsiri; İran və Əfqanıstanda 70-ci illərin Sovet-Amerika qarşıdurması və beynəlxalq münasibətlərin ziddiyyətli inkişafı; Vyetnam böhranı, ABŞ-ın geri çəkilməsi və ideoloji qarşıdurmanın yumşalması; sosialist düşərgəsinin və SSRİ-nin böhranı və sosialist ideyalarının süqutu.

Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları:

Azərbaycan dilində:

1. Abdullayev M. Beynəlxalq münasibətlər tarixi (XX əsr). I -II hissə. Bakı, 2000.

2. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (1918-1920). Parlament (stenoqrafik hesabatlar). I cild. Bakı, 1998. - s.38-44.

3. **Baykara N.** Azərbaycan istiqlal mübarizəsi tarixi. Bakı, 1992.
4. **Həsənov C.** Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində (1918-1920). Bakı, 1993.
5. **Həsənov C.** Güney Azərbaycanda Sovet-Amerika-İngiltərə qarşıdurması (1941-1946). Bakı, 2001.
6. **Həsənov C.** SSRİ-Türkiyə: "Soyuq müharibə"nin sınaq meydanı. Bakı, 2005.
7. **Hacıyeva A.** Beynəlxalq münasibətlər tarixi (1871-1919-cu illər). Dərs vəsaiti. Bakı, 2001.
8. **Musayev İ.** Azərbaycanın Naxçıvan və Zəngəzur bölgələrində siyasi vəziyyət və xarici dövlətlərin siyasəti (1917-1921-ci illər). Bakı, 1996.
9. **Mahmudov Y.M.** Azərbaycan diplomatiyası. Bakı, 1996.
10. **Qasimov M.** Birinci dünya müharibəsi illərində böyük dövlətlərin Azərbaycan siyasəti. (1914-1918-ci illər). 3 hissədə. Bakı, 2001-2004.
11. **Qasimov M.** Xarici dövlətlər və Azərbaycan (aprel işğalından SSRİ yaranana qədərki dövrdə diplomatik-siyasi münasibətlər). Bakı, 1998.
12. **Rəsulzadə M.Ə.** Azərbaycan Cümhuriyyəti. Bakı, 1990.
13. **Rəsulzadə M.Ə.** Bolşeviklərin Şərqi siyasəti. Bakı, 1994.

Türk dilində:

1. **Armaoğlu Tahir.** 20. Yüzyıl siyasi tarihi (1914 -1980). Ankara, 1989.
2. **Armaoğlu Tahir.** 20. Yüzyıl siyasi tarihi (1980 -1990). Ankara, 1991.
3. **Baskın Oran.** Türk Dış politikası. Kurtuluş savaşından bugüne. Oluklar, belgeler, yorumlar. (cilt I. 1919 -1980). İstanbul, 2002.
4. **Bilge Suat.** Milletlerarası politika. Ankara, 1966.
5. **Bilge Suat.** Türkiye-Sovyetler Birliği ilişkileri (1920-1964). Ankara, 1992.
6. **Ersanlı Bahar.** Bağımsızlığın ilk yılları. Ankara, 1994.
7. **Gönlübol M., C. Cap.** Atatürk ve Türkiyenin dış politikası (1919-1939). İstanbul, 1963.

8. **Gönlübol M., C. Cap.** Olaylarla türk dış politikası (1819-1965). Ankara, 1968.
9. **Gürün Kamuran.** Türkler ve Türk devletleri tarihi. İstanbul, 1981.
10. **Güvenç Bozkurt.** Avrupa ve Türkiye ilişkilerinin tarihi kaynakları. Gelişmesi ve bugünkü sorunları. Ankara, 1999.
11. **Saray Mehmet.** Azerbeycan türkleri tarihi. İstanbul, 1993.
12. **Uçarol Rifat.** Siyasi tarih (1789-1999). İzmir, 2000.
13. **Üçök Coşkun.** Siyasi Tarih. Ankara, 1961.
14. **Ümit.** Türkiye ve Avrupa entegrasyonu. Ankara, 1995.

Rus dilində:

1. **Азербайджанская Демократическая Республика** (1918-1920). Внешняя политика. (Документы и материалы). Баку, 1998.
2. **Бешлос М.Р., Тэлботт С.** На самом высоком уровне: закулисная история окончания «холодной войны» (пер. с англ.). Москва, 1994.
3. **Внешняя политика и международные отношения в новое и новейшее время.** Москва, 1984.
4. **Дебидур А.** Дипломатическая история Европы от Венского до Берлинского конгрессов. 1814-1878 (пер. с франц.). Москва, 1997.
5. **Дипломатический словарь** в 3-х тт. Изд.4-е. Москва, 1985.
6. **Дрейер О.К.** Глобальные проблемы и «третий мир». Общемировые и региональные процессы развития. Москва, 1991.
7. **Европа в международных отношениях (1917-1939).** Москва, 1979.
8. **Иноземцев И.И.** Внешняя политика США в эпоху империализма. Москва, 1960.
9. **Казанцев Ю.И.** Международные отношения и внешняя политика России (XX век). Ростов-на-Дону, 2002. – 352 с.
10. **Киссинджер Г.** Дипломатия. Москва, 1977.
11. **Кулиев Дж.** К истории образования второй республики Азербайджана. Баку, 1997.
12. **Маслов В.В.** Советско-турецкие отношения. 1917-1920.

13. Международные отношения на Балканах и Ближнем Востоке. Свердловск, 1988.

14. Международные отношения после Второй мировой войны в 3-х тт. Москва, 1962.

15. Орлов А. Тайная битва сверхдержав. Москва, 2000.

16. Плешаков К.В. Истоки «холодной войны». США: экономика, политика, идеология. Москва, 1991, №4.

17. Протопов А.С., Козьменко В.М., Елманова Н.С. История международных отношений и внешней политики России (1648-2000). Москва, 2003. - 344 с.

18. Ферро М. Запад и Советская революция (1917-1985). МЭИМО. 1991, №9.

19. Холодная война (1945-1963 гг). Историческая ретроспектива. Москва, 2003.

20. Черчилль У. Вторая мировая война в 3-х книгах. Москва, 1991.

21. Шаццло К.Ф. От Портсмутского мира к Первой мировой войне. Генералы и политика. Москва, 2000.

22. Эмир-Ильясова Э.И. Азербайджан в системе международных отношений. Баку, 2000.

23. Якобсон Г.А., Тейлор А. Вторая мировая: два взгляда (пер. с немец.). Москва, 1975.

İngilis dilində:

1. After the Soviet Union. From Empire Nations. N.-Y.- L., 1992.

2. Durch William J. (ed). Peacekeeping, American Politics and Uncivil Wars of the 1999 s., N.-Y., 1996.

3. Kazemzadeh F. The Struggle for TransCaucasus (1817-1921). N.-Y., 1951.

4. New States, New Politics: Building the Post-Soviet Nations. Cambridge. 1997.

5. Swietochowski T. Russian Azerbaijan 1905-1920. Cambridge, 1985.

6. Wolf, Stuart (ed). Nationalism in Europe 1815 to the Present London: Routledge, 1996.

İnternet resursları:

➤ <http://www.grid/let/rug/hi/ahe>

➤ <http://www.chagala.com/usrolez.pdt>

➤ <http://www.cis.by>

➤ <http://www.csf.colorado.edu/case net/index.html>

➤ <http://www.d-n-i.net>

➤ <http://www.etown.edu/v1/>

➤ <http://www.lib.byu.edu/rdh/wwi/>

➤ <http://www.lib.muohio.edu/inter/subj/history/wwii/index.html>

➤ <http://www.ukans.edu/histoty/v1>

Beynəlxalq jurnallar:

Дипломатический вестник. Москва, 1992-2005.

МЭИМО. Москва, 1992-2005.

США: экономика, политика, идеология. Москва, 1998-2005.

III MÖVZU: Müasir beynəlxalq münasibətlər sisteminin yaranması: xarakteristikası, tendensiyaları və əsas aktorları

1. Müasir beynəlxalq münasibətlər sisteminin yaranması və əsas xarakterik xüsusiyyətləri. XX əsrin 90-cı illərində sosializm böhranı və dünyada demokratikləşmə meyillərinin güclənməsi; ATƏT-in Paris sammiti (1990) və "Paris Xartiyası"nın qəbul olunması; ABŞ-ın SSRİ-ni ənənəvi təsir dairələrindən sıxışdırması və dövlətlərin sosialist ideyalarından imtina etməsi; demokratikləşmənin yeni dalğası və "bitərəf dövlətlər" bloku; Avropada və dünyada ideoloji-sinfi qarşıdurmanın yeni dünya nizamı ilə əvəz olunması; SSRİ-nin böhranı və müttəfiq respublikalarda müstəqillik hərəkətlərinin başlanması (1991); SSRİ-nin dağılması, yeni müstəqil dövlətlərin meydana gəlməsi və müasir dünya siyasətinin subyektinə çevrilməsi; ATƏT-in Helsinki sammiti (1992) və beynəlxalq münasibətlərin yeni prinsiplərinin meydana çıxması; ATƏT-in beynəlxalq münasibətlərin əsas institutlarından birinə çevrilməsi (Budapeşt sammiti, 1994); müasir beynəlxalq münasibətlərin yaranması və əsas xarakterik xüsusiyyətləri (təzahür formaları, tərkibi, əsas aktorları, tendensiyaları, dünyanın qloballaşması və s.).

2. Yeni dünya nizamının yaranması və onun mahiyyəti. Beynəlxalq münasibətlərin məzmun və mahiyyətində baş verən dəyişikliklər; beynəlxalq hüququn yeni prinsiplərinin və onların həyata keçirilməsi mexanizmlərinin yaranması; dünya siyasətinin yeni prinsipləri və milli dövlət hüquqlarının məhdudlaşdırılması; milli dövlət hüquqları və qeyri-dövlət aktorları; dünya siyasətinin transmilliləşməsi, transmilli korporasiyalar və milli dövlətlər; beynəlxalq münasibətlərin "milli dövlət" sistemi və onun suveren hüquqlarının qorunması prinsiplərinin dəyişikliklərə məruz qalması; ABŞ və onun yeni dünya nizamındakı rolu; təkqütblü dünya siyasəti və onun müasir beynəlxalq münasibətlərdə təzahür formaları; yeni dünya nizamı və dövlətlərin dünya siyasətinə təsir imkanlarında baş vermiş dəyişikliklər (iyerarxik düzüm); beynəlxalq hüququn yeni prinsiplərlə inkişaf etdirilməsi (insan hüquq və

azadlıqları, demokratik inkişaf və vətəndaş cəmiyyəti tələbləri); yeni dünya nizamının keyfiyyət xarakteristikası və ona təsir göstərən əsas faktorlar.

3. Qloballaşma və dünya siyasətinin transmilliləşməsi. Qloballaşma müasir beynəlxalq münasibətlərin əsas tendensiyası kimi; qloballaşmanın xarakteri, mahiyyəti və əsas təzahür formaları; qloballaşma və dünya siyasətinin transmilliləşməsi; qloballaşma və dünyanın iqtisadi strukturunun dəyişməsi; qloballaşma, TMK-lar və milli dövlət maraqları; əsas qloballaşma mərkəzləri və qloballaşma rəqabəti; qloballaşmanın əsas təzahür formaları və ziddiyyətləri; qloballaşmanın müsbət və mənfi nəticələri, dünya siyasətinə, beynəlxalq münasibətlərə təsiri; qloballaşmanın inkişaf etmiş və üçüncü dövlətlərə təsiri; qloballaşma və müasir dünyanın yeni iqtisadi düzəni.

4. Beynəlxalq (regional) integrasiya və onun müasir dünya siyasətinə təsiri. Regional integrasiya müasir beynəlxalq münasibətlərin əsas tendensiyalarından biri kimi; Rİ-nin səbəbləri, xarakteri və əsas təzahür formaları; dünyanın əsas regional integrasiya mərkəzləri və onların fərqli xüsusiyyətləri (Avropa, Cənub-Şərqi Asiya, Amerika, Avrasiya və s.); regional integrasiya və milli dövlətlər; regional integrasiyanın digər dövlətdaxili, qeyri-hökumət institutlarına təsiri; regional integrasiyanın əsas formaları; regional integrasiya və onun əsas subyektləri arasındakı ziddiyyətlər; regional integrasiya və onun tənzimlənməsi; əsas regional integrasiya təşkilatları və onların fəaliyyət prinsipləri.

5. Dünyanın demokratikləşməsi tendensiyası və milli dövlətlər. Demokratikləşmə müasir dünya nizamının, beynəlxalq münasibətlərin və hüququn əsas tendensiyalarından biri kimi; demokratikləşmə və müasir dünya siyasətinin formalaşması; demokratikləşmənin dünya siyasəti səviyyəsinə yüksəldilməsi və ABŞ-ın xarici siyasəti; demokratikləşmə siyasətinin hazırlanması, həyata keçirilməsi və qiymətləndirilməsi (dünyanın demokratiya institutları və onların idarə olunması); dünya dövlətlərinin demokratik inkişaf meyilləri və

onların təsnifatı; demokratikləşmə və onun milli dövlət hüquqlarının təmin olunmasına təsiri; sosializmin iflası və demokratikləşmənin üçüncü dalğasının vüsət alması; demokratikləşmənin inkişaf trayektoriyası və perspektivləri; demokratikləşmə, milli mentalitet və onların uyğunlaşdırılması cəhdləri – mənfi və müsbət nəticələr; demokratikləşməyə təsir göstərən əsas xarici və daxili faktorlar; transmilli demokratikləşmə və onun müasir beynəlxalq münasibətlərə təsiri; demokratikləşmə və subyektiv yanaşma, transmilli siyasətin çoxstandartlıq problemləri.

6. Müasir dünya siyasəti və beynəlxalq təşkilatlar.

Beynəlxalq təşkilatların müasir dünya siyasətinin formalaşması və beynəlxalq münasibətlərin inkişafındakı rolu; beynəlxalq təşkilatların təsnifatı və xarakteristikası; üzvlük və coğrafi (məkan) prinsipləri, funksiyaları və vəzifələri, suveren dövlət hüquqlarına müdaxiləsi; beynəlxalq təşkilatların yaranması və inkişafı, dünya siyasətinin formalaşması sahəsində onlardan istifadə edilməsi; beynəlxalq münasibətlərin tənzimlənməsində hökumətlərarası təşkilatların rolu;

Global iqtisadi və sosial təşkilatlar (QİST), müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində onların yeri və rolu (Bretton-Vud sistemi, Beynəlxalq Valyuta Fondu, Dünya Bankı, Dünya Ticarət Təşkilatı, Qeyri-formal İqtisadi strukturlar, Beynəlxalq əmək təşkilatları, BMT-nin təhsil, elm və mədəniyyət təşkilatı).

Regional iqtisadi və sosial təşkilatlar və müasir dünya siyasəti (Şimali Amerika azad ticarət sazişi, Cənub-Şərqi Asiya dövlətləri assosiasiyası, Asiya-Sakit Okean iqtisadi əməkdaşlıq təşkilatı, OPEK və s.).

Regional çoxfunksiyalı və ictimai-siyasi təşkilatlar və onların müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində iştirakı: ATƏT, NATO, Avropa İttifaqı, Avropa Şurası, Afrika ölkələri birliyi təşkilatı, Amerika dövlətləri təşkilatı, Ərəb dövlətləri liqası, İslam Konfransı Təşkilatı və s.

Beynəlxalq qeyri-hökumət təşkilatları (BQHİT) və onların müasir dünya siyasətinin formalaşmasına təsiri: BQHT-lərin

yaranması (yaradılması) səbəbləri və onların dünya siyasətində iştirakı; BQHT-lərin böyük dövlətlər tərəfindən istifadə edilməsi; BQHT-lərin təsnifatı və spesifikasiyası, hüquqi statusu, beynəlxalq proseslərə təsir mexanizmləri ("Sərhədsiz həkimlər", "Qrınpis", "Beynəlxalq amnistiya təşkilatı", "Qızıl Xaç", "Beynəlxalq Olimpiya Komitəsi", "Azad Həmkarlar Təşkilatının Beynəlxalq Konfransı" və s.), onların əsas məqsədi, yaranması və fəaliyyət prinsipləri.

BMT: strukturu, məqsədi və vəzifələri, fəaliyyətinin əsas istiqamətləri

Yaranması, məqsəd və prinsipləri: BMT beynəlxalq münasibətlərin əsas universal təşkilatı kimi, yaranmasının məqsədi, üzvləri və üzvlük normaları, başqa beynəlxalq təşkilatlarla qarşılıqlı əlaqələri, strukturu.

BMT-nin Baş Assambleyası və Təhlükəsizlik Şurası, məqsəd, vəzifə və işləmə mexanizmləri, formalaşması, funksiyaları və tərkibi.

BMT-nin sosial-iqtisadi funksiyaları: İqtisadi və Sosial Şura və onun əsas vəzifələri, EKOSOS və s.

BMT və beynəlxalq hüquq, Beynəlxalq məhkəmə, onun işi və tərkibi, səlahiyyətləri.

BMT baş katibi və onun katibliyi – vəzifələri, funksiyaları və iş prinsipləri, beynəlxalq sülh və təhlükəsizlik məsələlərinin təmin edilməsi.

BMT- və sülhməramlı tədbirlər, konfliktlərin aradan qaldırılması.

Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları:

Azərbaycan dilində:

1. "Azad ev" Minilliyin çağırışı. 2002.

2. Abdullayev M. Beynəlxalq münasibətlər tarixi (XX əsr. II hissə. 1945-2000-ci illər). Bakı, 2000.

3. **Qurbanov Ə.** Beynəlxalq münasibətlərdə din - İslam amili. Bakı, 2000. –374s.
4. **Rəcəbli H., İbayev V.** Avropa Şurası. Bakı, 1999. –118s.
5. **Həsənov Ə.** Azərbaycan və ATƏT. Bakı, 1997. –140 s.
6. **Məmmədov A.S.** Beynəlxalq konfliktlər. Bakı, 2000. –208s.
7. **Mehdiyev R.** Azərbaycan: Qloballaşma dövrünün tələbləri. Bakı, 2005. – 463 s.
8. **İbadov R.** Avropa İttifaqının əsasları. Bakı, 2004. –212s.

Türk dilində:

1. **Alan Makovski, Sabri Sayari.** Türkiyənin yeni dünyası. Türk Dış politikasının dəyişən dinamikləri. İstanbul, 2002. - 315 s.
2. **Başkın Oran.** Türk Dış politikası. Kurtuluş savaşından bugüne. Olqular, belgeler, yorumlar. (Cilt I. 1919-1980). İstanbul, 2002. - 846 s.
3. **Fransis Fukuyama.** Devlet inşası. 21. Yüzyılında dünya düzeni və yönetim. İstanbul, 2005. - 160 s.
4. **Mahir Kaynak.** Büyük Ortadoğu projesi ve Türkiye üzerine stratejik analizler. İstanbul, 2005. - 228 s.

Rus dilində:

1. **Адамишин А.** На пути к мировому правительству . Россия в глобальной политике. 2002, №1.
2. **Актуальные проблемы современности и истории.** Москва, 1998.
3. **Бажанов Е.П.** Современный мир. Москва, 2004.
4. **Балуев Д.Г.** Информационная революция и современные международные отношения. Н. Новгород, 2001.
5. **Барановский В.Г.** Международные организации как механизмы регулирования международных отношений. Москва, 2000.
6. **Барановский В.Г.** Политическая интеграция в Западной Европе. Некоторые вопросы теории и практики. Москва, 1988.
7. **Бек У.** Что такое глобализация? Москва, 2001.
8. **Бжезинский З.** Великая шахматная доска. Москва, 1999.
9. **Ближний Восток: история и современность.** Москва, 1997.

10. **Брук С.Н.** Население мира. Москва, 1986.
11. **Валлерстайн И.** Анализ мировых систем и ситуация в современном мире. СПб., 2001.
12. **Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной войны.** Т.1. Москва, 1944.
13. **Володин А.Г., Широков Г.К.** Глобализация: начала, тенденции, перспективы. Москва, 2002.
14. **Восток - Запад. Региональные подсистемы и региональные проблемы международных отношений.** Под ред. А.В. Воскресенского. Москва, 2002. - 526 с.
15. **Генри Е.** Профессиональный антикоммунизм. К истории возникновения. Москва, 1981.
16. **Глобализация: человеческое измерение.** Москва, 2002.
17. **Грани глобализации: трудные вопросы современного развития.** Москва, 2002.
18. **Давыдов Ю.П.** Норма против силы. Москва, 2002.
19. **Дергачев В.** Глобальная геоэкономика. Киев, 2000.
20. **Дипломатический словарь** в 3-х томах. Изд. 4-е. Москва, 1985.
21. **Дробот Г.А.** Роль международных организаций в мировой политике: основные теоретические подходы. Вестник Московского университета: сер.18. Социология и политология, 1999, №1.
22. **Дугин А.Г.** Основы геополитики. Геополитическое будущее России. Москва, 1997. - 121с.
23. **Егоров С.А.** Актуальные проблемы права вооруженных конфликтов. Москва, 2000.
24. **Ефимов Г.П.** Устав ООН - инструмент мира. Москва, 1998.
25. **Жизнин С.З.** Основы энергетической дипломатии в 2-х тт. Москва, 2002.
26. **Зеркин Д.** Основы конфликтологии. Ростов-на-Дону, 1998.
27. **Зонова Т.В.** Современная модель дипломатии: истоки становления и перспективы развития. Москва, 2003.
28. **Информационные вызовы национальной и международной безопасности.** Под ред. Ю.В. Федорова. Москва, 2002.

29. Казанцев Ю.И. Международные отношения и внешняя политика России. Новосибирск, 2002.
30. Кастельс М. Информационная эпоха. Москва, 1999.
31. Катин Б.А. НПО как субъект мировой политики. ВФ. Москва, 1999, №6.
32. Кеннеди П. Вступая в XXI век. Москва, 1997.
33. Киссинджер Г. Нужна ли Америке внешняя политика? Москва, 2002.
34. Киссинджер Г. Дипломатия. Москва, 1977.
35. Коваленко Н.И. Международные неправительственные организации. Москва, 1976.
36. Кожевников Ф.И. Шарманазашвили Г.В. Международный суд ООН. Москва, 1971.
37. Коргун В.Г. Афганистан. Политика и политики. Москва, 1999.
38. Крылов Н.Б. Принципы участия государств в системе ООН. Москва, 1986.
39. Кулагин В.М. Формирование новой системы международных отношений. Современные международные отношения. Москва, 2004.
40. Кулиш В.И. У порога войны. Страницы истории Советского общества. Москва, 1989.
41. Лебедева М.М. Мировая политика. Москва, 2001.
42. Международные отношения и борьба идей. Москва, 1981.
43. Международные отношения после Второй мировой войны. Т.1. Москва, 1962.
44. Международные отношения: теории, конфликты, организации. Москва, 2004.
45. Мельвиль А.Ю. Демократические транзиты. Теоретико-методологические и прикладные аспекты. Москва, 1999.
46. Мельвиль А.Ю. Становление транснациональной политической среды и «волны» демократизации. Современные международные отношения и мировая политика. Москва, 2004. -106-142 с.
47. Мехтиев Р.Э. Азербайджан: вызовы глобализации. Баку, 2004. -584 с.
48. Мехтиев Р.Э. Межнациональные отношения на исходе XX столетия. Баку, 1995. -222с.

49. Мировая политика и международные отношения на пороге третьего тысячелетия. Под ред. М.М. Лебедевой. Москва, 2002.
50. Моравецкий В. Функции международной организации. Москва, 1976.
51. Нешатаева Т.Н. Международные организации и право. Москва, 1998.
52. Организация Объединенных Наций. Основные факты. Москва, 2000.
53. Очерки теории и политического анализа международных отношений. Москва, 2002.
54. Петров В.Л. Геополитика России. Москва, 2003.
55. Плешаков К.В. Истоки «холодной войны»: размышления участника советско-американской конференции. США: экономика, политика, идеология, 1991, №4. - 37-38 с.
56. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва, 2003.
57. Хантингтон С. Третья волна: демократизация на исходе XX века. Москва, 2003.
58. Секистов В.А. Война и политика. Москва, 1970.
59. Современные международные отношения и мировая политика. Под ред. А.В. Торкунова. Москва, 2004.
60. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма. ИНФРА-Москва, 1993.
61. Стиглиц Дж. Глобализация: тревожные тенденции. Москва, 2004.
62. Страны Ближнего Востока. Москва, 1988.
63. Стратегия в области национальной безопасности США от 20 сентября 2002 г. ИТАР-ТАСС. "Компас," 2002, № 41, 10 октября.
64. Страус А. Униполярность. Концентрическая структура нового мирового порядка и позиция России. «Полис», 1997, № 2.
65. Уткин А. И. Мировой порядок XXI века. Москва, 2001.
66. Филатов А.М. Германский вопрос: от раскола к объединению. Москва, 1993.
67. Шакленна Т.А. Россия и США в новом мировом порядке. Дискуссия в политико-академических сообществах России и США (1991-2002). Москва, 2002.

68. Шреплер Х.А. Международные организации. Справочник. Москва, 1995.

69. Шреплер Х.А. Международные экономические организации. Справочник. Москва, 1997.

İngilis dilində:

1. Cooper R. Is there a New World Order? Prospects for Global Order. Vol.2. London, 1993.

2. Friedman Th.L. The Lexus and the Olive Tree. N.-Y., 1999.

3. Gilpin R. War and Change in World Politics. Cambridge. N.-Y., 1981.

4. Many Globalizations: Cultural Diversity in the Contemporary World. P.L. Berger, S.P. Huntington (eds.) Oxford, N.-Y., 2002.

5. Miller L. Global Order: Values and Power in international Politics. Boulder, Co, 1994.

6. Nations in Transit 2002: Civil Society, Democracy, and Markets in East Central Europe and the Newly independent States. New Brunswick. №5, 2002.

7. Russett B., Stark H., Kinsella D. World Politics: The Menu for Choice. Sixth edition. Boston; N.-Y., 2000. P.59.

8. Stiglitz E. Globalization and its Discontents. – N.-Y., 2002.

9. The New international Relations: Theory and Practice. M.C. Smouts (ed.) - N.-Y., 2001.

10. UNDP. Human Development Report on 2000.

İnternet resursları:

➤ <http://www.un.org> - BMT

➤ <http://www.europa.eu.int> - Aİ

➤ <http://www.nato.int> - NATO

➤ <http://www.icj-cij.org> - Beynəlxalq məhkəmə

➤ <http://www.coe.int> (rus dilində www.coe.ru) - AŞ

➤ <http://www.freedomhouse.org> - Freedom House

Başqa beynəlxalq təşkilatlar:

➤ <http://www.organic.com>:

➤ <http://www.sustainable.doc.gov>

➤ <http://www.envirolink.org>

Digər resurslar:

➤ <http://china.si.umich.edu/telecom.telecom-info.html>

➤ <http://migration.ucdavis.edu>

➤ <http://www.unpan.org> (100-dən artıq beynəlxalq KİV-lərin qloballaşma və inteqrasiya ilə bağlı materialları)

➤ <http://www.wfs.org> (gələcək dünya və ona təsir göstərən amillər haqqında materiallar)

➤ <http://www.worldcitizen.org> (dünya politoloqları yeni dünya nizamı mövzusunda müzakirə edir)

Beynəlxalq və yerli jurnallar:

III Era. Bakı, 1997.

«Полис». Москва, 1997-2005.

Вестник Московского университета. Серия: Социология и политология. Москва, 1998-2005.

«Компас.» Москва, 2002-2005.

II HİSSƏ

AZƏRBAYCANIN XARİCİ SİYASƏTİ VƏ MÜASİR BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR SİSTEMİNƏ QATILMASI

IV MÖVZU: Azərbaycanın beynəlxalq münasibətlər sistemində qatılması: xarici siyasət fəaliyyətinin formalaşması və inkişafı

1. Azərbaycanın beynəlxalq münasibətlər sistemində qatılması. Azərbaycanın müstəqilliyinin bərpa olunması (1991, 18 oktyabr) və dünya dövlətləri tərəfindən tanınması; BMT üzvlüyünə qəbul olunması (2 mart 1992) və beynəlxalq münasibətlərin subyektinə çevrilməsi; Azərbaycanın beynəlxalq münasibətlər sistemində qatılması və müstəqil xarici siyasət yürütməsini çətinləşdirən daxili və xarici faktorlar; Azərbaycanın geosiyasi, geoiktisadi və geostrateji mövqeləri və bunların onun beynəlxalq aləmlə əlaqələrinə təsiri; Azərbaycanın strateji inkişaf seçimi və bunun ölkənin beynəlxalq vəziyyətinə təsiri; Azərbaycanın enerji siyasəti və Qərbdə inteqrasiya meyilləri; Azərbaycanın Şərq-Qərb əlaqələrindəki əlverişli mövqeyi və bundan istifadə cəhdləri; Azərbaycanın global iqtisadi, siyasi, təhlükəsizlik problemləri və beynəlxalq təşkilatlarla bu istiqamətdə həyata keçirdiyi siyasət.

2. Xarici siyasətin əsas vəzifələri və prinsipləri. Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas vəzifələri və onun reallaşdırılması yolları; xarici siyasətin əsas xüsusiyyətləri və onun xarakteristikası; xarici siyasətin mahiyyəti və prinsipləri; xarici siyasət və beynəlxalq hüquq; Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas mərhələləri və onu səciyyələndirən cəhətləri; xarici siyasətin konstitusiyə təminatı, beynəlxalq münasibətlərin reallıqları və ondan yararlanma yolları; Azərbaycanın xarici siyasəti, BMT Nizamnaməsi, ATƏT-in əsas prinsipləri və digər beynəlxalq hüquq normaları; Azərbaycanın xarici siyasətinin Heydər Əliyev konsepsiyası və onun həyata keçirilməsi.

3. Xarici siyasətin əsas istiqamətləri. Azərbaycanın xarici siyasət istiqamətlərini şərtləndirən amillər; xarici siyasətin əsas istiqamətləri və onların həyata keçirilməsi (Rusiya və MDB ölkələri; Cənubi Qafqazın qonşu dövlətləri; Türkiyə, İran və digər İslam ölkələri; Qərbin aparıcı dövlətləri və ABŞ; Cənub-Şərqi Asiya ölkələri; beynəlxalq və regional təşkilatlar; xüsusi istiqamət kimi - Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ probleminin həlli; Azərbaycanın enerji siyasəti və yeni neft strategiyasının reallaşdırılması; terrorizmə qarşı beynəlxalq mübarizədə iştirak və s.).

4. Azərbaycanın xarici siyasət prioritetləri. Xarici siyasət prioritetlərinin müəyyən edilməsi yolları və vasitələri; xarici siyasət prioritetlərinə təsir göstərən amillər; xarici siyasət prioritetlərinin müəyyən edilməsi, açıqlanması və həyata keçirilməsi; xarici siyasət prioritetləri ilə beynəlxalq münasibətlərin reallıqları arasındakı bağlılıq və əlaqə; Azərbaycanın müasir xarici siyasət prioritetləri; daxili və xarici resursların ölkənin ərazi bütövlüyünün, suveren dövlət hüquqlarının və təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə yönəldilməsi; xarici aləmin təsir gücünə malik olan bütün aktorları ilə tərəfdaşlıq münasibətlərinin qurulması; ölkənin regional inteqrasiya proseslərində iştirakı və bundan milli maraqlar naminə maksimum istifadə edilməsi; dünyada baş verən transmilli qloballaşma, demokratikləşmə və inteqrasiya proseslərində iştirak; yeni neft strategiyasının həyata keçirilməsi və onun təhlükəsizliyinin təmin olunması; ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin, manatın sabitliyinin təmin olunması; orzaq, ekologiya, informasiya, ideoloji və s. asılılığın aradan qaldırılması; Qərbin qabaqcıl və inkişaf etmiş strukturlarına inteqrasiya (iqtisadi, siyasi, təhlükəsizlik, informasiya və s. sahələrdə); dünya azərbaycanlılarının mənəvi birliyinin təmin edilməsi və qorunması.

5. Azərbaycanın xarici siyasət resursları və mexanizmləri. Xarici siyasətin daxili və xarici resursları; maddi resurslar – coğrafi, demoqrafik, iqtisadi, hərbi; qeyri-maddi resurslar – siyasi, sosial, reputasiya (imic), ideoloji, mədəni, informasiya,

elmi-texniki və təhsil; xarici resurslar – dövlətlərlə, təşkilatlarla münasibətlər, beynəlxalq ictimai rəyə çıxış və ona təsir imkanları, diaspora ilə işin səviyyəsi; xarici siyasət mexanizmlərinin müəyyən edilməsi və həyata keçirilməsi; vəzifələrin, məqsədlərin və onu həll etməyin düzgün strategiyasının və taktikasının hazırlanması; dünya siyasətinin mövcud vəziyyətinin və tendensiyalarının düzgün müəyyənləşdirilməsi və praktik siyasət yürüdülməsi; beynəlxalq maraqlar sistemində adekvat yanaşma və milli maraqların düzgün qoyulması; xarici siyasət mexanizmlərinin yaradılması və fəaliyyətinin təmin olunması; rəsmi strukturlar – Prezident, Parlament, Xarici İşlər Nazirliyi, digər rəsmi strukturların xarici siyasət fəaliyyətində iştirakı və ümumi koordinasiyası; xarici ölkələrdə diplomatik nümayəndəliklərin və ölkə daxilində xarici nümayəndəliklərin fəaliyyətinin düzgün yönəldilməsi və idarə olunması; xarici və milli institutların, siyasi, ictimai təşkilatların, kütləvi-informasiya vasitələrinin, milli elitanın, milli, dini və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının imkanlarından xarici siyasət vəzifələrinin reallaşdırılması işində istifadə edilməsi və s.

Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları:

Azərbaycan dilində:

1. **“Azərbaycan Respublikasının Dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiyası** aktı. Bakı, 1991.
2. **Abdullayev V.** Azərbaycan yeni diplomatiya məkanında. Bakı, 2000.
3. **Azərbaycan beynəlxalq aləmdə.** I-V cildlər. Bakı, 1996-1999.
4. **Azərbaycan Respublikası 1991-2001.** Bakı, 2001.
5. **Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası.** Bakı, 1996.
6. **Əliyev H.Ə.** Müstəqilliyimiz əbədidir. I-XIII kitablar. Bakı, 1996-2005.
7. **Heydər Əliyev Azərbaycanı dünyaya tanıdır.** Bakı, 1994.

8. **Həsənov Ə.M.** Müstəqil Azərbaycan dövlətinin xarici siyasəti (əsas istiqamətlər, prinsip və xüsusiyyətlər). Heydər Əliyev siyasi məktəbini öyrənirik. Bakı, 1997. - s.126-142.

9. **Həsənov Ə.M.** Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində. “Qafqaz Universiteti” jurnalı, 2003. №11. - s.47-61.

10. **Həsənov Ə.M.** Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətinin əsas vəzifələri, prinsip və istiqamətləri (1991-1997-ci illər). Tarix və onun problemləri. Bakı, 1998, №2. - s. 49-69.

11. **Həsənov Ə.M.** Azərbaycanın ABŞ və Avropa dövlətləri ilə münasibətləri (1991-1996). Bakı, 2000.

12. **Həsənov Ə.M.** Azərbaycanın xarici siyasəti: Avropa ölkələri və ABŞ (1991-1996). Bakı, 1998.

13. **Həsənov Ə.M.** Heydər Əliyev və Azərbaycanın xarici siyasət prioritetlərinin müəyyənəlməsi. Heydər Əliyev irsi və Azərbaycan dövlətçiliyi. Bakı, 2005. - s.571-582.

14. **Hüseynova H.** Azərbaycan Avropaya inteqrasiya prosesləri sistemində (1991-1997). Bakı, 1998.

15. **Qasımov M.** Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində (1991-1995-ci illər). Bakı, 1996.

16. **Qasımov M.** Azərbaycanın xarici siyasəti (konsepsiya məsələləri). Bakı, 1997.

17. **Qətiyyətin təntənəsi.** Bakı, 1995.

18. **Quluzadə V.** Gələcəyin üfüqləri (Azərbaycan Respublikasının xarici siyasəti barədə mülahizələr, müsahibələr, şərhlər). Bakı, 1999.

19. **Prezident İlham Əliyev. Elmi redaktoru Ə.Həsənov.** Bakı, 2004.

20. **Səfərov P.Ş.** «90-cı illərdə Azərbaycanın beynəlxalq vəziyyəti və xarici siyasəti». Metodik vəsait. Bakı, 1999.

Rus dilində:

1. **“United Nations Handbook”,** N.U. 1994; Права человека и судопроизводства, собрание международных документов.

2. **Аббасбејли А., Аббасбејли Е.** Гејдар Алиев и мировая политика. Баку, 1997.

3. **Аббасбејли А., Гасанов А.** Азербайджан в системе международных и региональных организаций. Баку, 1999.

4. Полухов Э. Основные направления внешнеполитического курса Азербайджанской Республики на современном этапе. "Центральная Азия и Кавказ", 2004, № 4 (5).

5. Независимый Азербайджан: новые ориентиры. Москва, 2000.

6. Херчик Э. Внешняя политика Азербайджана, ее воздействие на региональное сотрудничество. - www.kavkaz.com

7. Чернявский С.И. Азербайджан: выбор курса. Москва, 2004.

8. Чернявский С.И. Внешняя политика Азербайджанской Республики (1998-2003). Баку, 2003.

9. Чернявский С.И. Новый путь Азербайджана. Москва, 2002.

10. Шукюрюв И. Дипломатия мира. (Об итогах визитов Президента Азербайджанской Республики Гейдара Алиева в зарубежные страны. 1993-1997). Баку, 1997.

11. Эмир-Ильясова Э.И. Азербайджан в системе международных отношений. Баку, 2000.

Türk dilində:

1. Devlet Nadir. Doğuştan günümüze Büyük İslam tarihi Türk dünyası. İstanbul, 1993.

2. İrfan Ülkü, Ali Hasanov. Süleyman Demirel ve Türk dünyası. İstanbul, 2002.

3. Kafesoğlu İbrahim. Türk milliyetçiliğinin meseleleri. İstanbul, 1995.

4. Kafkasya ve Azerbeycanın dünü-bugünü-yarını. İstanbul, 1995.

5. Koçaş Sadi. Tarihte ermeniler ve türk-ermen ilişkileri. İstanbul, 1990.

6. Kumkale Tahir Tamer. Tarihten günümüze türk-rus ilişkileri. İstanbul, 1997.

7. Oyütücü Mehmet. Türkiyede yeni bir ekonomik ve ticari diplomasi stratejisine doğru. İstanbul, 1998.

8. Saray Mehmet. Azerbeycan türkleri tarihi. İstanbul, 1993.

9. Saray Mehmet. Yeni Türk Cumhuriyetleri tarihi. Ankara, 1996.

10. Sönmezoğlu Faruk. Uluslararası politika ve Dış politika analizi. İstanbul, 1995.

11. Ülkü İrfan. Bağımsızlıktan sonra Azerbeycan. İstanbul, 2000.

12. Yönlübol Mehmet. Uluslararası politika. İlkeler-Kavramlar-Kurumlar. Ankara, 1985.

İnternet resursları:

➤ <http://mfa.gov.az>

➤ <http://www.azerbaijan.az>

➤ <http://www.ca-c.org>

➤ <http://www.ilham-aliyev.az>

➤ <http://www.kavkaz.com>

➤ <http://www.treemedia.com>

Yerli və beynəlxalq jurnallar:

"Tarix və onun problemləri." Bakı, 1995-2005.

"Qafqaz Universiteti." Bakı, 2000-2005.

"Центральная Азия и Кавказ." 2000-2005.

V MÖVZU: Azərbaycan müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində; ikitərəfli əlaqələr

1. Azərbaycanın xarici siyasəti: Şimali, Mərkəzi və Cənubi Amerika ölkələri. Şimali, Mərkəzi və Cənubi Amerika ölkələri dünya siyasətində; Amerika ölkələrinin əhali, ərazi və digər geosiyasi xarakteristikası.

Azərbaycan-ABŞ münasibətləri: ABŞ dünyada baş verən siyasi, iqtisadi və hərbi proseslərə təsiretmə gücünə malik, qüdrətli super dövlət kimi; Azərbaycanın ABŞ-la sıx əməkdaşlığını zəruri edən amillər; ABŞ-ın Qafqazda, o cümlədən Azərbaycandakı maraqları və onun reallaşdırılması yolları; ABŞ-ın Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması (25 dekabr 1991); ABŞ-ın Dövlət katibi Ceyms Beykerin Bakıya səfəri (12 fevral 1992); iki dövlət arasında diplomatik münasibətlərin yaranması; ABŞ-ın Azərbaycanla sıx əlaqələr qurmağa cəhdlər etməsi; ATƏM-in Helsinki sammiti ərəfəsində ABŞ prezidenti birinci C.Buşun Azərbaycan prezidentinə məktubu (iyul 1992); ABŞ-da erməni lobbisinin anti-azərbaycan fəaliyyəti və ABŞ Konqresi tərəfindən Azərbaycanın əleyhinə yönəlmiş “Azadlığı müdafiə aktı”na “907-ci düzəliş”in qəbul edilməsi (dekabr 1992); Naxçıvan Ali Məclisinin sədri Heydər Əliyevin ABŞ prezidenti B.Klintonə məktubu (yanvar 1993); ABŞ və Rusiya prezidentlərinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə bağlı mövqeləri, ATƏM-in Minsk Konfransının çağırılmasına verilən dəstək (yanvar 1993).

Heydər Əliyevin Azərbaycanda yenidən hakimiyyətə gəlməsindən sonra Azərbaycan-ABŞ münasibətlərində yeni mərhələnin başlanması (iyun-1993); hər iki dövlət arasında yüksək səviyyəli görüşlər, danışıqlar (1994); “Əsrin müqaviləsi”ndə ABŞ şirkətlərinin rolu; ABŞ-ın təşəbbüsü ilə Budapeştdə Azərbaycan və Ermənistan prezidentlərinin görüşü (1994-cü ilin sonu); ATƏM-in Budapeşt sammitində Azərbaycanın mənafeyinə uyğun qərarın qəbul edilməsində ABŞ-ın rolu; faşizmin məhv edilməsinin 50 illiyi ilə əlaqədar Moskva

və Parisdə (may 1995) və BMT-nin 50 illiyi ilə bağlı ABŞ-da keçirilən yubiley tədbirlərində (oktyabr 1995) Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin ABŞ dövlət və hökumət rəhbərləri ilə yüksək səviyyəli danışıqları; ABŞ-Azərbaycan münasibətlərində həlledici dönüş (1996-cı il); yüksək səviyyəli görüşlərin davam etdirilməsi; “Azadlığı Müdafiə aktı”na “907-ci düzəliş”in ləğvi istiqamətində birgə mübarizə; ABŞ konqresmeni C. Vilsonun təşəbbüsü ilə Konqresdə “Azərbaycana bir-başla humanitar yardım göstərilməsi haqqında” Qanun layihəsinin bəyənilməsi və ABŞ prezidenti tərəfindən təsdiqlənməsi (yanvar 1996); ABŞ Konqresinin Nümayəndələr Palatası tərəfindən Azərbaycana qarşı “Porter əlavəsi” adlı sənəd layihəsinin qəbul edilməsi və Senat tərəfindən həmin layihənin rədd edilməsi (iyun-iyul 1996); ABŞ-ın Dövlət Departamenti tərəfindən qondarma “Dağlıq Qarabağ Respublikası”nda keçirilən prezident seçkisinin pislənilməsi və Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün dəstəklənməsi (oktyabr 1996); Azərbaycanda ABŞ Ticarət Palatasının açılışı (dekabr 1996); “Dan ulduzu” və “Əşrəfi” neft yataqlarının istismarı ilə bağlı bağlanan müqavilələrdə ABŞ-ın “Amoko” və Yunokal” şirkətlərinin iştirakı; ATƏT-in Lissabon sammitində Azərbaycanın mənafeyinə uyğun qərarların qəbul edilməsində ABŞ-ın rolu (dekabr 1996).

ABŞ-Azərbaycan münasibətlərinin yeni mərhələyə - strateji tərəfdaşlıq mərhələsinə qədəm qoyması (1997); Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin ABŞ-a rəsmi səfəri (27 iyul - 7 avqust 1997); çoxsaylı görüşlərin, danışıqların və çıxışların Amerika ictimaiyyətinə göstərdiyi müsbət təsir; Azərbaycan və ABŞ arasında strateji tərəfdaşlıq münasibətlərinin əsas bazasını təşkil edən və şərtləndirən enerji sahəsində əməkdaşlıq; ABŞ-ın “Şevron”, “Ekson”, “Mobil” və “Amoko” şirkətləri ilə yeni neft müqavilələrinin imzalanması (avqust 1997); Amerika-Azərbaycan Ticarət Palatasının yaradılması; ABŞ prezidenti C. Buşun Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli ilə bağlı söyləri; Ki-Vest danışıqları (2001-ci il); ABŞ-ın Azərbaycanda mövqelərinin möhkəmlənməsinə Rusi-

yanın qısqıncılığı; 11 sentyabr 2001-ci ildə ABŞ-da törədilmiş terror hadisələrinin Azərbaycan-ABŞ münasibətlərinə təsiri; beynəlxalq terrorizmə qarşı ABŞ-Azərbaycan əməkdaşlığı; "907-ci düzəliş"in ləğv olunması istiqamətindəki söylərin davam etdirilməsi; beynəlxalq konfrans və tədbirlərdə Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin ABŞ prezidenti C.Buşa görüşlərinin Azərbaycan ilə ABŞ arasında münasibətlərin daha da inkişafına müsbət təsiri; Azərbaycan ilə ABŞ arasındakı münasibətlərin hazırkı durumu və strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin əsas istiqamətləri.

Azərbaycan-Kanada münasibətləri: Kanadanın Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması və iki ölkə arasında diplomatik əlaqələrin qurulması; II Dünya müharibəsinin qurtarmasının 50 illiyi münasibətilə (Fransa) keçirilən toplantıda Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Kanadanın baş naziri Jan Kreyten ilə görüşü (8 may 1995); Kanadada Azərbaycan səfirliyinin fəaliyyətə başlaması (1 sentyabr 2004); beynəlxalq təşkilatlarda Kanada ilə əməkdaşlıq; Kanadanın Azərbaycanla münasibətlərə göstərdiyi maraq və bu istiqamətdə həyata keçirilən tədbirlər.

Azərbaycanın Mərkəzi və Cənubi Amerika ölkələri ilə münasibətləri: Mərkəzi və Cənubi Amerika ölkələri ilə Azərbaycan arasında diplomatik əlaqələrin qurulması; beynəlxalq səviyyəli konfrans və tədbirlərdə Azərbaycanın dövlət və hökumət rəhbərlərinin Mərkəzi və Cənubi Amerika ölkələrinin dövlət və hökumət rəhbərləri ilə görüşləri; beynəlxalq təşkilatlarda əməkdaşlıq; Mərkəzi və Cənubi Amerika ölkələrinin Azərbaycanla əməkdaşlığa meyil göstərməsi və bu istiqamətdə göstərdiyi cəhdlər.

2. Azərbaycanın xarici siyasəti və Avropa ölkələri. Avropa qitəsi müasir dünya siyasətində; ərazisi, əhalisi və digər geosiyasi xarakteristikası; Qərbi və Şərqi Avropa ölkələri və Azərbaycanın xarici siyasəti; Avropa ölkələrinin vahid xarici siyasət xətti və müasir beynəlxalq münasibətlərdə iştirakı; Azərbaycanın Qərbi Avropa ölkələri ilə əlaqələri; Azərbaycanın xarici siyasətində Qərbi Avropa dövlətləri ilə münasibətlərin əhəmiyyəti və əsas xarakterik xüsusiyyətləri.

Azərbaycan - Fransa münasibətləri: Azərbaycan - Fransa münasibətlərini şərtləndirən əsas amillər; Fransanın Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması (3 yanvar 1992); diplomatik münasibətlərin yaranması (21 fevral 1992); 1991-1993-cü illərdə ikitərəfli münasibətlərdə əməli addımların olmaması; Azərbaycan-Fransa münasibətlərinə erməni lobbisinin mənfi təsiri; Heydər Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətə gəlişindən sonra Fransa ilə münasibətlərin inkişafında yeni mərhələnin başlanması; Azərbaycan Prezidentinin Fransaya rəsmi səfəri (21-23 dekabr 1993), "Dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı anlaşma haqqında" müqavilənin imzalanması; Fransada Azərbaycan haqqında formalaşdırılmış ictimai rəyin dəyişdirilməsi istiqamətində mühüm addımlar; iki dövlət arasında bağlanmış müqavilə və sazişlər; Azərbaycan "Paris Xartiyası"nın üzvü kimi; Fransada Azərbaycan səfirliyinin açılması (20 oktyabr 1994); Fransada Azərbaycan haqqında informasiya blokadasının yarılması; Azərbaycan ilə Fransa arasındakı münasibətlərin yüksələn xətt üzrə inkişafı; hər iki ölkə prezidentlərinin çoxsaylı görüşlərinin ikitərəfli münasibətlərin inkişafına müsbət təsiri; Azərbaycan-Fransa texniki-iqtisadi əməkdaşlığı; Azərbaycana investisiya qoyma imkanları; Paris beynəlxalq konfransı (dekabr 1995); Bakıda keçirilən "Xəzərneftqaz" sərgilərində Fransa şirkətlərinin rolu; Fransanın "Elf-Akiten" şirkəti "Şahdəniz" neft yatağının istismarında iştirakçı kimi; Fransa ilə Azərbaycan arasında mədəni əməkdaşlıq; «Mədəni əlaqələr haqqında birgə Bəyannamə» (14 yanvar 1997); Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün saxlanması məsələsində Fransanın mövqeyi; Fransanın ATƏT-in həmsədrələrindən biri kimi Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin nizamlanmasındakı fəaliyyəti; Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Fransaya ilk rəsmi səfəri (22-23 yanvar 2004) və iki ölkə arasındakı ikitərəfli əlaqələrin inkişaf perspektivləri; Fransa ilə Azərbaycan arasındakı münasibətlərin mövcud durumu.

Azərbaycan-Böyük Britaniya münasibətləri: Böyük Britaniyanın dünya siyasətinin formalaşmasındakı rolu, siyasi

və iqtisadi təsiretmə gücü; Böyük Britaniyanın Qafqazdakı maraqları; Böyük Britaniyanı Azərbaycanla əməkdaşlığa cəlb edən amillər; Böyük Britaniyanın Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması (31 dekabr 1991) və diplomatik münasibətlərin qurulması (11 mart 1992); 1992-1993-cü illərdə Böyük Britaniyanın bir sıra hökumət və iş adamlarının Azərbaycana səfərləri; Böyük Britaniyanın baş naziri Marqaret Tetçerin Bakıya səfəri (7-8 sentyabr 1992); Böyük Britaniya ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin inkişafında yeni mərhələnin başlanması (1993-cü ilin ikinci yarısı); Prezident H.Əliyevin Böyük Britaniyaya rəsmi səfəri (22-24 fevral 1994); iki ölkə arasında dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərinin əsasının qoyulması və bu əməkdaşlığın hüquqi-normativ bazasının yaradılması; Londonda Azərbaycan səfirliyinin açılması (30 mart 1994); dövlət və hökumət rəhbərlərinin intensiv görüşləri; İngiltərə parlamentinin Azərbaycan qrupunun fəaliyyəti (1994); Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin 1995-ci ildəki Londona yeni səfərinin iki ölkə arasındakı əməkdaşlığın güclənməsinə təsiri; iqtisadi-mədəni sahədə əməkdaşlıq; “Əsrin müqaviləsi”ndə Böyük Britaniya şirkətlərinin iştirakı; Londonda “Azərbaycanda investisiya imkanları” mövzusunda beynəlxalq konfransın keçirilməsi (23 noyabr – 3 dekabr 1995); Azərbaycanın dünyaya inteqrasiya olunmasında Böyük Britaniyanın rolu; İngiltərə xarici işlər naziri M. Rifkindin Bakıya səfəri (3-4 yanvar 1996); “Xəzərneftqaz” sərgilərində ingilis şirkətlərinin iştirakı; Londonda Azərbaycan mədəniyyəti mərkəzinin yaradılması (sentyabr 1997); Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Böyük Britaniyaya səfərlərinin (1997-2001) ikitərəfli əlaqələrin inkişafına müsbət təsiri; parlamentlərarası əlaqələr; Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsində Böyük Britaniyanın mövqeyi; iqtisadi-siyasi əməkdaşlığın daha da güclənməsi; Azərbaycan ilə Böyük Britaniya arasındakı münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Almaniya münasibətləri: Almaniyanın dünya siyasətində yeri və rolu; Almaniya ilə Azərbaycanı bir-biri ilə sıx əməkdaşlığa cəlb edən amillər; Almaniyanın Azərbaycanın

müstəqilliyini tanıması (12 dekabr 1991) və diplomatik münasibətlərin yaradılması (20 fevral 1992); Almaniya-Azərbaycan münasibətləri yeni müstəvidə (1993-cü ilin ikinci yarısından sonrakı dövr); Almaniyanın Azərbaycanda səfirliyinin fəaliyyətə başlaması (1993-cü il); Azərbaycan-Almaniya texniki-iqtisadi əlaqələrinin güclənməsi; birgə Azərbaycan-Almaniya müəssisələrinin yaranması və fəaliyyəti; Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinə Almaniyanın ədalətli mövqeyi; beynəlxalq və regional təşkilatlarda birgə əməkdaşlıq; AFR-də türk və azərbaycan diasporasının lobbichilik fəaliyyəti; Almaniyanın Azərbaycana humanitar yardımı; AFR XİN-i K.Kinkelin Bakı səfəri (21-22 dekabr 1995-ci il); Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Almaniya-yə rəsmi səfəri (1-4 iyul 1996) zamanı ikitərəfli əməkdaşlığın daha da genişləndirilməsi üçün zəruri hüquqi-siyasi sənədlərin imzalanması; parlamentlərarası əlaqələr; Bundestaqın Almaniya-Qafqaz qrupu; İqtisadi-mədəni əməkdaşlığın gətirdikə güclənməsi; Almaniya-dakı Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzləri Konfederasiyasının yaradılması; Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Almaniya-yə rəsmi səfərinin (24-26 avqust 2004) ikitərəfli əlaqələrin daha da inkişafına təsiri; Almaniya ilə Azərbaycan arasındakı münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-İtaliya münasibətləri: İtaliya-Azərbaycan münasibətlərini şərtləndirən amillər; İtaliya ilə Azərbaycan arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (8 may 1992); İtaliya şirkətlərinin Azərbaycandakı fəaliyyəti; Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin İtaliya-yə rəsmi səfəri (25-28 sentyabr 1997) və hər iki dövlət arasında ikitərəfli münasibətləri tənzimləyən hüquqi-normativ sənədlərin imzalanması; iqtisadi-mədəni əməkdaşlıq; neft kontraktlarında İtaliya şirkətinin iştirakı; Azərbaycanın xarici ticarət əməliyyatlarında İtaliyanın yeri; parlamentlərarası əlaqələr; ARDNŞ ilə İtaliyanın “Eni” korporasiyası arasında yeni neft müqaviləsinin imzalanması; İtaliya-da Azərbaycan səfirliyinin açılması (2003); İtaliya-Azərbaycan münasibətlərinin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Yunanistan münasibətləri: Azərbaycan-Yunanistan münasibətlərini şərtləndirən amillər; Yunanistanın

Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması və iki ölkə arasında diplomatik münasibətlərin qurulması; Yunanistanın Azərbaycanda səfirliyinin açılması (1993); iki ölkə arasında mədəniyyət mübadiləsi proqramının həyata keçirilməsi (1994); Nyu-Yorkda BMT-nin 50 illiyi münasibətilə keçirilən toplantıda Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Yunanistanın prezidenti Konstantinos Stefanopoulosla görüşü (21 oktyabr 1995); Yunanistanın xarici işlər naziri Teodoros Panqalosun Azərbaycana rəsmi səfərinin (11 aprel 1997) ikitərəfli münasibətlərin inkişafına müsbət təsiri; Yunanistan prezidenti Konstantinos Stefanopoulosun Azərbaycana rəsmi səfəri (21-22 iyun 2004) və Azərbaycanla Yunanistan arasında ikitərəfli münasibətlərin gücləndirilməsi üçün bir sıra müqavilələrin imzalanması; Bakı-Ərzurum qaz kəmərinin Azərbaycan-Yunanistan münasibətlərinə təsiri; Bakı Slavyan Universitetində "Müasir yunan dili və mədəniyyəti mərkəzi"nin açılması (iyun 2004); Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Yunanıstanda keçirilən yay Olimpiadasının açılışında iştirakı və Yunanistanın dövlət və hökumət rəhbərləri ilə görüşü.

Azərbaycan-Belçika münasibətləri: Azərbaycan-Belçika əməkdaşlığını şərtləndirən əsas amillər (bir sıra mühüm beynəlxalq və regional təşkilatların mənzil-qərargahının Belçikada yerləşməsi, Belçikanın dünyaya geniş informasiya çıxışına malik olması və s.); Belçika ilə Azərbaycan arasında diplomatik münasibətlərin yaradılması (19 fevral 1992); Heydər Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətə gəlişindən sonra iki ölkə arasındakı münasibətlərdə canlanma; NATO ilə "Sülhə naminə tərəfdaşlıq" proqramına qoşulmaq üçün Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Belçikaya səfərləri (3-5 may 1994, 17-18 iyun 1995, 22-23 aprel 1996); Azərbaycanda Belçika səfirliyinin, Belçikada isə Azərbaycan səfirliyinin fəaliyyətə başlaması (fevral-mart 1995); Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Avropa İttifaqının dövləti ilə Brüsselə səfəri zamanı Belçika Krallığının baş naziri Gi Verhofstadla görüşü və iki ölkə arasında bir sıra sənədlərin imzalanması (18 may 2004); Azərbaycanla Belçika arasındakı münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Avstriya münasibətləri: Azərbaycanın Avstriya ilə münasibətlərini şərtləndirən əsas amillər (Avstriyada bir sıra beynəlxalq təşkilatların mənzil-qərargahlarının yerləşməsi və s.); Azərbaycanın Avropaya integrasiya prosesində Avstriyanın rolu; Avstriya ilə diplomatik münasibətlərin qurulması (20 fevral 1992); Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Avstriyaya səfərləri; Azərbaycan-Avstriya münasibətlərinin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Norveç münasibətləri: Azərbaycanla Norveç arasında əməkdaşlığı şərtləndirən amillər; Azərbaycanla Norveç arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (5 iyun 1992); Norveçin neft hasilatı sahəsindəki uğurları və bu ölkəni təmsil edən neft şirkətlərinin Azərbaycandakı fəaliyyəti; "Əsrin müqaviləsi"ndə Norveç şirkətlərinin payı; Norveçin yüksək səviyyəli nümayəndə heyətinin Bakıya səfərləri (1992-1994); iki ölkə arasında energetika sahəsində əməkdaşlıq haqqında memorandumun imzalanması (noyabr 1994) və Norveç-Azərbaycan münasibətlərində canlanma; Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Norveçə səfəri (24-26 aprel 1996); Azərbaycan-Norveç texniki-iqtisadi əməkdaşlığının inkişafı; ARDNŞ ilə Norveçin "Statoyl" neft şirkəti arasında yeni sazişin imzalanması (25 aprel 1996); iqtisadi-siyasi əməkdaşlığın daha da güclənməsi; Azərbaycan ilə Norveç arasındakı münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-İsveç münasibətləri: Azərbaycanla İsveç arasında əməkdaşlığı şərtləndirən amillər; Azərbaycanla İsveç arasında diplomatik münasibətlərin qurulması; İsveçin maliyyə naziri, federal müşavir Kaspar Vellingin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin Azərbaycana səfəri (9 may 1997); İsveçin Azərbaycan qaçqın və köçkünlərinə humanitar yardımını; Beynəlxalq konfrans və tədbirlərdə dövlət və hökumət rəhbərlərinin görüşləri.

Azərbaycan-Danimarka münasibətləri: Kopenhagdə BMT-nin keçirdiyi «Sosial inkişafə naminə» Ümumdünya konqresində Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Danimarka kraliçası II Marqaret ilə görüşü (11 mart 1995); Danimarkanın

xarici işlər naziri Pyer Stiq Mollerin Bakıya rəsmi səfəri (23 avqust 2004); Danimarkanın Azərbaycan qaçqınlarına yardımı (son 7 il ərzində 14 milyon dollar həcmində).

Azərbaycan-Finlandiya münasibətləri: Azərbaycanla Finlandiya arasında əməkdaşlığı şərtləndirən amillər: Finlandiyanın ATƏT-in Minsk qrupunun üzvü kimi fəaliyyəti; Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin ABŞ-da keçirilən beynəlxalq tədbirdə Finlandiya prezidenti Mahti Axtisari ilə görüşü (22 oktyabr 1995); Finlandiya xarici işlər naziri Erkki Tuotioyyanın Bakıya səfəri (4 oktyabr 2004) və ikitərəfli əlaqələrin inkişaf perspektivləri.

Azərbaycan və Pireney yarımadası ölkələri: Azərbaycanın İspaniya və Portuqaliya ilə münasibətlərini şərtləndirən amillər: İspaniya (11 fevral 1992) və Portuqaliya (4 avqust 1992) ilə diplomatik münasibətlərin qurulması; ATƏT-in Lissabon sammitində Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Portuqaliya prezidenti ilə görüşləri; Beynəlxalq konfrans və tədbirlərdə İspaniya və Portuqaliya rəhbərləri ilə Azərbaycan prezidentinin görüşləri.

Azərbaycanın Mərkəzi və Şərqi Avropa dövlətləri ilə münasibətləri: Mərkəzi və Şərqi Avropa dövlətləri ilə Azərbaycan arasındakı münasibətləri şərtləndirən amillər: Şərqi Avropa dövlətlərinin Azərbaycanla birgə uzun müddət eyni siyasi-ideoloji-iqtisadi sistemə mənsub olması, müstəqillik əldə etdikdən sonra həm bu dövlətlərin, həm də Azərbaycanın oxşar problemlərlə üzləşməsi, Avropaya inteqrasiya prosesində Mərkəzi və Şərqi Avropa dövlətlərinin təcrübəsindən istifadə və s.; diplomatik münasibətlərin yaranması (Polşa - 21 fevral 1992, Bolqarıstan - 5 iyun 1992, Rumıniya - 21 iyun 1992, Macarıstan - 27 noyabr 1992, Çexiya - 29 yanvar 1993, Slovakiya - 23 noyabr 1993, Xorvatiya - 26 yanvar 1995, Bosniya və Hersoqovina - 9 fevral 1995, Makdoniya - 28 iyun 1995, Serbiya - 21 avqust 1997); Mərkəzi və Şərqi Avropa dövlətləri ilə ikitərəfli və çoxtərəfli münasibətlərin qurulması; Bolqarıstan, Rumıniya və Polşa ilə hüquqi-normativ bazaya malik ikitərəfli əlaqələr; "TRASEKA".

"Şərq-Qərb", "İpək yolu" kimi beynəlxalq layihələrdə, beynəlxalq və regional təşkilatlar çərçivəsində birgə əməkdaşlıq; Mərkəzi və Şərqi Avropa dövlətlərinin QİƏT, GUÖAM və s. regional təşkilatlara marağı.

Rumıniya Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanıyan ilk Avropa dövləti kimi; Rumıniya prezidentinin Azərbaycana səfərləri (27 mart 1996, 30 iyun – 1 iyul 1998); Rumıniyanın Xəzər neftinin istismarı və nəqli işinə qatılmaq cəhdi; Azərbaycan Prezidenti İ.Əliyevin Rumıniyaya rəsmi səfəri ikitərəfli münasibətlərin inkişafında yeni mərhələ kimi (12-13 oktyabr 2004).

Bolqarıstan prezidenti P.Stoyanovun Azərbaycana rəsmi səfəri (2-3 dekabr 1999); ikitərəfli əməkdaşlığın hüquqi tənzimlənməsi istiqamətində bir sıra sənədlərin imzalanması; Bolqarıstan prezidenti Georgi Pirvanovun Azərbaycana rəsmi səfəri (7 oktyabr 2004) və Bolqarıstan-Azərbaycan münasibətlərinin genişlənməsi.

Azərbaycan Prezidenti İ.Əliyevin Slovakiyaya səfəri zamanı Slovakiya prezidenti Rudolf Şusterlə görüşü və ikitərəfli əlaqələrin inkişafı ilə bağlı məsələlərin müzakirəsi (18-19 mart 2004).

Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Polşaya rəsmi səfəri (26-27 avqust 1997) və səfər çərçivəsində iki ölkə arasında «Dostluq münasibətlərinin və əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi haqqında» bəyannamə və başqa bir sıra sənədlərin imzalanması (27 avqust 1997); Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Polşaya rəsmi səfəri (mart 2005) və qarşılıqlı əlaqələrin inkişafı; Polşanın TRASEKA layihəsinə marağı.

Yüksək səviyyəli qarşılıqlı səfərlər və onların Mərkəzi və Şərqi Avropa dövlətləri ilə əməkdaşlığın inkişafına təsiri (1991-2005). Azərbaycan ilə Mərkəzi və Şərqi Avropa dövlətləri arasındakı münasibətlərin hazırkı durumu.

3. Azərbaycanın xarici siyasəti və Asiya ölkələri. Asiya qitəsi ölkələrinin ümumi xarakteristikası və müasir dünya siyasətində yeri; ərazi, əhali və geosiyasi vəziyyəti; Azərbaycanın xarici siyasətində Asiya ölkələrinin yeri və rolu.

Şərqi və Cənub-Şərqi Asiya, Sakit okean hövzəsi ölkələri və Azərbaycan

Azərbaycan-Çin münasibətləri: Çinin dünya siyasətində yeri və rolu; Çin-Azərbaycan münasibətlərini şərtləndirən amillər; Çinin Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanıması (27 dekabr 1991) və diplomatik münasibətlərin qurulması (2 mart 1992); Azərbaycanda tikinti, ticarət və xidmət sahəsində Çin şirkətlərinin fəaliyyəti; Çində Azərbaycan səfirliyinin açılması (1993-cü ilin sonu); Çin-Azərbaycan münasibətlərində yeni mərhələ; Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Çinə rəsmi səfəri (6-10 mart 1994); Azərbaycan-Çin münasibətlərinin hüquqi-normativ bazasının yaradılması; Azərbaycanla Çin arasında “Dostluq münasibətlərinin inkişafı haqqında” memorandumun və digər sənədlərin imzalanması; texniki-iqtisadi əməkdaşlığın inkişafı; Çin iqtisadi modeli; Çinin Azərbaycana kreditlər formasında yardımı; mədəni sahədə əməkdaşlıq; Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri Murtuz Ələsgərovun Çinə səfəri (24-26 dekabr 1996); Çinin Ermənistana 8 ədəd “Tayfun” tipli raket satması və bunun Çin-Azərbaycan münasibətlərinə təsiri (1999-cu il); Ümumçin xalq nümayəndələri Məclisinin Daimi Komitəsinin sədri Li Penin Azərbaycana rəsmi səfəri (iyun 2000); beynəlxalq təşkilatlarda əməkdaşlıq; Çin-Azərbaycan münasibətlərinin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Yaponiya münasibətləri: Yaponiya dünyanın güdrətli iqtisadi mərkəzlərindən biri kimi; Azərbaycanın Yaponiya ilə əlaqələrini zəruri edən amillər; Yaponiyanın Azərbaycandakı maraqları; Yaponiya ilə Azərbaycan arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (1992-ci ilin payızı); Azərbaycan-Yaponiya münasibətləri 1991-1993-cü illərdə; Azərbaycan-Yaponiya münasibətlərində yeni mərhələnin başlanması; Yaponiya ilə Azərbaycan arasında texniki-iqtisadi əməkdaşlıq; Yaponiyanın Azərbaycandakı qaçqın və köçkünlərə humanitar yardımı; Yaponiya şirkətlərinin neft kontraktlarında iştirakı (“İtoçu”, “Mitsui” və s.); Azərbaycan Prezidenti

Heydər Əliyevin Yaponiyaya rəsmi səfəri (24-28 fevral 1998-ci il); “Yaponiya ilə Azərbaycan arasında dostluq və tərəfdaşlıq haqqında birgə bəyanat”ın və Azərbaycan Respublikası ilə Yaponiya arasında ticarət və iqtisadiyyat sahəsində əməkdaşlıq haqqında bəyanat”ın imzalanması; Yaponiyanın “Mitsui” şirkəti ilə ARDNŞ arasında yeni neft müqaviləsinin imzalanması (28 fevral 1998); Yaponiyanın Azərbaycanda səfirliyinin açılması (1999-cu il); Yaponiya-Azərbaycan müştərək komissiyasının fəaliyyəti; Yaponiya-Azərbaycan dostluğu parlament Assosiasiyasının fəaliyyəti; Yaponiya iş adamlarının Azərbaycana səfərləri; Yaponiya ilə Azərbaycanın beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlığı; “İpək yolu” layihəsinin reallaşmasında Yaponiya-Azərbaycan əməkdaşlığı; “İtoçu” şirkətinin Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəmərinin və “Azəri-Çıraq-Günəşli” layihəsinin həyata keçirilməsində fəal rolu; Yaponiya-Azərbaycan münasibətlərinin hazırkı durumu.

Azərbaycan-İndoneziya münasibətləri: İndoneziya dünyada bloklara qoşulmayan ölkələr hərəkatının liderlərindən biri kimi; İndoneziyanın Azərbaycanla diplomatik əlaqələr qurması; İndoneziya-Azərbaycan münasibətlərində İslam faktoru; beynəlxalq təşkilatlarda İndoneziya-Azərbaycan əməkdaşlığı; beynəlxalq tədbirlərdə hər iki ölkə rəhbərlərinin çoxsaylı görüşləri.

Azərbaycan-Malayziya münasibətləri: Diplomatik münasibətlərin qurulması; Kopenhagendə BMT-nin keçirdiyi «Sosial inkişaf naminə» Ümumdünya konqresində Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Malayziyanın baş naziri Mahatir Mahammad ilə görüşü (11 mart 1995); Azərbaycan-Malayziya münasibətlərində İslam faktoru; beynəlxalq təşkilatlarda Malayziya-Azərbaycan əməkdaşlığı.

Azərbaycan-Filippin münasibətləri: Diplomatik münasibətlərin qurulması; Kopenhagendə BMT-nin keçirdiyi «Sosial inkişaf naminə» Ümumdünya konqresində Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Filippin prezidenti Fidel Rames ilə görüşü (12 mart 1995).

Azərbaycanın Şimali və Cənubi Koreya Respublikaları ilə münasibətləri: Koreya respublikaları ilə diplomatik əlaqələrin qurulması; Cənubi Koreya şirkətlərinin Azərbaycanda fəaliyyəti; Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Cənubi Koreyanın «DEU» korporasiyasının prezidenti Yu Ki Bumun qəbulu (10 avqust 1993); beynəlxalq təşkilatlarda Koreya respublikaları ilə Azərbaycanın əməkdaşlığı.

Azərbaycanın Cənubi Asiya dövlətləri ilə beynəlxalq əlaqələri

Azərbaycan-Hindistan münasibətləri: iki ölkə arasında diplomatik münasibətlərin qurulması; beynəlxalq təşkilatlarda əməkdaşlıq; Hindistanda Azərbaycan səfirliyinin fəaliyyətə başlaması (2004).

Azərbaycan-Pakistan münasibətləri: Pakistan-Azərbaycan münasibətlərini şərtləndirən amillər; Pakistan Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan ilk dövlətlərdən biri kimi (12 dekabr 1992); Diplomatik münasibətlərin qurulması (9 iyun 1992); beynəlxalq və regional təşkilatlarda Pakistanın Azərbaycanı dəstəkləməsi; BMT-də Pakistanın sədrliyi ilə Azərbaycanla bağlı 822 sayılı qətnamənin (Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü ilə bağlı) qəbul edilməsi (30 aprel 1993); Pakistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin yüksələn xətlə inkişafı; Pakistan prezidenti Əhməd şah Leqarinin Bakıya səfəri (oktyabr 1995); iki ölkə arasında “Dostluq və əməkdaşlıq haqqında saziş”in imzalanması; Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Pakistana rəsmi səfəri (9-11 aprel 1996); iki ölkə arasındakı münasibətlərin hüquqi-siyasi bazasını yaradan sənədlərin imzalanması; Pakistanın Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsində tutduğu prinsipial mövqe; Pakistanın Azərbaycana humanitar yardımı; Azərbaycanla Pakistan arasında hərbi sahədə əməkdaşlıq; Pakistan prezidenti Pərviz Müşərrəfin Azərbaycana səfəri və iki ölkə arasında “Birgə bəyannamə”nin imzalanması (8-10 iyul 2004); Azərbaycan-Pakistan münasibətlərinin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Əfqanıstan münasibətləri: Əfqanıstanla diplomatik əlaqələrin qurulması (16 noyabr 1994); Əfqanıstanda Azərbaycanın sülhməramlı qüvvələrinin iştirakı; beynəlxalq, regional və dini təşkilatlarda əməkdaşlıq.

Azərbaycanın xarici siyasətində Yaxın və Orta Şərq dövlətləri

Azərbaycanın xarici siyasətində İslam faktoru; dünya siyasətində İslam dövlətlərinin yeri və rolu; coğrafi-siyasi yaxınlıq; kommunikasiya, ticarət, enerji və xammal mənbələri üzrə mənafe yaxınlığı; Ərəb ölkələri ilə diplomatik münasibətlərin qurulması; Ərəb dünyası ilə iqtisadi, siyasi və mədəni münasibətlər; Ərəb dövlətlərinin Azərbaycana humanitar yardımı; Azərbaycanda İraq, Misir, Liviya və Səudiyyə Ərəbistanının səfirliklərinin fəaliyyəti; Azərbaycan Respublikasının Səudiyyə Ərəbistanı, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri və Misirdə səfirliklərinin fəaliyyətə başlaması; Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Səudiyyə Ərəbistanı (9-12 iyul 1994) və Misirə (BMT-nin demoqrafik inkişafa dair konfransında iştirak etmək üçün) (3-6 sentyabr 1994) səfərləri; Azərbaycanın xarici işlər nazirlərinin Səudiyyə Ərəbistanı, Misir, Suriya və Livana səfərləri; parlament nümayəndə heyətlərinin, nazirlik və təşkilatlarının qarşılıqlı səfər mübadilələri; Ərəb ölkələri ilə münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-İordaniya əlaqələri: İordaniyanın Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması (28 dekabr 1991); İordaniya Həşimiyyə krallığının Baş Seremonomeyestəri Əmir Raad bin Zayed in başçılığı ilə nümayəndə heyətinin Azərbaycana səfəri (fevral 1993); səfər çərçivəsində Azərbaycanla İordaniya arasında diplomatik əlaqələrin qurulması haqqında protokol və digər sənədlərin imzalanması (13 fevral 1993); İslam Konfransı Təşkilatının Kasablanka Zirvə görüşündə iki dövlət başçısının görüşü (13 dekabr 1994); Davos Ümumdünya İqtisadi Forumunda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti H.Əliyevin İordaniya Kralı II Abdullah arasında ikitərəfli görüş (28-30 yanvar 2000); Kral Hüseynin qardaşı, şahzadə

Həsən bin Talalın başçılığı ilə İordaniya nümayəndə heyətinin Azərbaycana səfəri zamanı iki ölkə arasında iqtisadiyyat, mədəniyyət və elm sahəsində əlaqələrin inkişafı perspektivlərinin müzakirəsi (6-7 iyun 2000); Azərbaycan-İordaniya münasibətlərinin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Səudiyyə Ərəbistanı əlaqələri: Səudiyyə Ərəbistanı Ərəb dünyasının və regionun aparıcı dövlətlərindən biri kimi; İslam dünyasının müqəddəs yerləri sayılan Məkkə, Mədinə və Ciddə şəhərlərinin Səudiyyə Ərəbistanında yerləşməsi; Səudiyyə Ərəbistanının Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması (30 dekabr 1991); Azərbaycanla Səudiyyə Ərəbistanı arasında diplomatik əlaqələrin qurulması (24 fevral 1992); Səudiyyə Ərəbistanında Azərbaycan səfirliyinin fəaliyyətə başlaması (aprel 1994); Azərbaycanın İslam dünyası ilə əlaqələrində Səudiyyə Ərəbistanının rolu; Azərbaycan respublikasının Prezidenti H.Əliyevin Səudiyyə Ərəbistanına rəsmi səfəri (9 iyul 1994); Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevlə Səudiyyə Ərəbistanı kralı Fəhd ibn Əbdüləziz əl-Səud ilə görüşü; iki ölkə arasında əməkdaşlıq məsələlərinin müzakirəsi; H.Əliyevin Səudiyyə Ərəbistanının iş adamları ilə görüşü; Səudiyyə Ərəbistanında yerləşən və İslam dünyasını təmsil edən İslam Konfransı Təşkilatının, İslam Birliyi Təşkilatının, Beynəlxalq İslam «Nicat» Təşkilatının, İslam İnkişaf Bankının, İslam Rəhbərlik Təşkilatının rəhbərləri ilə keçirilən görüşlər; Azərbaycan və Səudiyyə Ərəbistanı arasında Baş Sazişin imzalanması; İslam Konfransı Təşkilatının Zirvə görüşlərində iki ölkə rəhbərliyi arasında keçirilən çoxsaylı görüşlər; Səudiyyə Ərəbistanının Azərbaycana göstərdiyi humanitar yardımlar; Səudiyyə Ərəbistanının beynəlxalq və dini təşkilatlarda Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı tutduğu ədalətli mövqe; Azərbaycanda Səudiyyə Ərəbistanının səfirliyinin fəaliyyətə başlaması (iyun 1999); iki ölkə arasında münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Suriya münasibətləri: Suriya Ərəb Respublikası ilə diplomatik əlaqələrin qurulması (28 mart 1992); Azərbaycanla Suriya arasında əməkdaşlığın BMT və İslam Konfransı Təşkilatı

(İKT) çərçivəsində həyata keçirilməsi. Döməşqdə Azərbaycan Respublikasının səfirliyinin təsis edilməsi (11 aprel 1997); Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirinin Suriyaya rəsmi səfəri (noyabr 1997); İKT-nin Tehrandə keçirilən VIII Zirvə toplantısında Suriya prezidenti Hafiz əl-Əsəd ilə Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin görüşü (dekabr 1997); iki ölkə arasında münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-İraq münasibətləri: İraqın Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması (2 yanvar 1992); iki ölkə arasında diplomatik əlaqələrin qurulması (30 mart 1992); Azərbaycanda İraq səfirliyinin fəaliyyətə başlaması (1992); İraqla Azərbaycan arasında elm, təhsil və mədəni əlaqələr; Azərbaycan və İraqın mədəniyyət və informasiya nazirlikləri arasında əməkdaşlıq haqqında sazişin imzalanması (21 oktyabr 1994); Azərbaycan və İraqın mədəniyyət və incəsənət xadimlərinin fəal əməkdaşlığı; Azərbaycan-İraq münasibətlərinin İraqa qarşı tətbiq olunan BMT sanksiyaları ilə məhdudlaşması; İraqın İKT çərçivəsində Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı Azərbaycanın mövqeyini dəstəkləməsi; Azərbaycan hərbiçilərinin İraqda sülhməramlı fəaliyyəti; Azərbaycan-İraq münasibətlərinin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri əlaqələri: Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması və iki ölkə arasında diplomatik əlaqələrin qurulması (1 sentyabr 1993); Hökumət nümayəndələri arasında keçirilən görüşlər; Azərbaycan Respublikasının Prezidenti H.Əliyevin İKT-nin Kasablankada keçirilən Zirvə toplantısında Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin prezidenti Şeyx Zaid bin Sultanla görüşü (13-15 dekabr 1994); Beynəlxalq və dini təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq; Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Azərbaycan qaçqınlarına humanitar yardımı; «Azərbaycan Respublikasının Birləşmiş Ərəb Əmirliklərində səfirliyinin açılması haqqında» Azərbaycanın Milli Məclisinin qərarı (11 aprel 1997); Bakı-Dubay hava xəttinin açılışı (9-11 iyun 1997); Azərbaycanla Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri arasında ticarət əlaqələrinin genişlənməsi; iki ölkə arasında münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Livan əlaqələri: Livanın Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması (30 dekabr 1991); iki ölkə arasında diplomatik əlaqələrin qurulması (18 sentyabr 1992); Azərbaycan Respublikasının Prezidenti H.Əliyevin İKT-nin Tehrandə keçirilən Zirvə toplantısında Livanın prezidenti İlyas Hərəvi ilə görüşü (9-11 dekabr 1997); Livanın baş naziri Rafiq əl-Həririnin Bakıya rəsmi səfəri (1998); beynəlxalq və dini təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq; iki ölkə arasında münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Qatar əlaqələri: Qatarın Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması; iki ölkə arasında diplomatik əlaqələrin qurulması (14 sentyabr 1994); beynəlxalq və dini təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq; Qatarın Azərbaycan qaçqınlarına humanitar yardımı; Azərbaycanın xarici işlər naziri V.Quliyevin İKT-nin Qatarda keçirilən IX Zirvə toplantısında iştirakı (12-13 noyabr 2000); iki ölkə arasında münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Küveyt əlaqələri: Küveytin Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması; iki ölkə arasında diplomatik əlaqələrin qurulması (7 oktyabr 1994); beynəlxalq və dini təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq; Azərbaycan Respublikasının Prezidenti H.Əliyevin İKT-nin Kasablankada keçirilən Zirvə toplantısında Küveyt əmiri Şeyx Cabir əl-Əhməd əl-Səbah ilə görüşü (13 dekabr 1994); Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin ABŞ-da keçirilən beynəlxalq tədbirdə Küveyt əmiri Cabir əl-Əhməd əl-Səbah ilə görüşü (22 oktyabr 1995); Küveyt Milli Məclisi ilə Azərbaycan Milli Məclisi arasında əməkdaşlıq; Azərbaycan-Küveyt parlamentlərarası dostluq qrupunun fəaliyyəti; Küveytin Azərbaycan qaçqınlarına humanitar yardımı; Küveytin Asiya Müsəlmanları Komitəsinin Azərbaycanda fəaliyyəti; Küveytin Ankaradakı səfirinin Azərbaycanda akkreditə olunması (27 yanvar 1998); Küveyt iş adamlarının Azərbaycana marağı; iki ölkə arasında münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-İsrail münasibətləri: İsrailin Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması; Azərbaycanda İsrail səfirliyinin fəaliyyətə başlaması; Azərbaycanın beynəlxalq yəhudi lobbisi

ilə isti münasibətlərini şərtləndirən amillər; İsraildə Azərbaycan səfirliyinin açılması istiqamətində danışıqlar; Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin ABŞ-da keçirilən beynəlxalq tədbirdə İsrailin baş naziri İshaq Rabin ilə görüşü (22 oktyabr 1995); Azərbaycan prezidenti H.Əliyevin Bakıda yolüstü səfərdə olan İsrail prezidenti Benyamin Netanyahu ilə görüşü (29 avqust 1997); beynəlxalq konfrans və tədbirlərdə yəhudi lobbisinin Azərbaycana təsirli dəstəyi; iki ölkə arasında münasibətlərin hazırkı durumu.

4. Azərbaycanın xarici siyasəti və Afrika ölkələri. Afrika qitəsi ölkələrinin geosiyasi xarakteristikası və müasir dünya siyasətindəki rolu; Azərbaycanla Afrika ölkələri arasında diplomatik münasibətlərin qurulması; beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq; beynəlxalq konfrans və tədbirlərdə Azərbaycan rəhbərliyi ilə Afrika ölkələrinin rəhbərləri arasında görüşlər.

Afrikanın müsəlman ölkələri ilə Azərbaycanın münasibətləri

Azərbaycan-Misir münasibətləri: Misirin Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması (26 dekabr 1991); Misirlə Azərbaycan arasında diplomatik əlaqələrin qurulması (27 may 1992); Misirin Bakıda (aprel 1993), Azərbaycanın isə Qahirədə (yanvar 1994) səfirliklərinin fəaliyyətə başlaması; iki ölkə arasında hökumət nümayəndələrinin qarşılıqlı səfərləri (1993-1994); Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Misir-Azərbaycan dostluq cəmiyyətinin sədri görkəmli biznesmen Məhəmməd Əbülxeyri qəbul etməsi (18 sentyabr 1993); Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin BMT-nin Əhali və İnkişaf üzrə Beynəlxalq konfransında iştirak etmək üçün Qahirəyə işgüzar səfəri zamanı Misir Ərəb Respublikasının prezidenti H.Mübarəklə və digər dövlət və hökumət nümayəndələri ilə görüşləri (sentyabr 1994); iki ölkə arasında əlaqələrin inkişafı və gücləndirilməsi məsələlərinin müzakirəsi; İKT-nin Kasablankada keçirilən Zirvə toplantısında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Misir prezidenti H.Mübarəklə növbəti görüşü

(14 dekabr 1994); Misirin beynəlxalq və dini təşkilatlarda Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı Azərbaycanın mövqeyini dəstəkləməsi; Misir-Azərbaycan əlaqələrinin genişlənməsi; iki ölkənin dövlət və hökumət nümayəndələrinin qarşılıqlı səfərlərinin davam etməsi; Azərbaycan-Misir əlaqələrinin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Əlcəzair əlaqələri: Əlcəzairin Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması (26 dekabr 1991); iki ölkə arasında diplomatik əlaqələrin qurulması (22 aprel 1992); Əlcəzairin Ankaradakı səfirinin Azərbaycanda akkreditə olunması (avqust 1993); beynəlxalq və dini təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq; iki ölkə arasında münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Liviya münasibətləri: Liviyanın Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması (30 dekabr 1991); Liviyanın maliyyə naziri Məhəmməd əl-Buxarinin başçılığı ilə nümayəndə heyətinin Azərbaycana səfəri (mart 1992); səfər çərçivəsində iki ölkə arasında diplomatik əlaqələrin yaradılmasına dair iki ölkə arasında birgə komissiyanın yaradılması, elm və mədəniyyət sahəsində əməkdaşlıq, iki ölkənin hökumətləri arasında ticarət əlaqələrinin inkişaf etdirilməsinə dair müqavilə, mədəni əməkdaşlıq sahəsinə dair saziş, iki ölkə arasında hava yollarının açılmasına dair niyyət protokolunun imzalanması; Liviya ilə Azərbaycan arasında diplomatik əlaqələrin qurulması (16 mart 1992); Liviyanın Azərbaycanda səfirliyinin fəaliyyətə başlaması (aprel 1995); Liviyanın Beynəlxalq İslam Xalq Rəhbərliyi təşkilatı, «İslama çağırış» cəmiyyəti və başqa təşkilatlarının təşəbbüsü ilə Bakıda elmi konfransların, simpoziumların keçirilməsi; iki ölkə arasında tələbə mübadiləsi və Azərbaycan mütəxəssislərinin Liviya işləmək üçün göndərilməsi haqqında müqavilənin imzalanması (1996); Liviyanın beynəlxalq, regional və dini təşkilatlarda Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı Azərbaycanın mövqeyini dəstəkləməsi; iki ölkə arasında münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Mərakeş əlaqələri: Mərakeşin Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması (26 dekabr 1991); iki ölkə arasında diplo-

matik əlaqələrin qurulması (25 avqust 1992); Azərbaycan Respublikasının Prezidenti H.Əliyevin İKT-nin Kasablankada keçirilən Zirvə toplantısında Mərakeş kralı II Həsənlə görüşü (13-15 dekabr 1994); beynəlxalq və dini təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq; iki ölkə arasında münasibətlərin hazırkı durumu.

Azərbaycanın digər İslam ölkələri - Qəmər Adaları Birliyi, Sudan Respublikası, Seneqal Respublikası, Tunis, Mavritaniya İslam Respublikası, Burkina Faso və Cibuti Respublikaları ilə münasibətləri.

Afrika qitəsinin qeyri-müsəlman ölkələri ilə münasibətlər:

Cənubi Afrika Respublikası

Anqola Respublikası

Nigeriya Federativ Respublikası və başqaları.

Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları:

Azərbaycan dilində:

1. **Abutalıbov R.** Azərbaycan-Fransa əməkdaşlığı yolları Azərbaycanın beynəlxalq çəxtərəfli əlaqələrində Bakının rolu. Bakı, 1997.
2. **Azərbaycan 1993: Anarxiyadan sabitliyə.** Bakı, 2000.
3. **Azərbaycan 1994: Milli dövlətçilik sınaq qarşısında.** I-II hissə. Bakı, 2002.
4. **Azərbaycan 1995: Qarşıdurmadan milli həmrəyliyə.** I-III hissə. Bakı, 2005.
5. **Azərbaycan BMT ailəsində.** Bakı, 2000.
6. **Azərbaycan Respublikası 1991-2001.** Bakı, 2001.
7. **Azərbaycan-Almaniya: Respublikamız Avropa ölkələri ailəsində öz mövqeyini möhkəmləndirir.** Bakı, 1996.
8. **Azərbaycan-Böyük Britaniya: əməkdaşlıq və tərəfdaşlıq (1991-2001).** Bakı, 2001.
9. **Azərbaycan-Çin: diplomatik əlaqələrin qurulmasının 10 ili.** Bakı, 2002.
10. **Azərbaycan-Çin: dostluq sərhədləri aşır.** Bakı, 2000.

11. Azərbaycan-Fransa: əməkdaşlığın genişlənməsinə mühüm töhfə. Bakı, 1997.

12. Azərbaycanın Avropa dövlətləri ilə münasibətlərinə dair sənədlərin siyahısı. Bax: Həsənov Ə.M. Azərbaycanın xarici siyasəti: Avropa ölkələri və ABŞ (1991-1996). Bakı, 1998.

13. Azərbaycanın beynəlxalq çoxtərəfli əlaqələrində Bakının rolu. Bakı, 1997.

14. Azərbaycan-Pakistan əlaqələri, bax: Heydər Əliyev və Şərq. Birinci kitab. Bakı, 2002. - səh.353-359.

15. Birlikdə yeni əsrə doğru. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin ABŞ-a rəsmi səfəri, 27 iyul-7 avqust 1997-ci il. Bakı, 1998.

16. Əhmədov E. Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü və beynəlxalq təşkilatlar. Bakı, 1998.

17. Əhmədov M. Azərbaycan-Çin münasibətlərinin strategiyası və perspektivləri. Bakı, 1999.

18. Əliyev H.Ə. Müstəqilliyimiz əbədidir. I – XII kitablar. Bakı, 1996-2005.

19. Əzimli A. Azərbaycan-NATO münasibətləri (1992-2000). Bakı, 2001.

20. Heydər Əliyev Azərbaycanı dünyaya tanıdır. Tərtibçilər: N. İbrahimov, İ. Şükürov. Bakı, 1994.

21. Heydər Əliyev və Şərq. Beş cildə. Tərtibçilər: Q.Allahverdiyev və V.Sultanzadə. Bakı, 2002.

22. Həsənov Ə.M. Azərbaycanın ABŞ və Avropa dövlətləri ilə münasibətləri (1991-1996). Bakı, 2000.

23. Həsənov Ə.M. Azərbaycanın xarici siyasəti: Avropa ölkələri və ABŞ (1991-1996). Bakı, 1998.

24. Həsənov Ə.M. Azərbaycan-ABŞ: Anlaşılmaz münasibətlərdən strateji tərəfdaşlığa doğru (oktyabr 1991- avqust 1997). Bakı, 1997.

25. Həsənov Ə.M. Azərbaycan-ABŞ: qarşılıqlı mənafeələr strategiyası tərəfdaşlıq tələb edir. Azərbaycan məktəbi. 1997. №4. - s.4-16.

26. Hüseynova H. Azərbaycan Avropa integrasiya prosesləri sistemində (1991-1997). Bakı, 1998.

27. Hüseynova H. Azərbaycan Avropaya integrasiya prosesləri sistemində (1991-1997-ci illər). Bakı, 1998.

28. İsmayılov F. Qarabağ konfliktini ABŞ-ın global siyasəti kontekstində. Bakı, 2001.

29. Qasımlı M. Avropa və Amerika ölkələrinin müasir tarixi. I hissə (1918-1945-ci illər). Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı, 2003.

30. Qasimov Ə., Qasimov M. “İpək yolu” başəriyyətin tərəqqi yoludur. Bakı, 1999.

31. Qasimov M. Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində (1991-1995-ci illər). Bakı, 1996.

32. Qlobal üfüqlər. Prezident Heydər Əliyevin ABŞ səfəri. Bakı, 1997.

33. Quluzadə V. Gələcəyin üfüqləri (Azərbaycan Respublikasının xarici siyasəti barədə mülahizələr, müsahibələr, şərhlər). Bakı, 1999.

34. Nəbiyev R. Azərbaycan-Almaniya münasibətləri Avropa İttifaqı-Cənubi Qafqaz dövlətləri ilə əlaqələri kontekstində “525-ci qəzet:” 18 may 2004.

35. Nəsirov E. Azərbaycan-ABŞ münasibətləri. Bakı, 1998.

36. Paşayev H. ABŞ-la əməkdaşlığımızın vacib tərkib hissəsi “Dirçəliş”. İyul, 2003.

37. Prezident İlham Əliyev. Elmi redaktoru Ə. Həsənov. Bakı, 2004.

Rus dilində:

1. Аббасбеҗли А., Аббасбеҗли Э. Гейдар Алиев и мировая политика. Баку, 1997.

2. Аббасбеҗли А., Гасанов А. Азербайджан в системе международных и региональных организаций. Баку, 1999.

3. Актуальные проблемы Европы: экономика, политика, идеология. Вып.1. Москва, 1991.

4. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Москва, 1999.

5. Гаджиев К.С. Геополитика. Москва, 1997.

6. Гренвил Дж. История XX века. Люди, события, факты. Пер. с англ. Москва, 1999.

7. Гусейнова У. Азербайджан - США. Перспективы сотрудничества (90-е годы). Баку, 2000. –176 с.

8. Дергачев В. Геополитика. Киев, 2000.

9. Дугин А. Основы геополитики. Геополитическое будущее России. Мыслить пространством. Москва, 1999.

10. Дугин А. Основы геополитики. Москва, 1997.
11. Кредер А.А. Новейшая история. XX век. Москва, 1997.
12. Международные отношения как объект изучения. Москва, 1993.
13. Нартов Н.А. Геополитика. Учебник. Москва, 1999.
14. Независимый Азербайджан: новые ориентиры. Москва, 2000.
15. Поздняков Е.А. Геополитика. Москва, 1995.
16. Современные международные отношения. Учебник. Под ред. А.В. Торкунова. Москва, 2000.
17. Тихонравов Ю.В. Геополитика. Москва, 1998.
18. Цыганков П.А. Международные отношения. Москва, 1996.
19. Чернявский С.И. Закавказье в планах Вашингтона. Свободная мысль, 1999, №7. - 56-61с.
20. Чернявский С.И. Новый путь Азербайджана. Москва, 2002.
21. Шукюров И. Дипломатия мира. (Об итогах визитов Президента Азербайджанской Республики Гейдара Алиева в зарубежные страны. 1993-1997). Баку, 1997.
22. Эмир-Ильсова Э.И. Азербайджан в системе международных отношений. Баку, 2000.
23. Эмир-Ильсова Э.И. Геополитика во внешнеэкономических связях Азербайджанской Республики. Баку, 2003.

Türk dilində:

1. Ali Faik Demir. Türk dış politikası perspektifinden Güney Kafkasya. Bağlam yayıncılık, 2003.
2. Çeçen Anıl. Atatürk ve Avrasya. İstanbul, Cumhuriyet Yayınları, 1999.
3. Çiloğlu Fahrettin. Rusiya Federasyonunda ve Transkafkasya'da etnik çatışmalar. Sinatle yayınları, İstanbul, 1998.
4. Dış Basın ve Türkiye Bülteni, 6-7 mayıs 1997.
5. Kafkasya ve Azerbeycanın dünü - bugünü və yarını. İstanbul, Harp Akademileri Basımevi, 1995.
6. Kocabaş Süleyman. Kuzeyden gelen tehdit. Türk-Rus mücadelesi. İstanbul, Vatan yayınları, 1990.

7. Kumkale Tahir Tamer. Tarihten günümüze türk-rus ilişkileri. İstanbul, İrfan yayınevi, 1997.

8. Öğütücü Mehmet. Türkiyede yeni bir ekonomik və ticari diplomasi stratejisine doğru. TÜSİAB yayımları, İstanbul, 1998.

9. Saray Mehmet. Yeni türk cumhuriyetleri tarihi. Ankara, Türk Tarih Kurumu yayınları, 1996.

10. Sonyel Selahi R. Türk Kurtuluş savaşı ve Dış politika. Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991.

11. Suat İlhan. Türklerin jeopolitiği və Avrasyacılık. Cantekin matbaacılık ticaret ltd., şti., 2005.

12. Ülkü İrfan. Bağımsızlıktan sonra Azerbeycan. Doğan kitapçılık, İstanbul, 2000.

13. Yrd. Doç. Dr. Mert Bilgin. Avrasya enerji savaşları. IQ kültür sanat yayıncılık, 2005.

İngilis dilində:

1. «Washington Times». 15.07. 2004.
2. Goltz N. Azerbaijan Diary: A Rogue Reportes Adventures in an Oil-rich, War-torn, Post-Soviet Republic. N.-Y., 1998.
3. Swietochowski T. Russia and Azerbaijan: A borderland in transition. N.-Y., 1995.
4. Wallerstein İ. The Two Modes of Ethnic Conscience: Soviet Central Asia in Transition. London, 1973.

İnternet resursları:

- <http://mfa.gov.az>
- <http://www.azerbaijan.az>
- <http://www.ca-c.org>
- <http://www.eurasianet.org>
- <http://www.iips.org>
- <http://www.imo.hr/indoc/>
- <http://www.jpri.org>
- <http://www.Lsu.edu/guests/poli/public>
- <http://www.sosig.esrc.bris.ac.uk>
- <http://www.usacc.org>
- <http://www2.etown.edu/v1/journals.html>

Yerli və xarici jurnallar:

- “Azərbaycan məktəbi”. 1995.
“Dirçəliş - XXI əsr”. Bakı, 2005 (Azərbaycan və rus dillərində).
“Tarix və onun problemləri,” 1998.
«Свободная мысль». Москва, 1995.
“Центральная Азия и Кавказ,” 2000.

VI MÖVZU: Azərbaycanın beynəlxalq aləmlə çoxtərəfli münasibətləri

1. Azərbaycanın dünya dövlətləri ilə əlaqələrində beynəlxalq təşkilatların rolu. Azərbaycanın xarici siyasətində beynəlxalq və regional təşkilatlarla işə verilən diqqət; Azərbaycanın üzv olduğu və əməkdaşlıq etdiyi beynəlxalq təşkilatlar və onların müasir dünya siyasətində rolu; Azərbaycanın milli maraqları, beynəlxalq hüquq və beynəlxalq təşkilatlar; Azərbaycanın beynəlxalq iqtisadi, siyasi, hüquq və təhlükəsizlik sistemində inteqrasiyasında beynəlxalq təşkilatların rolu.

2. Azərbaycanın global dünya siyasətinə qatılması: Azərbaycan-BMT əlaqələri. BMT dünyanın ən nüfuzlu beynəlxalq təşkilatı kimi; Azərbaycanın BMT-yə üzv olması üçün atdığı addımlar; Azərbaycan prezidentinin BMT-yə qəbul olunmaq üçün verdiyi bəyanat (22 yanvar 1992); Azərbaycanın BMT-yə üzv qəbul olunması (2 mart 1992); Azərbaycan Respublikasının BMT-dəki daimi nümayəndəliyinin fəaliyyətə başlaması (aprel 1992); Azərbaycanın BMT-yə üzv olmasının əhəmiyyəti; BMT-nin Ermənistanın ölkəmizə təcavüzü ilə bağlı 822, 853, 874 və 884 sayılı qətnamələri (1993).

Azərbaycan ilə BMT arasındakı əməkdaşlıqda yeni mərhələ (1993-cü ildən sonrakı dövr); BMT-nin baş katibi Butros Butros-Qalinin Azərbaycana səfəri; BMT xətti ilə keçirilən bir sıra beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirlərdə Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin iştirakı; Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin BMT rəhbərliyi ilə keçirdiyi görüşləri (1993-2001-ci illər); Heydər Əliyevin BMT-nin 50 illiyi münasibətilə Nyu-Yorkda keçirilən tədbirlərdə iştirakı; Azərbaycanın BMT ilə siyasi, iqtisadi, elmi-texniki və mədəni sahələrdəki əməkdaşlığı; BMT-nin ixtisaslaşmış qurumları ilə əlaqə; BMT vasitəsilə Azərbaycan qaçqınlarına göstərilən humanitar yardım; Azərbaycanda hüquqi, demokratik dövlət quruculuğuna BMT-nin yardımı; Azərbaycandakı BMT nümayəndəliyinin fəaliyyəti.

3. Azərbaycanın Avropa təhlükəsizlik və əməkdaşlıq sistemində inteqrasiyası: Azərbaycan-ATƏT əlaqələri. ATƏM-in (ATƏT-in) yaranması və Avropada təhlükəsizlik və

öməkdaşlıq məsələlərində güclü təsiretmə qüvvəsinə malik bir təşkilata çevrilməsi; Azərbaycanın ATƏT-ə üzv olmasını şərtləndirən amillər; Azərbaycanın ATƏT-ə üzv olması (yanvar 1992); ATƏT-in Azərbaycandakı maraqları; Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli istiqamətində ATƏT-in rolu; Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin nizamlanması üçün ATƏT-in Minsk qrupunun yaranması (mart 1992); 1992-1993-cü illərdə Azərbaycanla ATƏT arasındakı münasibətlərə lazımi diqqət göstərilməməsi.

Azərbaycanın xarici siyasətində ATƏT-lə əlaqələrdə yeni mərhələ (1993-cü ilin iyulundan sonrakı dövr); ATƏT sədri Marqaret af Uqlasın Bakıya səfəri (25 oktyabr 1993); ATƏT-in üzvləri tərəfindən Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi və Dağlıq Qarabağ problemi ilə bağlı bəyanatın verilməsi (noyabr 1993); Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ probleminin ümumavropa təhlükəsizliyinin aktual məsələsinə çevrilməsi; ATƏT-in Budapeşt sammiti (dekabr 1994); Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı müzakirələr və xüsusi bir qətnamənin qəbul edilməsi; ATƏT-in Minsk qrupunun fəaliyyətində canlanma; Azərbaycan Respublikası tərəfindən ATƏT-in üzvü olan dövlətlərlə əlaqələrin intensivləşdirilməsi istiqamətində görülən işlər; ATƏT-in Lissabon sammiti ərəfəsində Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin ATƏT-in üzvü olan dövlət başçılarına "Dağlıq Qarabağ probleminin həllinə Lissabonda ciddi yanaşmaq haqqında" məktubu; ATƏT-in Lissabon sammitində Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı Azərbaycanın mənafeyinə uyğun ATƏT sədrinin bəyanatı (3 dekabr 1996); ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri olan ABŞ, Rusiya və Fransa'nın fəaliyyətində «Dağlıq Qarabağ problemi ilə bağlı ikili standart meyillərinin təzahürü (1997-ci ildən bu günə kimi); ATƏT-in sonrakı Zirvə görüşləri; ATƏT-in Minsk qrupunun fəaliyyətinin səmərəsizliyinin Azərbaycan dövlət və hökumət rəhbərləri tərəfindən vurğulanması.

Azərbaycanda hüquqi, demokratik və dünyəvi dövlət quruluşunda ATƏT-in yardımı.

4. Azərbaycanın global demokratikləşmə proseslərinə qatılması: Azərbaycan - Avropa Şurası əlaqələri. Avropa Şurasının dünya proseslərində oynadığı rol; Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv olması istiqamətində atdığı ilk addımlar; Azərbaycanın "xüsusi dəvət olunmuş qonaq statusu" almaq üçün Avropa Şurasına müraciəti (yanvar 1992); Ermənilərin söyi nəticəsində Avropa Şurasında Azərbaycanla bağlı yaranmış mənfi rəy; Avropa Şurasının Azərbaycanla bağlı mənfi mövqeyinin dəyişdirilməsi istiqamətində fəaliyyətin başlanması; Avropa Şurası Nazirlər Komitəsinin erməni işğalçılarının Kəlbəcərdən çıxarılması haqqında bəyanatı (16 aprel 1993); Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişindən sonra Azərbaycanla Avropa Şurası arasında əlaqələrdə canlanma; Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının və qanunvericilik aktlarının hazırlanmasında Avropa Şurası ekspertlərinin iştirakı; Avropa Şurası Parlament Assambleyasının nümayəndələrinin Azərbaycanda keçirilən parlament seçkisini və yeni Konstitusiyanın qəbulu ilə bağlı keçirilən referendumu müşahidə etməsi (noyabr 1995); Azərbaycan hökuməti ilə Avropa Şurasının Nazirlər Komitəsinin Strasburqda hökumətlərarası öməkdaşlıq proqramının hazırlanması (27-28 noyabr 1995); Azərbaycanın Avropa Şurasının bözi hökumətlərarası komitələrinin işinə qoşulması və Avropa Şurasının keçirdiyi konfranslarda iştirak etmək hüququ əldə etməsi; Avropa Şurası ilə Azərbaycanın geniş öməkdaşlıq proqramının hazırlanması (5-6 iyun 1996); Azərbaycan Respublikası Prezidenti Heydər Əliyevin "Avropa Şurası ilə Azərbaycan arasında öməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi üzrə tədbirlər haqqında" Sərəncamı (8 iyun 1996).

Avropa Şurası Parlament Assambleyasının bürosunda Azərbaycana "xüsusi dəvət olunmuş qonaq statusu"nın verilməsi haqqında qərarın qəbul olunması (28 iyun 1996); Avropa Şurası Nazirlər Komitəsi sədrinin rəhbərliyi altında nümayəndə heyətinin Bakıya səfəri (12-14 iyul 1996).

Azərbaycanın Avropa Şurası ilə öməkdaşlıq münasibətlərində yeni mərhələ; Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Azərbaycanın Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv kimi qəbul

olunması və başqa dövlətlər kimi insan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında Avropa konvensiyasına qoşulmaq haqqında məktubu (13 iyul 1996); Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Strasburqda keçirilən Avropa Şurası üzv ölkələrin dövlət və hökumət başçılarının 2-ci Zirvə görüşündə iştirakı (10-11 oktyabr 1997).

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin “Azərbaycan Respublikası ilə Avropa Şurası arasında əməkdaşlığın dərinləşməsi sahəsində tədbirlər haqqında” Sərəncamı (20 yanvar 1998); Avropa Şurası baş katibi Daniel Tarşisin başçılığı altında nümayəndə heyətinin Azərbaycana səfəri (avqust 1998); Avropa Şurasının nümayəndələrinin Azərbaycanda keçirilən parlament seçkilərini müşahidə etməsi (oktyabr 1998); Azərbaycanın hüquqi, demokratik dövlət quruculuğu istiqamətində həyata keçirdiyi tədbirlərin Avropa Şurası ekspertlərini qane etməsi; Azərbaycanın Avropa Şurasına üzv qəbul edilməsi (2001-ci il); Azərbaycanın Avropa Şurasının tam hüquqlu üzvü kimi fəaliyyəti; Avropa Şurası Parlament Assambleyasında Azərbaycan nümayəndə heyətinin iştirakı; Avropa Şurası baş katibi Valter Şvimmerin Azərbaycana səfəri (8 aprel 2004); Azərbaycan Prezidenti İ.Əliyevin AŞPA-nın yaz sessiyasındakı çıxışı (28-29 aprel 2004).

5. Azərbaycanın Avropa integrasiya proseslərinə qatılması: Azərbaycan-Avropa İttifaqı münasibətləri. Avropa İttifaqının dünyada baş verən proseslərdə rolu; Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə əlaqələrini şərtləndirən amillər; Avropa İttifaqının Azərbaycandakı maraqları; 1993-cü ilə qədər Azərbaycan Respublikası ilə Avropa İttifaqı arasında münasibətlərə lazımi diqqət verilməməsi; Azərbaycan Respublikası ilə Avropa İttifaqı arasında münasibətlərin qurulması (27 fevral 1993); Avropa İttifaqı xətti ilə Azərbaycana humanitar yardımların edilməsi; Azərbaycanın Avropa İttifaqı ilə əlaqələrinin möhkəmlənməsi məqsədilə Prezident Heydər Əliyevin Belçikaya səfəri (17-18 aprel 1995); Səfər çərçivəsində Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında “Əməkdaşlıq barəsində saziş”in imzalanması; Azərbaycanın ilkin mərhələdə bu

birliyin cəlb olunan üzvü, daha sonra isə bərabərhüquqlu üzv olması istiqamətində danışıqlar (1995 aprel); Azərbaycanda ərzaq qıtlığının aradan qaldırılmasında Avropa İttifaqının yardımı.

Azərbaycan Avropa İttifaqının “Avropa-Qafqaz-Asiya nəqliyyat dəhlizi” (TRASEKA) layihəsinin fəal iştirakçısı kimi; Avropa İttifaqı tərəfindən tarixi “İpək yolu”nun bərpası üzrə Bakıda keçirilən beynəlxalq konfrans (8-9 sentyabr 1998); Konfransda qəbul olunan sənədlər; Avropa İttifaqının TƏSİS proqramı çərçivəsində Azərbaycana texniki yardımların edilməsi; Avropa İttifaqının yardımı ilə Azərbaycanda yolların, körpülərin, limanların və s. inşası, rekonstruksiyası; Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin yüksələn xətlə inkişafı.

Azərbaycan Prezidenti İ.Əliyevin Avropa İttifaqının dəvəti ilə Brüsselə rəsmi səfəri və Azərbaycanla Avropa İttifaqı arasında “Partnyorluq və əməkdaşlıq haqqında” protokolun imzalanması (17-20 may 2004); “Yeni qonşuluq siyasəti” layihəsinin müzakirəsi.

6. Azərbaycanın Qərbi təhlükəsizlik sistemində integrasiyası: Azərbaycan-NATO münasibətləri: NATO-nun yaranması və keçdiyi yol; Azərbaycan-NATO münasibətlərini şərtləndirən amillər; Azərbaycanın NATO ilə münasibətlərinin ilk təzahürləri (1992-1993).

Azərbaycanın NATO ilə münasibətlərində yeni mərhələ (1994-cü ildən sonrakı dövr); Azərbaycan NATO-nun “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramına üzv olması (4 may 1994); Azərbaycanın NATO-nun “Sülh naminə tərəfdaşlıq” proqramında fəal surətdə iştirakı; NATO-nun nümayəndə heyətlərinin Bakıya səfərlərinin intensivləşməsi; Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Brüsseldə NATO-nun baş katibi Xavyer Salana ilə görüşü (23 aprel 1996); NATO-nun baş katibi Xavyer Salananın Bakıya səfəri (13 fevral 1997); Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Avropa-Atlantika Əməkdaşlıq Şurasına üzv dövlətlərin sammitində iştirakı (iyul 1997); Bakıda NATO mütəxəssislərinin Azərbaycanın DİN, MTN və

ARDNŞ nümayəndələri ilə boru kəmərlərinin təhlükəsizliyi məsələsi ilə bağlı seminarın keçirilməsi (1998-ci ilin yazı); Azərbaycan-NATO əlaqələrinin genişlənməsi ictimai təşkilatların xətti ilə; Azərbaycan-NATO münasibətlərində Türkiyənin rolu; Azərbaycan-NATO münasibətlərinin intensivləşməsinin Rusiya və İran üçün narahatlıq yaratması; Azərbaycan tağıını Bosniyada NATO qüvvələri tərkibində.

Azərbaycan Prezidenti İ.Əliyevin NATO-nun baş katibi Yaap de Hoop Şxeffər ilə Brüsseldə görüşü (19 may 2004); Azərbaycanın "Fərdi tərəfdaşlıq üzrə əməliyyat planına" qoşulması.

Azərbaycan Prezidenti İ.Əliyevin NATO-nun İstanbulda keçirilən Zirvə görüşündə iştirakı (29 iyun 2004); Azərbaycan-NATO münasibətlərinin hazırkı durumu.

7. Azərbaycanın İslam ölkələri ilə çoxtərəfli münasibətləri: Azərbaycan -İslam Konfransı Təşkilatı. İslam Konfransı Təşkilatı müsəlman dövlətlərinin ön nüfuzlu təşkilatı kimi; Azərbaycanın İslam Konfransı Təşkilatına üzv olması (8 dekabr 1991); İslam Konfransı Təşkilatı ilə əlaqələrin getdikcə intensivləşməsi; İslam Konfransı Təşkilatı baş katibi Həmid ol-Qabidinin Bakıya səfəri (25 noyabr 1992); İslam Konfransı Təşkilatı tərəfindən birmənalı şəkildə Ermənistanın təcavüzkar dövlət kimi tanınması; İKT-nin Kasablankada keçirilən 7-ci Zirvə görüşündə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı qətnamə (13-17 dekabr 1994); Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin İKT liderləri ilə keçirdiyi görüşlər; İndoneziyanın paytaxtı Cakartada İKT-nin üzv dövlətlərinin xarici işlər nazirlərinin XXI konfransında Azərbaycanla bağlı 3 mühüm sənədin imzalanması (dekabr 1996); İKT-nin Tehrandə keçirilən 8-ci Zirvə görüşü (9-11 dekabr 1997-ci il).

İKT-nin Azərbaycana iqtisadi və humanitar yardımları; İslam İnkişaf Bankının Azərbaycandakı fəaliyyəti; İKT-nin növbəti konfransında bu təşkilata üzv dövlətlərin təcavüzkar Ermənistana silah və hərbi sursat verməkdən qəti imtina edilməsi, onların ərazisindən bu məqsədlə tranzit kimi istifadə olunmaması tələbinin irəli sürülməsi; Azərbaycanın İslam Konfransı Təşkilatının fəal üzvünə çevrilməsi.

8. Azərbaycanın xarici siyasətində beynəlxalq iqtisadi təşkilatlar: Beynəlxalq iqtisadi təşkilatların (Dünya Bankı, Beynəlxalq Valyuta Fondu, Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı, Ümumdünya Ticarət Təşkilatı və s.) beynəlxalq münasibətlərin formalaşmasına təsiri və rolu; Beynəlxalq iqtisadi qurumlarla əməkdaşlığın Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas istiqamətlərindən birini təşkil etməsi; Azərbaycanın beynəlxalq iqtisadi qurumlara daxil olması; beynəlxalq iqtisadi qurumların postsovet məkanında yaranan yeni, müstəqil respublikalara qarşı güzəştli kredit siyasəti; Azərbaycanda bazar iqtisadiyyatına əsaslanan iqtisadiyyatın formalaşmasında beynəlxalq iqtisadi qurumların rolu; idarəetmədə struktur islahatların keçirilməsində beynəlxalq iqtisadi qurumların rolu; beynəlxalq iqtisadi qurumlarla əməkdaşlığın Azərbaycanda demokratik dövlət quruculuğuna xidmət etməsi; Azərbaycan və Dünya Bankı; Azərbaycan və Beynəlxalq Valyuta Fondu; Azərbaycan və Avropa İnkişaf və Rekonstruksiya Bankı; Azərbaycan və Ümumdünya Ticarət Təşkilatı.

Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları:

Azərbaycan dilində:

1. "Ümid körpüsü". İslam Konfransı Təşkilatının 8-ci Zirvə görüşü. Tehran 1997. Bakı, 1998.

2. Abdullayev V. Azərbaycan yeni diplomatiya məkanında. Bakı, 2000.

3. Vəliyev A. Azərbaycanda demokratiyanın inkişafı və insan hüquqlarının qorunması sahəsində Avropa Şurasının fəaliyyəti. Dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı, 2005.

4. Axundov N., Qasimov M. Azərbaycan və beynəlxalq parlament təşkilatları. Bakı, 1996.

5. Avropa Şurası ilə əməkdaşlıq məsələlərinə dair Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamları, bax: Avropa Şurası və Azərbaycan. Sülh, təhlükəsizlik və demokratiya naminə. Bakı, 2000. - səh.228-231.

6. Avropa Şurası və Azərbaycan. Sülh, təhlükəsizlik və demokratiya naminə. Bakı, 2000.

7. Azərbaycan beynəlxalq aləmdə. I-IV cildlər. Bakı, 1996-1999.

8. Azərbaycan ilə NATO arasında əməkdaşlığa dair imzalanmış sazişlər, bax: Sülh və təhlükəsizlik naminə. Bakı, 2000. - səh.208-214.

9. Azərbaycan Respublikası 1991-2001. Bakı, 2001.

10. Azərbaycan Respublikası ilə BMT arasında əməkdaşlığa dair Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin fərman və sərəncamları, bax: Azərbaycan BMT ailəsində. Bakı, 2000.

11. Azərbaycan Respublikasına iqtisadi yardım haqqında İKT-nin qətnaməsi, bax: Heydər Əliyev və Şərq. Birinci kitab. Tərtibçilər: Q.Allahverdiyev və V.Sultanzadə. Bakı, 2002.- səh.373.

12. Azərbaycan Respublikasının qoşulduğu Avropa Şurasının konvensiyaları, bax: Avropa Şurası və Azərbaycan. Sülh, təhlükəsizlik və demokratiya naminə. Bakı, 2000. - səh.228.

13. Azərbaycan-İslam Konfransı Təşkilatı əlaqələri, bax: Heydər Əliyev və Şərq. Beş cildə. Tərtibçilər: Q.Allahverdiyev və V.Sultanzadə. Bakı, 2002. - səh.59-118.

14. Davos şəhərində keçirilən iqtisadi forumda "Qafqaz və Mərkəzi Asiyanın perspektivləri: "İpək yolu" və ya "böyük oyun" mövzusunda Prezident Heydər Əliyevin çıxışı. "Dirçəliş", 2000, №2.

15. Ermənistan Respublikasının Azərbaycan Respublikasına qarşı təcavüzü haqqında İKT-nin qətnaməsi, bax: Heydər Əliyev və Şərq. Birinci kitab. Tərtibçilər: Q.Allahverdiyev və V.Sultanzadə. Bakı, 2002. - səh.370-372.

16. Ermənistan Respublikasının təcavüzü nəticəsində Azərbaycan Respublikasının işğal olunmuş ərazilərində islam tarixi və mədəniyyət abidələrinin məhv edilməsi və dağıdılması haqqında İKT-nin qətnaməsi, bax: Heydər Əliyev və Şərq. Birinci kitab. Tərtibçilər: Q.Allahverdiyev və V.Sultanzadə. Bakı, 2002.- səh.374-375.

17. Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri, bax: Azərbaycan BMT ailəsində. Bakı, 2000.

18. Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair BMT Təhlükəsizlik Şurası sədrinin bəyanatları bax: Azərbaycan BMT ailəsində. Bakı, 2000.

19. Əzimli A. Azərbaycan-NATO münasibətləri (1992-2000). Bakı, 2001.

20. Heydər Əliyev diplomatiyasında İslam Konfransı Təşkilatı mühüm amil kimi, bax: Abdullayev Vəqif. Azərbaycan yeni diplomatiya məkanında. Bakı, 2000.

21. Heydər Əliyev və Şərq. VI cildə. Tərtibçilər: Q. Allahverdiyev və V. Sultanzadə. Bakı, 2002.

22. Heydər Əliyev. Müstəqilliyimiz əbədidir. I-XIII kitablar. Bakı, 1996-2005.

23. Həsənov Ə. Azərbaycan və ATƏT: Dağlıq Qarabağ problemi və Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ümumavropa təhlükəsizliyi fonunda. Bakı, 1998. -110 s.

24. Həsənov Ə. Azərbaycanın Avropa dövlətləri və ABŞ-la münasibətləri. Bakı, 2000. -410 s.

25. Həsənov Ə. Azərbaycanın xarici siyasəti. Avropa dövlətləri və ABŞ. Bakı,1998. -348 s.

26. Həsənov Ə.M. Azərbaycan və ATƏT. Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi və Dağlıq Qarabağ problemi ümumavropa təhlükəsizliyi fonunda. Bakı, 1997.

27. Həsənov Ə.M., Məmmədov N. Azərbaycan Respublikasının xarici siyasəti müstəqilliyimizin və dövlətçiliyimizin əbədiyyətinin qarantıdır. Müstəqil dövlətimiz və parlamentimiz. Bakı, 2001. - s. 137-160.

28. İKT-yə üzv olan dövlət və hökumət başçılarının Zirvə toplantıları, bax: Heydər Əliyev və Şərq. Birinci kitab. Tərtibçilər: Q.Allahverdiyev və V.Sultanzadə. Bakı, 2002. - səh.377.

29. Qasimov Ə., Qasimov M. "İpək yolu" bəşəriyyətin tərəqqi yoludur. Bakı, 1999.

30. Qasimov M. Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sisteminə (1891-1995).Bakı, 1996. -124 s.

31. Quluzadə V. Gələcəyin üfüqləri. Bakı, 1999. - 286 s.

32. Lissabon sammiti 1996. Bakı, 1997.

33. Prezident İlham Əliyev. Elmi redaktoru Ə.Həsənov. Bakı, 2004.

34. Rəcəbli H, İbayev V. Avropa Şurası. Bakı, 1999.

35. Rəcəbov H. BMT-nin ixtisaslaşmış qurumları və Azərbaycan. Bakı, 1997.

36. Sülh və təhlükəsizlik naminə. Bakı, 2000.

37. **TRASEKA.** Tarixi "İpək yolu"nın bərpası üzrə 8-9 sentyabr 1998-ci ildə Bakıda keçirilmiş Beynəlxalq konfransın materialları. "İpək yolu", Bakı, 1998, № 4.

Rus dilində:

1. **Аббасбейли А., Гасанов А.** Азербайджан в системе международных и региональных организаций. Баку, 1998.

2. **Аббасбейли А., Карашова С.** Геостратегические интересы НАТО на Кавказе и Азербайджан. "Tarix və onun problemləri". Bakı, 2001, №3/4.

3. **Абдуллаев Р.** Расширение НАТО на Восток и Азербайджан. "Возрождение - XXI век", 1999, №14.

4. **Бьерк А.** Совет Европы в общем Европейском доме. "Международная жизнь," сентябрь 1989.

5. **Бжезинский З.** Великая шахматная доска. Господство Америки и ее геостратегические императивы. Москва, 1999.- 36 с.

6. **Гусейнова У.** Азербайджан – США. Перспективы сотрудничества (90-е годы). Баку, 2000. –176 с.

7. **Деятельность азербайджанской дипломатии в рамках ООН, ОБСЕ и других международных организаций.** Чернявский С.И. Новый путь Азербайджана. Москва, 2002.

8. **Эйвазов Д.** НАТО и военно-политические аспекты безопасности Азербайджана. "Центральная Азия и Кавказ," 2001, №2 (14).

9. **Клепатский З.М.** Западноевропейские международные организации. Москва, 1973.

10. **Комиссина И.** Азербайджан и Западная Европа. Независимый Азербайджан: новые ориентиры. Москва, 2000, т.2. - 142 с.

11. **Комиссина И.** Перспективы интеграции республик Закавказья в Европейский Союз. "Центральная Азия и Кавказ," 2001, №1 (3).

12. **Моравецкий В.** Функции международной организации. Москва, 1976; Шреплер Х.А. Международные организации. Москва, 1955.

13. **ОБСЕ, Будапештский документ 1994 года.** На пути к подлинному партнерству в новую эпоху. Будапешт, 1994.

14. **Реплер Х.А.** Международные организации. Справочник. Москва, "Международные отношения," 1995.

15. **Совет Европы: основные направления деятельности и результаты.** Центр информации и документации Совета Европы в Российской Федерации. Москва, 1995.

16. **Стратегия в области национальной безопасности США от 20 сентября 2002 г.** ИТАР-ТАСС. "Компас," 2002, № 41, 10 октября.

17. **Устав Совета Европы.** В кн.: Международное публичное право. Сб. док., т.1

18. **Чернявский С.** Южный Кавказ в планах НАТО. "Международная жизнь," 1998, №9. - 102-108 с.

İngilis dilində:

1. **Council of Europe and Azerbaijan: for peace, security and diplomacy.** Baku, 2001.-86 p.

2. **NATO and Azerbaijan: mutually beneficial cooperation.** Ankara, 1999.

3. **Renwick.** Amerisa's World identity. N.-York. 2004. p.96.

4. **The World in 2000.** The Economist Publication. international Security, Summer 1999.

5. **Wallerstein İ.** Geopolitics and Geosulture. Cambridge University Press. 1992. p.5

6. **Wohlforth. W.** The Stability of a Unipolar World International Security. Summer 1999. p.18.

İnternet resursları:

➤ **China wants New World Order.** June 10, 1999//
www.chinaleadershipmonitor.org

VII MÖVZU: Azərbaycan regional münasibətlər sistemində: ikitərəfli əlaqələr

1. Dünya dövlətlərinin Avrasiya siyasəti: region ölkələri və Azərbaycan. Avrasiya ölkələrinin geosiyasi xarakteristikası və müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində yeri; Avrasiyanın transmilli faktora çevrilməsini şərtləndirən əsas amillər; Avrasiyada dövlətlərarası və beynəlxalq münasibətlərin xarakterik xüsusiyyətləri, milli və transmilli maraqlar sistemi və onların təzahür formaları; SSRİ-nin dağılmasından sonra Avrasiyada yaranan regional və beynəlxalq münasibətlər.

2. Mərkəzi Asiya, Xəzər-Qara dəniz hövzəsi ölkələri müasir dünya siyasətində. Mərkəzi Asiyanın geosiyasi xarakteristikası və müasir beynəlxalq münasibətlərdə yeri; Mərkəzi Asiyanın əsas dövlətləri, onların daxili və xarici siyasəti, Avrasiyadakı rolu və müasir dünya siyasətindəki yeri; Mərkəzi Asiyada təsir dairəsi uğrunda regionun böyük dövlətlərinin, Avropa İttifaqı ölkələrinin və ABŞ-ın söyləri; Mərkəzi Asiya dövlətlərinin Rusiya, Çin, ABŞ, İran və Türkiyə ilə münasibətləri və bunun regional əlaqələrə təsiri;

Xəzər-Qara dəniz hövzəsi və Cənubi Qafqazın geosiyasi xarakteristikası və müasir beynəlxalq münasibətlər sistemində yeri; hövzənin enerji ehtiyatları, nəqliyyat-kommunikasiya dəhlizləri uğrunda regional və beynəlxalq dairələrin mübarizəsi; milli, regional və transmilli maraqların müasir beynəlxalq münasibətlərə təsiri; regionun təhlükəsizlik məsələləri və dövlətlərarası münasibətlər; dünya dövlətlərinin demokratik transformasiya, qloballaşma və regional integrasiya siyasəti, regionun böyük və kiçik dövlətləri; ABŞ və Avropa İttifaqı ölkələrinin bölgədə Rusiya, Çin və İranla kəsişən maraqları və bunun regional münasibətlərə təsiri.

3. Rusiyanın Avrasiya siyasəti və Azərbaycan. SSRİ-nin dağılmasından sonra Rusiyanın Avrasiya regionunda yürütdüyü siyasət və onun regional münasibətlərə təsiri; Rusiyanın postsovet respublikalarının Qərblə əlaqələrinə münasibəti və bu istiqamətdə həyata keçirdiyi siyasət; Rusiyanın postsovet

respublikalarının daxili və xarici siyasətinə, strateji seçimlərinə təsiri, bu istiqamətdə istifadə etdiyi mexanizmlər və vasitələr; Rusiya və MDB-nin idarə edilməsi meylləri; Rusiyanın Cənubi Qafqazda yürütdüyü siyasət və Azərbaycanın bu sahədə yeri və rolu.

Rusiyanın postsovet məkanı və Qafqazdakı rolu, Azərbaycandakı maraqları; Rusiya ilə Azərbaycan arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (4 aprel 1992); Rusiyanın Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsində tutduğu mövqe; Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin ilk mərhələsi (1991-1992-ci ilin mayı); AXC-Müsavat hakimiyyəti dövründə Rusiya ilə münasibətlər (may 1992-iyun 1993); Rusiya ilə Azərbaycan arasında əsassız gərginliyin yaradılması; Heydər Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətə yenidən gəlişindən sonra Rusiya ilə münasibətlərin normallaşması istiqamətindəki fəaliyyəti (1993-cü ilin iyunundan sonrakı dövr); Rusiyanın ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrələrindən biri kimi Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin həlli istiqamətindəki erməniyənlü fəaliyyəti; erməni lobbisinin Rusiyadakı fəaliyyəti və Rusiyanın Azərbaycanı nəqliyyat blokadasına alması (1994-1995); Rusiyanın Ermənistanla 1 milyard dollar dəyərində silah verməsi; Rusiya-Azərbaycan münasibətlərində Qəbələ RLS və Xəzər problemi.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Rusiyaya ilk rəsmi səfəri (2-4 iyul 1997) və Azərbaycan Respublikası ilə Rusiya Federasiyası arasında "Dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik haqqında" müqavilənin imzalanması; Azərbaycanın Rusiya ilə iqtisadi əməkdaşlığı; Rusiyanın LUKOyl şirkətinin Azərbaycandakı fəaliyyəti; Bakı-Novorossiysk neft kəmərinin istifadəyə verilməsi; Rusiyada Azərbaycan diasporasının təşkilatlanması; mədəni sahədə əməkdaşlıq; Rusiyanın ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrələrindən biri kimi öz fəaliyyətini gücləndirməsi.

Azərbaycan-Rusiya münasibətlərində yeni mərhələ; Rusiya Federasiyasının prezidenti V.V. Putinin Azərbaycana rəsmi səfəri (9-10 yanvar 2001); Bakı Bəyannaməsi (9 yanvar 2001-ci il).

Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Rusiyaya növbəti rəsmi səfəri (24-26 yanvar 2002-ci il); Qəbələ RLS-in Rusiyaya icarəyə verilməsi haqqında sazişin imzalanması; Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin strateji tərəfdaşlıq istiqamətində inkişafını tənzimləyən çoxsaylı saziş və müqavilələrin imzalanması.

Azərbaycan Prezidenti İ.Əliyevin Rusiyaya rəsmi səfəri və Moskva bəyannaməsi (6 fevral 2004); "2005-ci ildə Rusiya Federasiyasında Azərbaycan ilinin, 2006-cı ildə Azərbaycanda Rusiya Federasiyası ilinin keçirilməsi haqqında" Azərbaycan Prezidenti İ.Əliyevin Sərəncamı (11 avqust 2004); iqtisadi-mədəni sahədə canlanma; Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin hazırkı durumu.

4. Türkiyənin Avrasiya siyasəti və Azərbaycan. Türkiyənin Avrasiya siyasətinin mahiyyəti və xarakterik xüsusiyyətləri; Türkiyənin Mərkəzi Asiya və Cənubi Qafqazdakı fəaliyyətinə Qorb dövlətləri, Rusiya və İranın münasibətləri; Türkiyənin Avrasiya siyasəti və regionun türkdilli dövlətləri; Türkiyə və Xəzər-Qara dəniz hövzəsi ölkələrinin enerji siyasəti, təhlükəsizlik məsələləri; Avrasiyada Türkiyənin Rusiya və İranla rəqabəti və onun spesifik xüsusiyyətləri; Türkiyənin Avrasiya siyasətində Azərbaycanın yeri və rolu.

Türkiyə - Azərbaycan münasibətlərində dil, din və etnik birlik amili, tarixi bağlılıq; Türkiyə Respublikasının Azərbaycanla bağlı beynəlxalq aləmdə və regionda nümayiş etdirdiyi mövqe; Türkiyənin Azərbaycanın müstəqilliyini tanıması (9 noyabr 1991); Türkiyə ilə Azərbaycan arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (14 yanvar 1992).

Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərinin ilkin mərhələsi (oktyabr 1991 - may 1992); Türkiyə prezidenti Turqut Özalın Azərbaycana səfəri; Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Əbülfəz Elçibəyin Türkiyəyə səfəri; AXC-Müsavat hakimiyyəti dövründə Türkiyə ilə münasibətlər (may 1992-iyun 1993); Türkiyənin Azərbaycana iqtisadi, siyasi və humanitar yardımı; Türkiyənin iş adamlarının Azərbaycanda genişmiqyaslı biznes fəaliyyətinin başlanması; Türkiyənin

blokada şəraitində olan Naxçıvana yardımı; beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində Türkiyə ilə Azərbaycanın birgə fəaliyyəti; Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsində Türkiyənin birmənalı mövqeyi; Türkiyə ilə Ermənistan arasında münasibətlərin kəsilməsi və bunun əsas səciyyəvi xüsusiyyətləri.

Heydər Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətə gəlişindən sonra Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərində yeni mərhələnin başlanması (iyun 1993 - 2003); Azərbaycanın qarşılaşdığı problemlərin həllində Türkiyənin yardımı; Heydər Əliyev-Süleyman Dəmirəl dostluğu və bunun dövlətlərarası münasibətlərə təsiri; Türkiyə ilə Azərbaycan arasında iqtisadi, siyasi, mədəni və hərbi sahədə münasibətləri tənzimləyən hüquqi-normativ bazanın yaradılması; Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Türkiyəyə rəsmi səfəri (8-10 fevral 1994); Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərinin yüksələn xətlə inkişaf etməsi; Türkiyə ilə Azərbaycan arasında ticarət dövriyyəsinin 3 dəfə artması (1994-1997); Heydər Əliyevin Türkiyəyə növbəti rəsmi səfəri (5-8 may 1997) zamanı "Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında strateji əməkdaşlığın dərinləşməsi haqqında" bəyannamənin imzalanması; Azərbaycanın neft-qaz kəmərlərinin Türkiyəyə doğru istiqamətlənməsi.

Türkiyə prezidenti Əhməd Necdet Sezərin Azərbaycana rəsmi səfəri; Azərbaycanın xarici şirkətlərlə bağladığı neft-qaz müqavilələrində Türkiyənin iştirakı; Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Türkiyəyə rəsmi səfəri və "Azərbaycan Respublikası ilə Türkiyə Respublikası arasında birgə bəyannat"ın imzalanması (13-15 aprel 2004); Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin hazırkı durumu.

5. İranın Avrasiya siyasəti və Azərbaycan. İranın dünyada və Avrasiya subregionunda mövqeyi və yürütdüyü siyasət; bölgənin böyük və kiçik dövlətləri ilə münasibətləri və bu münasibətlərin xarakterik xüsusiyyətləri; İranın Qorb dövlətləri və ABŞ-la münasibətləri və bunun dünya və region ölkələrinə təsiri; İranın Mərkəzi Asiya, Xəzər-Qara dəniz hövzəsi və Cənubi Qafqaz ölkələri ilə əlaqələri və onun xarakterik xüsusiyyətləri;

İranın dünya siyasətində və regionda mövqeyi; İran-Azərbaycan münasibətlərini şərtləndirən amillər; Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinə İranın münasibəti; İranın Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tanıması (25 dekabr 1991) və diplomatik əlaqələrin qurulması (12 mart 1992); İranla münasibət məsələsində Azərbaycanın xarici siyasətində yekdil fikrin olmaması, fərqli yanaşmalar; AXC-Müsavat dövründə İranla münasibətlərdə soyuqluq.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti H.Əliyevin hakimiyyətə gəlişindən sonra İran-Azərbaycan münasibətlərində canlanma; İran prezidenti Həşimi Rəfsəncaninin Bakıya səfəri (26-28 oktyabr 1993); İranla Azərbaycan arasında ticarət-iqtisadi əlaqələrin inkişafında Azərbaycan-İran qarşılıqlı iqtisadi komissiyasının fəaliyyəti; İranın "Əsrin kontraktı"nda iştirakı, İran İslam Respublikasının neft naziri Q.Ağazadənin Azərbaycana səfəri (15 noyabr 1994); İranın blokada şəraitində olan Naxçıvana köməyi.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin İrana rəsmi səfəri (29 iyun-2 iyul 1994); iki ölkə arasında münasibətləri tənzimləyən hüquqi-normativ sənədlərin imzalanması.

İranın Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsində tutduğu mövqe; Xəzərin statusu ilə bağlı İranın destruktiv mövqeyi; İranın Ermənistanla sıx əməkdaşlıq əlaqələrinin Azərbaycan-İran münasibətlərinə mənfi təsiri; İranın "Əsrin kontraktı"nı tanımaq haqqında bəyanatı (aprel 1995); Naxçıvanda İranın baş konsulluğunun açılması; Təbrizdə Azərbaycan konsulluğunun açılması istiqamətində İranın ziddiyyətli mövqeyi; İranın Azərbaycana ABŞ və İsrailə əlaqələri kəsmək çağırışları; Azərbaycan-NATO münasibətlərinə İranın mövqeyi; Xəzər dənizinin Azərbaycana aid sektorundakı neft yataqlarının işlənməsinə İranın mənfi münasibəti.

Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin İrana rəsmi səfəri və iki ölkə arasındakı münasibətlərin yeni mərhələyə qalxması (18-20 may 2002-ci il); səfər çərçivəsində «Azərbaycan Respublikası ilə İran Respublikası arasında dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərinin prinsipləri haqqında» müqavilə və bir sıra yeni sənədlərin imzalanması.

İran İslam Respublikasının prezidenti Seyid Məhəmməd Xatəminin Azərbaycana (5-7 avqust 2004) və Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin İrana rəsmi səfərləri (24-26 yanvar 2005) və bağlanan çoxsaylı ikitərəfli müqavilələrin iki ölkə arasındakı münasibətləri yeni müstəviyə keçirməsi.

6. MDB üzvü olan digər dövlətlərin və Baltıqyanı ölkələrin Avrasiya siyasəti və Azərbaycanla münasibətləri. MDB üzvü olan region dövlətlərinin və Baltıqyanı ölkələrin dünya siyasətində və Avrasiyadakı yeri, rolu və mövqeləri haqqında; Azərbaycanın regional siyasətində bu ölkələrin yeri və rolu;

Azərbaycan-Ukrayna münasibətləri: Ukrayna-Azərbaycan münasibətlərini şərtləndirən amillər; hər iki respublikanın müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi istiqamətində üzləşdikləri oxşar problemlər (uzun müddət vahid siyasi, iqtisadi və ideoloji məkanda yerləşmələri; qərbmeyilli siyasət yeritmələri və s.); iki ölkə arasında diplomatik əlaqələrin qurulması (6 fevral 1992).

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Əbülfəz Elçibəyin rəhbərliyi altında nümayəndə heyətinin Ukraynaya rəsmi səfəri (9-10 dekabr 1992); «Azərbaycan və Ukrayna arasında dostluq və əməkdaşlıq haqqında» müqavilənin və digər sənədlərin imzalanması.

Heydər Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətə gəlişindən sonra Azərbaycanla Ukrayna arasında siyasi, iqtisadi və mədəni əlaqələrin yeni səviyyəyə qalxması; Ukrayna və Azərbaycanda səfirliklərin fəaliyyətə başlaması; Ukraynanın Azərbaycan-Ermənistan münaqişəsində Azərbaycanın mövqeyini dəstəkləməsi; beynəlxalq və regional təşkilatlarda Ukrayna və Azərbaycanın eyni mövqedən çıxış etməsi; Ukrayna prezidenti L.Kuçmanın Azərbaycana rəsmi səfəri (27-28 iyul 1995) və səfər çərçivəsində Azərbaycan-Ukrayna münasibətlərini tənzimləyən daha 11 sənədin imzalanması.

Azərbaycan və Ukraynanın MDB, GUÖAM və QDİÖT kimi regional təşkilatlardakı birgə fəaliyyəti; Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Ukraynaya rəsmi səfəri (24-25 mart 1997); Ukrayna ilə Azərbaycan arasındakı münasibətlərin strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə çatdırılması;

Heydər Əliyevə Ukraynanın ali mükafatı olan “Yaroslavl Mudriy” mükafatının verilməsi; “Ukrayna Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında tərəfdaşlıq münasibətlərinin dərinləşməsi haqqında” bəyannamənin və əlavə 17 sənədin imzalanması; mühüm transqafqaz nəqliyyat layihələrinin həyata keçirilməsində Ukrayna ilə Azərbaycanın birgə fəaliyyəti.

Ukrayna prezidenti Leonid Kuçmanın Azərbaycana ikinci səfəri (16-17 mart 2000); Ukrayna ilə Azərbaycan Respublikası arasında dostluq, əməkdaşlıq və tərəfdaşlıq haqqında”, “Azərbaycan və Ukrayna arasında 2000-2009-cu illər üzrə iqtisadi əməkdaşlıq haqqında” müqavilələrin imzalanması.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Ukraynaya rəsmi səfərinin (3-4 iyun 2004) Azərbaycan-Ukrayna münasibətlərinin yüksələn xətt üzrə inkişafına müsbət təsiri.

Azərbaycan-Belarus münasibətləri: Azərbaycan-Belarus münasibətlərini şərtləndirən əsas amillər; Azərbaycanla Belarus arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (11 iyun 1993); Azərbaycanın Belarus ilə münasibətlərinin zəif olmasının səbəbləri; Azərbaycanla Belarusun MDB çərçivəsində fəaliyyəti; beynəlxalq tədbirlərdə iki ölkə rəhbərlərinin görüşləri.

Azərbaycan-Moldova münasibətləri: Azərbaycan-Moldova münasibətlərini şərtləndirən əsas amillər; Azərbaycanla Moldova arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (18 may 1992).

Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Moldova Respublikasının baş naziri Andrey Sangelinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etməsi (8 sentyabr 1995); beynəlxalq və regional təşkilatlarda hər iki ölkə başçılarının çoxsaylı görüşləri.

Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin MDB dövlət başçılarının Kişinyov toplantısında iştirakı (22-23 oktyabr 1997); Moldova prezidenti P.Luçinskinin Azərbaycana rəsmi səfəri (26-28 noyabr 1997) və Azərbaycan Respublikası ilə Moldova Respublikası arasında dostluq və əməkdaşlıq haqqında müqavilənin və digər sənədlərin imzalanması; Azərbaycan və Moldovanın GUÖAM çərçivəsində birgə fəaliyyəti.

Moldova prezidenti Vladimir Voroninin Bakıya rəsmi səfəri (26-27 oktyabr 2004); bir sıra sənədlərin imzalanması; Azərbaycan şirkətlərinin Moldovadakı fəaliyyəti.

Azərbaycanın Cənubi Qafqaz dövlətləri ilə əlaqələri

Azərbaycan-Gürcüstan münasibətləri: Azərbaycan-Gürcüstan münasibətlərini şərtləndirən əsas amillər: qonşuluq, uzun müddət eyni ideoloji-siyasi və iqtisadi sistemdə mövcudluq, müstəqillik əldə etdikdən sonra hər iki dövlətin üzləşdiyi oxşar problemlər, hər iki dövlətin qərbmeyilli xarici siyasəti, Gürcüstanın neft-qaz məhsullarına olan ehtiyacı, Gürcüstanın tranzit ölkəsi olması, Gürcüstanda 500 minədən çox azərbaycanlının yaşaması və s.

Gürcüstanla Azərbaycan arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (18 noyabr 1992); E.Şevardnadzenin Azərbaycana səfəri (1993); Azərbaycanın Gürcüstana uzunmüddətli kredit və yanacaq kömək etməsi (1993); Bakıda Gürcüstan səfirliyinin (fevral 1995) və Tbilisidə Azərbaycan səfirliyinin açılması (mart 1996); iki ölkə arasında münasibətlərin yüksələn xətt üzrə inkişafı; Azərbaycanla Gürcüstan arasında texniki-iqtisadi əməkdaşlıq; Gürcüstanın Azərbaycanda çıxarılacaq ilkin neftin ixrac marşrutlarından biri kimi seçilməsi.

Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Gürcüstana səfəri (mart 1996); “Dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizliyin gücləndirilməsi haqqında” müqavilə və “Qafqaz regionunda sülh, təhlükəsizlik və əməkdaşlıq haqqında” bəyannamənin imzalanması; “Qafqaz evi” ideyasının reallaşması istiqamətində Azərbaycanla Gürcüstanın birgə fəaliyyəti; E.Şevardnadzenin Bakıya növbəti səfəri (18-20 fevral 1997); iki ölkə arasında münasibətlərin strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə çatdırılması; “Azərbaycanla Gürcüstan arasında strateji tərəfdaşlığın güclənməsi haqqında” bəyannamənin imzalanması (20 fevral 1997); iki ölkə arasında əməkdaşlıq üçün hüquqi-normativ baza kimi 2001-ci ilədək 70-dən çox sənədin imzalanması.

Hər iki ölkənin beynəlxalq və regional təşkilatlarda birgə əməkdaşlığı; Azərbaycan və Gürcüstan GUÖAM-in yaradıcı-

larından biri kimi; Bakı-Supsa neft kəmərinin hər iki dövləti bir-birinə daha da yaxınlaşdırması; Azərbaycan və Gürcüstanın TRASEKA, Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəməri və Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəməri kimi super layihələrdə əsas iştirakçı kimi çıxış etmələri; Gürcüstan prezidenti E.Şevardnadzenin Bakıya növbəti səfəri (29 sentyabr 2001) çərçivəsində “Şahdəniz” qazının Gürcüstan ərazisi ilə tranziti və Gürcüstanın qaz istehlakçısına çevrilməsi ilə bağlı sazişlərin imzalanması; neft-qaz məhsullarının tranziti məsələsində Azərbaycanın Gürcüstana güzəştləri; Gürcüstan prezidenti M. Saakaşvilinin Azərbaycana (4-5 mart 2004) və Azərbaycan Prezidenti İ.Əliyevin Gürcüstana (14-15 iyun 2004) rəsmi səfərləri və əməkdaşlığın daha da genişlənməsi istiqamətindəki söylər; Azərbaycan-Gürcüstan münasibətlərinin hazırkı durumu.

Ermənistan-Azərbaycan münasibətləri: Ermənistanın Cənubi Qafqazdakı etnik separatizm və millətçi siyasətinin tarixi kökləri, mahiyyəti və xarakterik xüsusiyyətləri; “Böyük Ermənistan” ideyası və onun havadarları; Ermənistanın işğalçılıq siyasətinə Rusiya, Türkiyə, İran və Qərb ölkələrinin münasibəti; Ermənistan və Cənubi Qafqaz ölkələri; Ermənistan-Gürcüstan münasibətlərinin keçmişi, bu günü və perspektivləri; Ermənistanın antiazərbaycan siyasətinin tarixi kökləri, bu günü və perspektivləri; Ermənistanın etnik separatizm və işğalçı siyasətinə beynəlxalq aləmin bu günkü münasibəti və perspektivləri.

Azərbaycanın xarici siyasətində Orta Asiya dövlətləri: SSRİ-nin dağılması və Orta Asiya dövlətlərin öz müstəqilliklərini bərpa etməsi; Azərbaycan, Qazaxıstan, Özbəkistan, Qırğızıstan və Türkmənistanın dünya birliyinə yeni türk dövlətləri kimi daxil olmaları; din və dil birliyi, tarixi və mədəni bağlılığın türkdilli dövlətlərin əməkdaşlığına təsiri; Türkiyə Respublikası türkdilli dövlətlərin bir araya gəlməsində birləşdirici amil kimi; Türkdilli dövlət başçılarının Zirvə görüşlərinin başlanması (İstanbul 1992); 1992-1993-cü illərdə Orta Asiyanın türkdilli dövlətləri ilə Azərbaycan arasında əsassız gərginliyin yaranması.

Heydər Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətə gəlişindən sonra Orta Asiyanın türkdilli dövlətləri ilə Azərbaycan arasında münasibətlərdə istiləşmə dövrünün başlanması; Orta Asiyanın türkdilli dövlət başçılarının Azərbaycana səfərləri; Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Özbəkistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkmənistanla səfərləri (1996-1998).

Türkdilli dövlət başçılarının zirvə görüşlərinin türkdilli xalqların mühüm tarixi, mədəni və siyasi hadisələri ilə eyni vaxta düşməsi; “Manas” eposunun 1000 illiyinin, Füzulinin 500 illiyinin, Abayın 150 illiyinin, Əmir Teymurun 660 illiyinin, Astananın Qazaxıstanın paytaxtı kimi beynəlxalq aləmdə təqdimatının və “Dədə Qorqud” dastanının 1300 illiyinin qeyd edilməsinin türkdilli xalqların mədəni həyatında mühüm hadisəyə çevrilməsi; türkdilli dövlətlərin TÜRKSÖY təşkilatının fəaliyyəti.

Türkdilli dövlətlərlə Azərbaycanın ikitərəfli və çoxtərəfli münasibətləri; türkdilli dövlətlərin regionda həyata keçirilən iri beynəlxalq layihələrin əsas iştirakçılarından olması (Avrasiya nəqliyyat dəhlizi, Transxəzər enerji magistralının çəkilməsi, TRASEKA, “İpək yolu”nun bərpası və s.).

Azərbaycan-Qazaxıstan münasibətləri: Azərbaycanla Qazaxıstan arasında münasibətləri şortləndirən amillər; Azərbaycanla Qazaxıstan arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (30 avqust 1992); 1991-1993-cü illərdə Azərbaycanla Qazaxıstan arasında münasibətlərin ziddiyyətli məqamları; Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlişindən sonra Azərbaycanın Qazaxıstanla əlaqələrinin normal səviyyəyə çatdırılması; iqtisadi-mədəni əlaqələrdə canlanma; Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin Abay Kunanbayevin anadan olmasının 150 illik yubileyi tədbirlərində iştirak etmək üçün Qazaxıstana səfəri (8-10 avqust 1995); Qazaxıstan prezidenti Nursultan Nazarbayevin Bakıya rəsmi səfəri (16-17 sentyabr 1996); iki ölkə arasında münasibətləri tənzimləyən hüquqi-normativ sənədlərin imzalanması; Xəzər dənizinin bölünməsinə dair Azərbaycan-Qazaxıstan birgə müqaviləsinin imzalanması.

Azərbaycanla Qazaxıstan arasında münasibətlərin yüksələn xətlə inkişafı; Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Qazaxıstana

rəsmi səfəri (10-11 iyun 1997); tarixi "İpək yolu" layihəsinin həyata keçirilməsində Qazaxıstan-Azərbaycan əməkdaşlığı; Qazaxıstan prezidenti N.Nazarbayevin Azərbaycana növbəti səfəri (7-9 aprel 2000) və Dədə Qorqudun 1300 illik yubiley tədbirlərində N.Nazarbayevin iştirakı; Qazaxıstanın Azərbaycanla regional və beynəlxalq təşkilatlarda sıx əməkdaşlığı.

*Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Qazaxıstana səfəri və "Azərbaycan Respublikası ilə Qazaxıstan Respublikası arasında dostluq münasibətləri və strateji tərəfdaşlıq haqqında" bəyannamənin imzalanması (1-2 mart 2003); Qazaxıstanın Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinə qoşulması istiqamətindəki danışıqlar; Qazaxıstan-Azərbaycan münasibətlərinin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Özbəkistan münasibətləri: Azərbaycanla Özbəkistan arasında münasibətləri şərtləndirən amillər: müstəqillik əldə etdikdən sonra hər iki respublikanın oxşar problemlərlə üzləşməsi; 1991-1993-cü illərdə Özbəkistanla münasibətlərdə əsassız gərginliyin yaradılması.

H.Əliyevin Azərbaycanda hakimiyyətə gəlişindən sonra Özbəkistanla münasibətlərin normallaşması; Özbəkistanla Azərbaycan arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (2 oktyabr 1995); Azərbaycanda Özbəkistan səfirliyinin açılması (1996); Özbəkistan prezidenti İslam Kərimovun Azərbaycana rəsmi səfəri (may 1996); iki ölkə arasında iqtisadi, siyasi və mədəni münasibətləri tənzimləyən 19 sənədin imzalanması; Azərbaycan prezidenti H. Əliyevin Daşkənddə Əmir Teymurun 660 illiyi ilə bağlı yubiley tədbirində iştirak etmək üçün Özbəkistana səfəri (oktyabr 1996).

Özbəkistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin tərəfdaşlıq səviyyəsinə qaldırılması; Azərbaycan Prezidenti H. Əliyevin Özbəkistana ilk rəsmi səfəri (18-19 iyul 1997); Özbəkistanda Azərbaycan səfirliyinin açılması (iyul 1997); Özbəkistan-Azərbaycan münasibətlərinin yüksələn xətlə inkişafı; Özbəkistan və Azərbaycanın BMT, MDB, GUÖAM, İslam Konfransı Təşkilatı, Türkdilli dövlət birliklərinin zirvə görüşləri və başqa beynəlxalq və regional təşkilatlarda sıx əməkdaşlığı.

Azərbaycan Prezidenti İ.Əliyevin Özbəkistana ilk rəsmi səfəri və "Azərbaycan Respublikası ilə Özbəkistan Respublikası arasında strateji tərəfdaşlığın daha da möhkəmləndirilməsi haqqında" bəyannamənin imzalanması (23-24 mart 2004) ikitərəfli əlaqələrin gücləndirilməsi istiqamətində mühüm faktor kimi; Özbəkistan-Azərbaycan münasibətlərinin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Türkmənistan əlaqələri: Azərbaycanla Türkmənistan arasında münasibətləri şərtləndirən amillər; Azərbaycanla Türkmənistan arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (9 iyun 1992).

Türkmənistan prezidenti S. Niyazovun Azərbaycana rəsmi səfəri (18-19 mart 1996); Xəzər dənizinin hüququ statusunun müəyyənləşməsində Türkmənistanın tutduğu qərəzli mövqe.

Azərbaycan Prezidenti H.Əliyevin Xəzəryanı dövlət başçıları ilə Aşqabad toplantısında iştirakı; Azərbaycanla Türkmənistan arasında münasibətlərdəki soyuqluğun davam etməsi; Türkmənistan-Azərbaycan münasibətlərinin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Qırğızıstan əlaqələri: Azərbaycanla Qırğızıstan arasında münasibətləri şərtləndirən amillər; Azərbaycanla Qırğızıstan arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (19 yanvar 1993).

Qırğızıstan Respublikasının prezidenti Ə.Akayevin Azərbaycana rəsmi səfəri (23 aprel 1997); dostluq və əməkdaşlıq haqqında sazişin və başqa ikitərəfli hökumətlərarası sənədlərin imzalanması (23 aprel 1997); Qırğızıstan-Azərbaycan münasibətlərinin hazırkı durumu.

Azərbaycan-Tacikistan əlaqələri: Azərbaycanla Tacikistan arasında münasibətləri şərtləndirən amillər; Azərbaycanla Tacikistan arasında diplomatik münasibətlərin qurulması (29 may 1992); beynəlxalq və regional təşkilatlarda əməkdaşlıq; Tacikistan-Azərbaycan münasibətlərinin hazırkı durumu.

Azərbaycanın Baltikyanı postsovet respublikaları ilə münasibətləri: Litva, Latviya və Estoniya ilə diplomatik münasibətlərin qurulması; Baltikyanı respublikalarla Azərbaycan arasında partnyorluq münasibətlərinin formalaşması; beynəlxalq konfrans və tədbirlərdə dövlət və hökumət rəhbərlərinin

görüşlərinin ikitərəfli əlaqələrin inkişafına müsbət təsiri; beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq; texniki-iqtisadi əməkdaşlıq; Azərbaycanın Baltıqyanı postsovet respublikaları ilə münasibətlərinin hazırkı durumu və perspektivləri.

Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları:

Azərbaycan dilində:

1. **Abdullayev M.İ.** Azərbaycan-Türkiyə əlaqələri. Bakı, 1998.
2. **Azərbaycan beynəlxalq aləmdə.** I-V cildlər. Bakı, 1996-1999.
3. **Azərbaycan beynəlxalq çoxtərəfli qarşılıqlı əlaqələrdə.** Bakı, 1997.
4. **Azərbaycan-Gürcüstan: dostluğumuz əbədidir.** *Azərbaycan Respublikası Prezidenti H.Əliyevin Gürcüstanı rəsmi səfəri.* Bakı, 1996.
5. **Azərbaycan-İran əlaqələri.** Heydər Əliyev və Şərq. Birinci kitab. Bakı, 2002. - səh.280-339.
6. **Azərbaycan-Özbəkistan: dostluğumuz yaşayır və möhkəmlənir.** Bakı, 1996.
7. **Azərbaycan-Rusiya münasibətlərində yeni mərhələ.** *RF-nin prezidenti V.V.Putinin Azərbaycana rəsmi səfəri (9-10 yanvar 2001-ci il).* Bakı, 2001.
8. **Azərbaycan-Rusiya - Россия-Азербайджан, 1992-2002: Sənədlər toplusu - Сборник документов** Azərbaycan Respublikası XİN: Rusiya Federasiyasının Bakıdakı səfirliyi, Bakı, 2002 (Azərbaycan və rus dillərində).
9. **Azərbaycan-Rusiya: yeni münasibətlər, yeni üfüqlər.** Bakı, 2002.
10. **Azərbaycan-Türkiyə əlaqələri,** bax: Heydər Əliyev və Şərq. Birinci kitab. Tərtibçilər: Q.Allahverdiyev və V.Sultanzadə. Bakı, 2002. - səh. 118-259.
11. **Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri.** Bakı, 1997.
12. **Azərbaycan-Türkiyə: Dostluq, qardaşlıq, strateji əməkdaşlıq.** Bakı, 1997.
13. **“Böyük İpək yolu”: dünən, bu günü, sabah.** Məqalələr toplusu. Bakı, 1998.

14. Əlibəyova N. Bakı Azərbaycan Respublikası və Ukrayna qarşılıqlı əlaqələrinin inkişafının təşəbbüsçüsüdür. Azərbaycanın beynəlxalq çoxtərəfli qarşılıqlı əlaqələrində Bakının rolu. Bakı, 1997.

15. Heydər Əliyev və Şərq. İkinci kitab. İran İslam Respublikası. Bakı, 2002.

16. Məmmədov. Ə. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Asiyaın türkdilli dövlətləri ilə mədəni əlaqələri. “Beynəlxalq həyat” jurnalı, № 2-4, 1998.

17. Hüseynli N. Azərbaycan-İran münasibətləri keyfiyyətcə yeni mərhələyə yüksəlir. «Azərbaycan» qəz., 25 may 2002.

18. Nəcəfov Z. Azərbaycanın milli təhlükəsizlik problemləri: nəzəri məsələlər “Beynəlxalq həyat” jurnalı, № 3- 4, 1998.

19. Orucəliyev A. Strateji partnyorlar. Azərbaycan və Ukrayna GUÖAM çərçivəsində «Respublika» qəz., 23 dekabr 2001.

20. Pirqəyova. G. 90-cı illərdə Azərbaycan-Türkmənistan iqtisadi əlaqələri Azərbaycan beynəlxalq çoxtərəfli qarşılıqlı əlaqələrdə. Bakı, 1997.

21. Prezident İlham Əliyev. Elmi redaktoru Ə.Həsənov. Bakı, 2004.

Türk dilində:

1. **Ali Faik Demir.** Türk dış politikası perspektifinden Güney Kafkasya. İstanbul, 2003.
2. **Çeçen Anıl.** Atatürk ve Avrasya. İstanbul, 1999.
3. **Çiloğlu Fahrettin.** Rusya Federasyonunda ve Transkafkasya'da etnik çatışmalar. İstanbul, 1998.
4. **Kafkasya ve Azerbeycanın Dünü - Bugünü və Yarını.** İstanbul, 1995.
5. **Kocabaş Süleyman.** Kuzeyden gelen tehdit. Türk-Rus mücadelesi. İstanbul, 1990.
6. **Kumkale Tahir Tamer.** Tarihten günümüze türk-rus ilişkileri. İstanbul, 1997.
7. **Oğütücü Mehmet.** Türkiyede yeni bir ekonomik ve ticari diplomasi stratejisine doğru. İstanbul, 1998.
8. **Saray Mehmet.** Yeni türk cumhuriyetleri tarihi. Ankara, 1996.
9. **Sonyel Selahi R.** Türk Kurtuluş savaşı ve Dış politika. Ankara, 1991.
10. **Suat İlhan.** Türklerin jeopolitiği ve Avrasyacılık. Ankara, 2005.

11. **Tayfur Atmaca.** 20-ci yüzylın sonunda Türkiye-Azerbeycan ilişkileri (1993-1998). Ankara, 1999.

12. **Ülkü İrfan.** Bağımsızlıktan sonra Azerbeycan. İstanbul, 2000.

13. **Yrd. Doç. Dr. Mert Bilgin.** Avrasya enerji savaşları. İstanbul, 2005.

Rus dilində:

1. **Акмаков Ш.** Шанхайская организация: сотрудничество и проблемы региональной безопасности. "Центральная Азия и Кавказ," 2005, №2.

2. **Аббасов А.** Содружество взаимозависимых государств. Москва, 2002.

3. **Азербайджан и Россия: новые взаимоотношения, новые горизонты.** Баку, 2002.

4. **Азербайджан и Россия: общества и государства.** Фурман Д.Е. ред. и сост. Москва, 2001.

5. **Азербайджан - Россия: новая веха в развитии отношений дружбы и сотрудничества.** Баку, 1997.

6. **Азербайджанская Республика в Содружестве Независимых Государств.** Баку, 2001.

7. **Араз Б.** Турция: некоторые особенности отношения с государствами Закавказья. "Центральная Азия и Кавказ," 2001, №5.

8. **Парахонский Б.** Страны Черноморского региона и Европейская безопасность. "Центральная Азия и Кавказ," 2005, №2.

9. **Рашидов Б.** Россия в Центральной Азии: переход к позитивной внешней политике. "Центральная Азия и Кавказ," 2005, №2.

10. **Внешнеполитические процессы в СНГ.** Современные международные отношения. Москва, 2000.

11. **Восток и Россия на рубеже XXI века.** Москва, 1998.

12. **Гаджиев К.С.** Геополитика. Москва, 1997.

13. **Гаджиев К.С.** Геополитика Кавказа. Москва, 2003.

14. **Грунин В.Ф.** Итоги визита В.В. Путина в Азербайджан. Евразийский вестник, 2001, №10.

15. **Гусейнова И.** Кавказ на пороге XXI века. "Возрождение - XXI век", №1, 1999.

16. **Давыдов Ю.П.** Россия и НАТО: "После бала". США: экономика, политика, идеология, №1, 1998.

17. **Дергачев А.** Украина в современных геополитических преобразованиях. "Полис," №3, 1998.

18. **Дипломатический вестник МИД Российской Федерации,** 1992-2005.

19. **Дугин А.** Основы геополитики. Москва, 1999.

20. **Жильцов С.С., Зонн И.С., Ушков А.М.** Геополитика Каспийского региона. Москва, 2003. -280 с.

21. **Загорский А.** Военное сотрудничество стран СНГ. Экспорт обычных вооружений, 1997, № 8-9.

22. **Задохин А.Г.** Россия и Евразия: международные отношения и внешняя политика. Москва, 1998.

23. **Иванов И.** Внешняя политика России в эпоху глобализации. Москва, 2002.

24. **Иванов Л.** Россия - НАТО. "Международная жизнь," №9, 1998.

25. **Исмаилов Э., Кенгерли З.** Кавказ в глобализирующем мире: новая модель интеграции. "Центральная Азия и Кавказ," 2003, №2.

26. **Катлер Р.** О совместной энергетической безопасности на Южном Кавказе. - www.vub.ac.be.

27. **Крондо П.Б.** Геополитика. Москва, 1999.

28. **Куртов А.** Азербайджан - Иран: пока проблем в отношениях соседей больше, чем решений. Независимый Азербайджан: новые ориентиры. Москва, 2000, т.2. - 189-278 с.

29. **Куртов А.** Азербайджан - Иран: проблемы и решения. Независимый Азербайджан: новые ориентиры. Т.П. Москва, 2000.

30. **Мирзоев Р.** Транспортные коммуникации и геополитика в регионе Великого Шелкового пути. "Центральная Азия и Кавказ," 2005, № 2 (38).

31. **Нартов Н.А.** Геополитика. Москва, 2000.

32. **Нахаванди Ф.** Россия, Иран и Азербайджан. Стратегические истоки внешней политики Ирана. Спорные границы на Кавказе. - www.vub.ac.be.

33. **Независимый Азербайджан: новые ориентиры** в 2-х тт. Москва, 2000.

34. Николаев А.И. «Большой Кавказ» – стратегия России. Евразийский вестник, 2001, №10.

35. Пирожков С. Развитие интеграционных процессов в СНГ в контексте глобальных и региональных измерений. “Центральная Азия и Кавказ,” 2001, № 4 (16).

36. Пэ Оливье, Ремакль Эрик. Политика ООН и ОБСЕ в Закавказье. - www.vub.ac.be.

37. Российско-азербайджанское сотрудничество; итоги первого десятилетия и перспективы. Чернявский С.И. Новый путь Азербайджана. Москва, 2002.

38. Россия - Азербайджан (1992-2002). Сб. документов МИД Азербайджанской Республики. Баку, 2002.

39. Россия - Азербайджан: перспективы сотрудничества. Материалы международной научной конференции, 27 ноября 1997 г. Москва, 1998.

40. СНГ: цифры, факты, персоналии (1992-1998). Минск, 1998.

41. Советско-турецкие отношения: история, современное состояние и перспективы. Москва, 2003.

42. Стратегический курс России с государствами - участниками Содружества Независимых Государств. Дипломатический вестник, 1995, № 10.

43. Стрекаль О.В., Гончаренко О.М. Региональные направления и особенности геополитической стратегии и внешней политики Украины, 1999.

44. Сулицкая Т. Закавказье и Россия: перспективы развития отношений до 2010 г. Новые тенденции в международных отношениях в Азии. Москва, 2002.

45. Тихонравов Ю.В. Геополитика. Москва, 1999.

46. Толипов Ф. Центральная Азия как пространство, Политика, народ и судьба. “Центральная Азия и Кавказ,” 2005, №2.

47. Трейвиш А.И. Российская геополитика от Гостомысла до наших дней: краткий обзор идей и фактов. Знание, 1995.

48. Фаталиев Ф. Отношения Азербайджана с государствами - участниками СНГ. “Tarix və onun problemləri”. № 1, 2000.

49. Херциг Э. Внешняя политика Азербайджана, ее воздействие на региональное сотрудничество. - www.kavkaz.com.

50. Цыбуков В. Проблемы правопреемства в Содружестве Независимых Государств. Москва, 1994.

51. Чернявский С.И. Новый путь Азербайджана. Москва, 2002.

İngilis dilində:

«Washington Times”. 15.07.2004.

Goltz N. Azerbaijan Diary: A Rogue Reporters Adventures in an Oil-rich, War-torn, Post-Soviet Republic. N.-Y., 1998.

Swietochowski T. Russia and Azerbaijan: A borderland in transition. N.-Y., 1995.

Wallerstein İ. The Two Modes of Ethnic Consciousness: Soviet Central Asia in Transition. London, 1973.

İnternet resursları:

➤ <http://stra.teg.ru/> - Analitik portal

➤ <http://www.ca-c.org> - «Центральная Азия и Кавказ» - Центр социально-политических исследований (Швеция) (Central Asia and the Caucasus – Center for Social and Political Studies (Sweden))

➤ <http://www.c-asia.org> - Обзор Центральной Азии (The review of Central Asia)

➤ <http://www.centrasia.ru> - Справочник по Центральной Азии

➤ <http://www.e-journal.ru> - Евразийский вестник. Журнал теории и практики Евразийства

➤ <http://www.materik.ru> - Информационно-аналитический портал постсоветского пространства

➤ <http://www.newsweekly.ru> - Политический еженедельник

➤ www.expert.ru - Еженедельный журнал

➤ www.geopolitica.ru - Analitik portal

➤ www.politic.donetsk.ua - Политическая жизнь Украины

➤ www.vub.ac.be

Yerli və xarici jurnallar:

“Полис.” Москва, 2000.

Бeynəlxalq həyat. Bakı. 1998

Дипломатический вестник МИД Российской Федерации.
Евразийский вестник. Москва, 2000.
“Международная жизнь”. Москва, 1992.
МЭИМО. Москва. 2000.
США: экономика, политика, идеология, 2000.
“Центральная Азия и Кавказ,” 2000.

VIII MÖVZU: Avrasiya subregional integrasiyası və Azərbaycanın çoxtərəfli regional əlaqələri

1. Avrasiya subregional integrasiyası: xarakterik xüsusiyyətləri və əsas təşkilatları (MDB, KTM, Avr.As.İb, QDİƏT, ŞƏT, “Beşlər” İttifaqı və s.). Avrasiya subregionu dünya siyasətində; regionun ərazi, əhali və geosiyasi xarakteristikası; regionun böyük və kiçik dövlətləri, onların xarici siyasət orientasiyaları, beynəlxalq münasibətlərdə yeri və rolu: Avrasiya subregional integrasiyası, onun xarakterik xüsusiyyətləri və əsas təşkilatları; Azərbaycanın Avrasiya subregional integrasiyasında iştirakı, problemlər və perspektiv imkanlar.

Müstəqil Dövlətlər Birliyi və Azərbaycan: SSRİ-nin dağılması; 1991-ci il avqust putçu; müttəfiq respublikaların SSRİ-nin tərkibindən çıxması; Rusiya, Ukrayna və Belarus respublikaları tərəfindən Müstəqil Dövlətlər Birliyinin (MDB) yaradılması (8 dekabr 1991); MDB-nin təsis sənədləri; MDB-nin əsas orqanları; MDB qərarlarının qəbul qaydaları.

1991-1993-cü illərdə Azərbaycan Respublikasının MDB ilə münasibətləri; Azərbaycanın MDB-yə daxil olması (24 sentyabr 1993); MDB-nin güclü bir beynəlxalq və regional qurum kimi formalaşmasının çətinlikləri; MDB-də daxili problemlər; MDB dövlət başçılarının Moldovada keçirilən zirvə görüşündə MDB-nin fəaliyyətinin qeyri-səmərəliliyinin müzakirə edilməsi (22-23 oktyabr 1997); Azərbaycanın MDB dövlətləri ilə ticarət dövryyəsinin azalması; MDB daxili birliklər (Rusiya-Belarus ittifaqı, KTM, Beşlər İttifaqı, GUÖAM və s.); MDB daxili iqtisadi əməkdaşlıq; MDB daxili hərbi əməkdaşlıq; Kollektiv Təhlükəsizlik sistemi; Azərbaycanın MDB-nin səmərəli beynəlxalq quruma çevrilməsi istiqamətindəki fəaliyyəti; MDB dövlət başçılarının Zirvə görüşləri; Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin MDB ölkələrinin dövlət başçılarının Astana Zirvə toplantısında iştirakı və MDB-də islahatlar aparılması zərurəti ilə bağlı genişmiqyaslı proqram (15-16 sentyabr 2004).

Azərbaycan və Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı: Azərbaycan QDİƏT-in təsisçilərindən biri kimi

(25 iyun 1992); QDİƏT-in güclü regional iqtisadi təşkilat kimi formalaşması; QDİƏT zirvə görüşlərinin keçirilməsi; Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Məclisinin yaradılması (16-17 iyun 1993); Salonikdə Qara dəniz Ticarət və İnkişaf Bankının təsis olunması (1998-ci ilin əvvəli); QDİƏT-in Yaltada keçirilən Zirvə görüşündə QDİƏT-nin əsasnaməsinin qəbulu və Yalta bəyannaməsi (5 iyun 1998); QDİƏT-in fəaliyyətinin genişlənməsi; QDİƏT-in yaranmasının 10 illiyi münasibətilə İstanbulda keçirilən Zirvə toplantısı (24-25 iyun 2002).

Kollektiv Təhlükəsizlik Müqaviləsi (KTM). KTM-in yaranması, tərkibi və fəaliyyətinin xarakterik xüsusiyyətləri; KTM-in MBD-nin digər dövlətləri ilə münasibətləri; KTM və Avrasiyada ümumi təhlükəsizlik məsələləri; Rusiya və digər KTM üzvlərinin xarici təhlükəsizlik qurumları ilə əlaqələri.

MDB tərkibində dərinləşdirilmiş integrasiya, üzv dövlətlər və əsas təşkilatlar. Rusiya-Belarusiya İttifaqı – yaranması, fəaliyyəti və əsas xarakterik xüsusiyyətləri; “Beşlər İttifaqı” – yaranması, üzvləri və fəaliyyətinin xarakterik xüsusiyyətləri, “Avr. As. İb” – yaranması, üzvləri və fəaliyyətinin xarakterik xüsusiyyətləri, “Şanxay Əməkdaşlıq Təşkilatı” (ŞƏT) – yaranması, üzvləri və fəaliyyətinin xarakterik xüsusiyyətləri; ŞƏT və müasir dünya siyasəti; ŞƏT-in beynəlxalq münasibətlərdə mövqeyi və ABŞ-Qərb siyasətinə münasibəti; “Avrasiya İqtisadi Birliyi” – yaranması, üzvləri və fəaliyyətinin xarakterik xüsusiyyətləri; “Mərkəzi Asiya İqtisadi Birliyi” (MAİB) – yaranması, üzvləri və fəaliyyətinin xarakterik xüsusiyyətləri; MDB tərkibində subregional integrasiyanın xarakterik xüsusiyyətləri və perspektiv imkanları.

2. GUAM - Avrasiya subregional integrasiyanın yeni modeli kimi. GUAM-ın yaranmasını şərtləndirən amillər və fəaliyyətinin xarakterik xüsusiyyətləri; GUAM-ın əsas üzvləri və onların xarici siyasət orientasiyası; GUAM və Rusiya; GUAM və ABŞ; GUAM və regionun digər böyük dövlətləri;

GUAM-ın regional təhlükəsizlik və transmilli enerji layihələrinə baxışı və bunun beynəlxalq münasibətlərə təsiri; GUAM-ın mövcud fəaliyyəti və perspektiv imkanları; GUAM və Azərbaycan.

GUÖAM-ın yaranma zərurəti; Strasburqda GUAM-ın əsasının qoyulması (1997-ci il); GUAM-ın transqafqaz magistralı istiqamətində iqtisadi fəaliyyəti; GUAM ölkələri arasında iqtisadi, siyasi və mədəni əlaqələrin daha da inkişafı; Özbəkistanın GUAM-a daxil olması (ABŞ, 1999) və GUAM-ın GUÖAM-a çevrilməsi; GUÖAM katibliyinin yaradılması; GUÖAM-ın ciddi regional iqtisadi qurum kimi fəaliyyəti istiqamətindəki söylər; GUÖAM-ın Nyu-York sammiti (2000); Rusiyanın GUÖAM-a qarşı qısqanclığı, ABŞ-in Avrasiyada yürütdüyü yeni siyasət və Özbəkistanın GUÖAM-ı tərk etməsi.

3. Avrasiya subregional integrasiyasında dini birlik və etnik yaxınlıq amili: İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı və Türkdilli Dövlətlər Birliyi.

İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı (ECO) – yaranması, üzvləri və fəaliyyətinin spesifik xüsusiyyətləri; ECO və Avrasiyanın müsəlman dövlətlərinin integrasiya meyilləri; Azərbaycanın ECO-ya üzv qəbul olunması (fevral 1992) və bölgənin müsəlman ölkələri ilə integrasiya cəhdləri; ECO-nun əsas sammitləri və Azərbaycanın iştirakı; ECO-nun Azərbaycandakı iqtisadi və sosial islahatlarda iştirakı.

Türkdilli Dövlətlər Birliyi (TDB). TDB-nin yaranması, üzvləri və fəaliyyətinin spesifik xüsusiyyətləri; TDB və Avrasiyanın türkdilli dövlətlərinin integrasiya meyilləri; Azərbaycanın TDB-yə üzv qəbul olunması (1992) və bölgənin türkdilli dövlətləri ilə integrasiya cəhdləri; TDB-nin əsas sammitləri və fəaliyyət istiqamətləri; TDB və Türkiyə; TDB və Rusiya münasibətləri; TDB-nin Avrasiya siyasəti və beynəlxalq münasibətlərdə siyasi faktora çevrilmək cəhdləri; TDB-nin perspektivləri və müasir dünya siyasətinə təsir imkanları; TDB və mədəni birlik amilləri; TÜRKSOY-un yaranması, üzvləri və türkdilli dövlətlərin mədəni integrasiyasında iştirakı.

Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları:

Azərbaycan dilində:

1. Böyük "İpək yolu": dünən, bu gün, sabah. Məqalələr toplusu. Bakı, 1998.
2. Azərbaycan beynəlxalq aləmdə. I-V cildlər. Bakı, 1996-1999.
3. Azərbaycan beynəlxalq çoxtərəfli qarşılıqlı əlaqələrdə. Bakı, 1997.
4. Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri. Bakı, 1997.
5. Azərbaycan-Türkiyə: Dostluq, qardaşlıq, strateji əməkdaşlıq. Bakı, 1997.
6. GUÖAM hüduqlarını genişləndirir, bax: Sülh və təhlükəsizlik naminə. Bakı, 2000. - s.95-102.
7. Məmmədov. Ə. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Asiyanın türkdilli dövlətləri ilə mədəni əlaqələri. "Beynəlxalq həyat" jurnalı, № 2-4, 1998.
8. Orucəliyev A. Strateji partnyorlar. Azərbaycan və Ukrayna GUÖAM çərçivəsində «Respublika» qəz., 23 dekabr 2001.

Türk dilində:

1. Ali Faik Demir. Türk dış politikası perspektifinden Güney Kafkasya. İstanbul, 2003.
2. Çeçen Anıl. Atatürk ve Avrasya. İstanbul, 1999.
3. Çiloğlu Fahrettin. Rusya Federasyonunda ve Transkafkasiya'da etnik çatışmalar. Sinatle yayınları, İstanbul, 1998.
4. Kafkasya ve Azerbeycanın Dünü - Bugünü və Yarını. İstanbul, 1995.
5. Ozey Ramazan. Dünya platformunda Türk dünyası. İstanbul, 1997.
6. Saray Mehmet. Yeni türk cumhuriyetleri tarihi. Ankara, Türk Tarih Kurumu yayınları, 1996.
7. Suat İlhan. Türklerin jeopolitiği ve Avrasyacılık. Ankara, 2005.
8. Tayfur Atmaca. 20-ci yüzylın sonunda Türkiye-Azerbeycan munasebetleri (1993-1998). Ankara, 1999.

9. Ülkü İrfan. Bağımsızlıktan sonra Azerbeycan. Doğan kitapçılık. İstanbul, 2000.

10. Yrd. Doç. Dr. Mert Bilgin. Avrasya enerji savaşları. İstanbul, 2005.

Rus dilində:

1. Аббасбейли А., Гасанов А. Азербайджан в системе международных и региональных организаций. Баку, 1999.
2. Азербайджанская Республика в Содружестве Независимых Государств. Баку, 2001.
3. Гончаренко А. ГУУАМ и проблемы безопасности Черноморско-Каспийского региона. "Центральная Азия и Кавказ," 2001, №3.
4. Горовой В. ГУУАМ: проблемы и перспективы. "Центральная Азия и Кавказ," 2001, №3 (15). - 80-90 с.
5. Горовой В., Омеляничук И. ГУУАМ: проблемы и перспективы. "Центральная Азия и Кавказ," 2001, №3.
6. Исмайлова И., Мусенбов Э. Некоторые аспекты создания и функционирования ГУУАМ. "Возрождение - XXI век", 1999, №16.
7. Кочубей Ю. ГУУАМ и равноправное региональное сотрудничество. "Центральная Азия и Кавказ," №2 (20), 2002.
8. Мальгин А.Ю. 10 лет СНГ: попытка подведения итогов. - www.niss.ru
9. Мир и Россия на пороге XXI века. Москва, 2001.
10. Николаев А.И. "Большой Кавказ" - стратегия России. Евразийский вестник, 2001, №10.
11. Парахонский Б. ГУУАМ: путь к стратегической стабильности на Кавказе. "Центральная Азия и Кавказ," 2000, № 6 (12). - 32-38с.
12. Парахонский Б. Формирование модели регионального сотрудничества в системе ГУУАМ. "Центральная Азия и Кавказ," 2000, №2 (8).
13. Перепелица И. ГУУАМ в новом геополитическом окружении. "Центральная Азия и Кавказ," 2001, №5
14. Петровский В.Е. Азиатско-тихоокеанские режимы безопасности после "холодной войны". Москва, 1998.
15. Полоскова Т. Диаспоры в системе международных связей. Москва, 1998.

16. Прейгер Д., Малярчук И., Новикова А., Нижник Е. ГУ-УАМ: экономические основы кооперации. "Центральная Азия и Кавказ," 2000, № 6 (12). - 160-168 с.

17. Хакимов Б.М. Коллективная безопасность в СНГ. "Международная жизнь," 2001, №7

18. Шишков Ю.В. Интеграционные процессы на пороге XXI века. Почему не интегрируются страны СНГ? Москва, 2001.

Internet resursları:

- <http://stra.teg.ru/> - Аналитик portal
- <http://www.ca-c.org> - "Центральная Азия и Кавказ" - Центр социально-политических исследований (Швеция) (Central Asia and the Caucasus – Center for Social and Political Studies (Sweden))
- <http://www.c-asia.org> - Обзор Центральной Азии (The review of Central Asia)
- <http://www.centrasia.ru> - Справочник по Центральной Азии
- <http://www.e-journal.ru> - Евразийский вестник. Журнал теории и практики Евразийства
- <http://www.materik.ru> - Информационно-аналитический портал постсоветского пространства
- <http://www.newsweekly.ru> - Политический еженедельник
- www.expert.ru - Еженедельный журнал
- www.geopolitica.ru - Аналитик portal
- www.politic.donetsk.ua - Политическая жизнь Украины

Yerli və xarici jurnallar:

«Полис». Москва, 2000.
Дипломатический вестник МИД Российской Федерации, 2000.

Евразийский вестник. Москва, 2000.

"Международная жизнь." Москва, 1992.

МЭМО. Москва, 2000.

США: экономика, политика, идеология, 2000.

"Центральная Азия и Кавказ," 2000.

IX MÖVZU: Dünya ölkələrinin enerji siyasəti və Azərbaycanın yeni neft strategiyası

1. Enerji resursları dünyanın müasir geosiyasətində.

Dünyanın müasir sənaye sivilizasiyasının enerji tələbatı və dünyanın enerji resursları uğrunda mübarizənin kəskinləşməsi; dünyanın mövcud enerji ehtiyatları, tələbatı, istehsalı və istehlakının vəziyyəti; Azərbaycanın dünyanın müasir enerji siyasətində yeri və rolu; Xəzər regionunun müasir dünyanın geosiyasətindəki rolu və yeri; enerji mənbələri, satış bazarları və təhlükəsiz enerji daşıyıcıları məsələsi müasir dünya siyasətində; Rusiya və Avrasiya bölgəsinin enerji mənbələri, daşıyıcıları və satış bazarları uğrunda mübarizə; Qərb dövlətlərinin Avrasiyanın enerji siyasətinə təsiri; Azərbaycanın enerji siyasəti, Qərb dövlətləri və regionun böyük ölkələri.

2. Azərbaycanın dünyanın aparıcı ölkələri ilə əlaqələrində Xəzər neftinin rolu. "Əsrin müqaviləsi", Xəzərin karbohidrogen ehtiyatlarının məmimsənilməsi və Azərbaycanın beynəlxalq əhəmiyyətinin artması; Azərbaycanın öz təbii sərvətlərinə sahiblik və ondan sərbəst istifadə edilməsi uğrunda mübarizəsi; Qərb ölkələrinin Xəzərin karbohidrogen ehtiyatlarının işlənməsinə cəlb edilməsi və regionun böyük dövlətlərinin buna münasibəti; Azərbaycanın yeni neft strategiyasının mahiyyəti, əsas şərtləri və məqsədləri; yeni neft strategiyasının reallaşması, beynəlxalq və regional reaksiya, problemlər və nəticələr; yeni neft strategiyasının Azərbaycanın Rusiya və İranla münasibətlərinə təsiri.

3. Xəzər nefti geosiyasət və region maraqları çərçivəsində: Xəzərin hüquqi statusu. Xəzərin təbii ehtiyatları və müasir dünyanın enerji ehtiyatlarına artan tələbatı; transmilli, regional və milli maraqların təmin edilməsində Xəzər neftinin və təbii qazının rolu; Qərb ölkələrinin Xəzərin təbii ehtiyatlarının məmimsənilməsinə yönəlmiş transmilli layihələri; Rusiya və İranın Xəzərin təbii ehtiyatlarının transmilli istifadəsinə münasibəti; Xəzər nefti və region ölkələrinin milli maraqlarının təmin olunması; Xəzərin hüquqi statusu:

əsas yanaşmalar və onları şərtləndirən amillər; Xəzərin hüquqi statusu, transmilli, regional və milli maraqların kəsişməsi; Xəzərin hüquqi statusu və Avrasiya regionunda təsir dairəsi uğrunda mübarizə; Xəzər neftinin Azərbaycanın Rusiya, İran, Qərb dövlətləri və regionun digər ölkələri ilə münasibətlərinə təsiri; Xəzərin hüquqi statusu Azərbaycanın milli maraqları və xarici siyasətinin əsas məsələsi kimi.

4. Xəzər neftinin dünya bazarlarına çıxarılması və onun ətrafında yaranmış problemlər. Xəzərin karbohidrogen ehtiyatlarının dünya bazarlarına nəqli məsələsi: əsas mövqələr, onları şərtləndirən amillər; Rusiyanın, İranın, Qərb və regionun ölkələrinin əsas ixrac boru kəməri ətrafında kəşşən maraqları və mövqe mübarizələri; iqtisadi, siyasi, kommersiya maraqları və onların uzlaşdırılmasına göstərilən cəhdlər; Azərbaycanın ixrac siyasəti və əsas neftin nəqlinə yanaşması; Azərbaycanın Bakı-Tiflis-Ceyhan neft və Bakı-Tiflis-Ərzurum qaz kəmərlərinin inşası sahəsində həyata keçirdiyi tədbirlər və bunun beynəlxalq, regional münasibətlərə təsiri; Azərbaycan, Gürcüstan, Türkiyə və ABŞ-in birgə mövqeyi və onun reallaşdırılması siyasəti; Mərkəzi Asiya dövlətləri, Çin, Avropa ölkələri və regionun digər dövlətlərinin Xəzər neftinin və qazının ixrac marşrutlarına münasibəti və onu şərtləndirən əsas amillər; Azərbaycanın neft strategiyasının reallaşmasında Heydər Əliyev diplomatiyasının rolu.

5. Azərbaycanın beynəlxalq mövqeyinin güclənməsində enerji siyasətinin rolu. Azərbaycanın enerji siyasətinin mahiyyəti, onu şərtləndirən amillər və həyata keçirilməsinin milli, regional və transmilli əhəmiyyəti; enerji siyasətinin Azərbaycanın beynəlxalq mövqeyinə təsiri; enerji siyasətinin Azərbaycanın regional mövqeyinə təsiri; Azərbaycan-Gürcüstan, Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin inkişafında enerji siyasətinin rolu; Azərbaycanın enerji siyasətinin Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi və Dağlıq Qarabağ probleminin həllinə təsiri; enerji siyasəti və Azərbaycan-ABŞ münasibətləri.

Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları:

Azərbaycan dilində:

1. **Azərbaycan neft sənayesi tarixinə dair 7 iyun 1996-cı ildə Bakı şəhərində keçirilmiş birinci beynəlxalq konfransın materialları.** Bakı, 1996.
2. **Bakı-Tbilisi-Ceyhan Əsas İxrac Kəməri haqqında İstanbul sazişi.** – “Azərbaycan” qəzeti, 20 dekabr 1999.
3. **Əhmədov M.** Azərbaycan: yeni neft erası və beynəlxalq siyasət. Bakı, 1997.
4. **Əliyev Q.M.** Azərbaycan nefti dünya siyasətində. Avtoreferat. Bakı, 2003.
5. **Əsrin müqaviləsi – 10. Azərbaycan böyük inkişaf yollarında.**
6. **Həsənov Ə.M.** Neft strategiyası və Azərbaycanın xarici siyasət fəaliyyətinin qurulması Əsrin müqaviləsi-10. Bakı, 2005.
7. **Heydər Əliyevin neft strategiyası. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin katibliyi.** Cild I-II. Bakı, 2001.
8. **Mirzəyev R.** “Əsrin müqaviləsi”ndən başlanan yol. Bakı, 2000. (Azərbaycan və ingilis dillərində).
9. **Nadirov A.A., Əliyev Q.M.** “Azərbaycan neft strategiyasının bayraqdarı” Bakı, “Dirçəliş – XXI əsr”, (2004, №3).
10. **Nəsbli N.** Azərbaycanın geopolitikası və neft. Bakı, 2000.
11. **Nəsirov E.** Azərbaycan nefti və beynəlxalq müqavilələr (1991-1999). Bakı, 1999;
12. **Prezident İlham Əliyev. Elmi redaktoru Ə.Həsənov.** Bakı, 2004.
13. **Şahbazov E.** Heydər Əliyev və Azərbaycan neftinin inkişafı. Bakı, 1997.
14. **Yusifzadə X.** “Azərbaycanın neft və qaz sənayesi tarixi. ARDNŞ-in perspektivi”. Bakı, 2000. - s.56.
15. **Xələfov X.** “Neft və qaz beynəlxalq konfransında çıxış”. Bakı, 4 iyun 2003. AR XİN Arxivi; Xəzər dənizinin hüquqi statusu ilə bağlı çıxışlar qovluğu, 2003.

Türk dilində:

1. **Akgün Mensur.** Hazarın statüsü Yeni Yüzyıl. №7,9, 1998.
2. **Ali Faik Demir.** Türk Dış politikasının perspektifinden Güney Kafkasya. İstanbul, 2003. - 358 s.
3. **Araz Osman Nuri.** Azərbaycanın Hazar ekonomisi və stratejisi. İstanbul, 2001.
4. **Faruk Arslan.** Hazarın kurtlar vadisi. Petrol imparatorluğundakı güc savaşları. İstanbul, 2005.
5. **Kara Vehbi.** Petrole dayalı stratejilər və uluslararası ilişkilerde petrolün önemi. İstanbul, 1997.
6. **Karadağ Refik.** Petrol fırtınası. İstanbul, 1990.
7. **Mert Bilgin.** Avrasya enerji savaşları. İstanbul, 2005. 384 s.
8. **Suat İlhan.** Türklerin jeopolitiği və Avrasyacılık. Ankara, 2005, 220 s.
9. **Urfan Ülkü.** Bağımsızlıktan sonra Azərbaycan. İstanbul, 2000.
10. **Yürel Şükrü Sina.** Ortadoğu petrolünün uluslararası politika-da yeri. Ankara, 1979.

Rus dilində:

1. **Адамс Т.** Каспийские углеводороды, политизация региональных трубопроводов и дестабилизация Кавказа. - www.poli.vub.ac.be
2. **Адамс Т.** Нефть Каспия и политика Азербайджана, "Бакинский рабочий".
3. **Алиев И.Г., Мурадвердиев А.Ш.** Азербайджанская нефть в мировой политике. Т.I-III. Баку, 1997-1998.
4. **Алиев Н.** Борьба азербайджанской дипломатии за основной экспортный трубопровод Баку-Тбилиси-Джейхан. "Возрождение," №11-12, 2000.
5. **Геополитика во внешнеэкономических связях Азербайджанской Республики.** Институт философии и политико-правовых исследований НАН Азербайджана. Баку, 2003.
6. **Дарабади П.** Геоистория Каспийского региона и геополитика современности (Азербайджанский институт стратегических исследований развития Кавказа). Баку, 2002.

7. **Ильхам Алиев.** Каспийская нефть Азербайджана. Москва. "Известия," 2003. - 712 с.

8. **Кулиев Г.** Мифы и реальности нефтяной стратегии Азербайджана. "Центральная Азия и Кавказ," 1994, № 4(5).

9. **Мамедов Р.** Международно-правовой статус Каспийского моря как пограничного озера. "Beynəlxalq hüquq və Azərbaycan", Bakı, 1998, №1. s.9-15.

10. **Мехтиев Р.А.** Азербайджан: вызовы глобализации. Баку, 2004.

11. **Мурадвердиев А.Ш.** Азербайджанская нефть и капитал-Москва, "Известия," 2001. - 567 с.

12. **Прейгер Д.** Экономические интересы ГУУАМ в лабиринтах Великого Шелкового пути. "Центральная Азия и Кавказ," 2001, №3.

13. **Прикаспийский регион: стратегическое значение пространства и нефти.** "Центральная Азия и Кавказ," 2001, №3.

14. **Шорохов В.** Нефть и политика Азербайджана. Москва, 1997.

15. **Юсифзаде Х.** Статус Каспия. Вестник МВС АР, 1996, № 2-3.

İnternet resursları:

➤ <http://www.poli.vub.ac.be>

Yerli və xarici jurnallar:

"Oil and Gas Journal", 1995-2005

"Beynəlxalq hüquq və Azərbaycan," 2000-2005

"Dirçəliş – XXI əsr" (Azərbaycan və rus dillərində), 1998-2005
Вестник МВС АР, 2000-2005

"Центральная Азия и Кавказ," 2000-2005

X MÖVZU: Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münəqişəsi və Azərbaycanın təhlükəsizlik problemləri

Azərbaycanın təhlükəsizlik problemləri, onun həlli istiqamətində həyata keçirilən milli siyasət; milli təhlükəsizlik, suveren dövlət hüquqları və ərazi bütövlüyü məsələləri.

1. Ermənistan-Azərbaycan münəqişəsinin tarixi kökləri haqqında. Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddialarının tarixi kökləri, mahiyyəti və həyata keçirilməsinin xarakterik xüsusiyyətləri; ermənilərin Azərbaycan torpaqlarına köçürülməsi, bunu təşkil edən dövlətlər və onların məqsədləri (1804-1813; 1826-1828 müharibələrinin gedişində, XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində); erməni millətçilərinin böyük Ermənistan xülyaları və onun reallaşdırılması məqsədilə həyata keçirdikləri tədbirlər; Rusiyada bolşevik inqilabının qələbəindən sonra Cənubi Qafqaz və Anadoluda yaranmış vəziyyət və erməni millətçilərinin işğalçılıq fəaliyyəti; Sovet hakimiyyətinin ilk illərində və sonrakı dövrdə erməni millətçilərinin fəaliyyəti; SSRİ rəhbərliyinin antiazərbaycan siyasəti və erməni millətçilərinə dəstəyi (1924; 1947-1948; 1953-cü il qərarları və s.)

2. XX əsrin sonunda Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları və SSRİ rəhbərliyinin Qafqaz siyasəti. 80-ci illərdə SSRİ-də həyata keçirilən yenidənqurma siyasəti və erməni separatizminin başlanması; SSRİ rəhbərliyinin loyallıq siyasəti və Dağlıq Qarabağda separatçı hərəkətin genişlənməsi; Ermənistan-Azərbaycan münəqişəsinin başlanması və SSRİ rəhbərliyinin ermənipərəst siyasəti; Azərbaycan torpaqlarının işğalının başlanması və əhəlinin deportasiyası; SSRİ-nin dağılması və Ermənistan-Rus qoşunlarının Azərbaycanın 20% torpaqlarını işğal etməsi; Xocalı soyqırımı və etnik təmizləmə siyasəti; Azərbaycanın xarici siyasətinin əsas problemi.

3. Azərbaycan ərazilərinin Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən işğalı və münəqişənin BMT Təhlükəsizlik Şurasında müzakirəsi. Azərbaycanın xarici siyasət fəaliyyəti; Azərbaycan torpaqlarının işğalı və onun nəticələri; Azərbaycan

rəhbərliyinin Ermənistanın işğalçılıq siyasətinə qarşı beynəlxalq mübarizəsi; məsələnin BMT səviyyəsinə çıxarılması; BMT Təhlükəsizlik Şurasının 7 bəyanatı və 4 qətnaməsinin qəbul olunması (822, 853, 874, 884 iyul-noyabr 1993).

4. ATƏT-in Minsk qrupunun yaradılması və fəaliyyəti. Ermənistanın işğalçılıq siyasətinin ATƏT səviyyəsinə çıxarılması üçün Azərbaycan rəhbərliyinin fəaliyyəti; ATƏT-in Helsinki sammiti (iyul 1992) və Azərbaycanın sammitdəki fəaliyyəti; ATƏT-in Nazirlər Şurasının Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münəqişəsinə dair (Minsk Konfransının çağırılması haqqında) qərarı (24 mart 1992) və Sülhməramlı Qüvvələrin tərkibi ilə bağlı fikir ayrılıqları; ATƏT-in Budapeşt sammiti (1994) və Azərbaycan rəhbərliyinin Sülhməramlı Qüvvələrlə bağlı iradəsi; ATƏT-in Lissabon sammiti (1996) və Ermənistan-Azərbaycan münəqişəsinin həlli ilə bağlı əsas prinsiplərin müəyyən olunması; Ermənistan-Azərbaycan münəqişə bölgəsində atəşkəsə nail olması (1994) və Minsk qrupunun fəaliyyəti; həmsədrlik institutunun yaradılması, fəaliyyəti və münəqişənin həlli ilə bağlı təkliflərin hazırlanması.

5. Digər beynəlxalq təşkilatların münəqişəyə dair mövqeyi və Azərbaycanın diplomatik fəaliyyəti. İslam Konfransı Təşkilatı və Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ problemi; Avropa Şurasının münəqişə ilə bağlı mövqeyi və Azərbaycan nümayəndə heyətinin fəaliyyəti; Avropa İttifaqının münəqişəyə yanaşması və onun həlli istiqamətində göstərdiyi fəaliyyət; Avropa Parlamenti və Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münəqişəsi; digər beynəlxalq və regional təşkilatların münəqişənin həlli ilə bağlı mövqeləri və fəaliyyətləri haqqında.

Mövzu üzrə tövsiyə olunan ədəbiyyat və informasiya resursları:

Azərbaycan dilində:

1. «Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında» Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin Fərmanı. "Azərbaycan" qəzeti, 27 mart 1998-ci il.

2. Heydər Əliyev və Şərq. V cild. Tərtibçilər: Allahverdiyev Q. və Sultanzadə V. Bakı, 2005.

3. ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrələrinin Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin dinc yolla nizamlanmasına dair təklifləri "Xalq qəzeti," 21 fevral 2001-ci il.

4. Axundov N., Qasimov M. Azərbaycan və beynəlxalq parlament təşkilatları. Bakı, 1996. - 88 s.

5. Məmmədov A. Beynəlxalq münasibətlər. Bakı, 2002. -206 s.

6. Azərbaycan beynəlxalq aləmdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin 1993-1998-ci illərdə xarici ölkələrə səfərlərinə dair materiallar I-IV cildlər. Bakı (c. I, 1996. -268 s.; c. II, 1997. -761 s.; c. III, 1998. -776 s.; c. IV, 1999. -520 s.).

7. Azərbaycan Parlamenti və beynəlxalq təşkilatlar. Bakı, 2004.

8. Azərbaycan Respublikası 1991-2001. Bakı, 2001.

9. Dağlıq Qarabağ: Zəka qalib gələcək (sənədlər və materiallar). - Bakı, 1989. - s.316-318.

10. Dövlət başçılarının Helsinki görüşü. Helsinki, 08-10 iyul 1992: Sənədlər və materiallar, Bakı, "Şərq-Qərb", 1992. - 40 s.

11. Əhmədov E. Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü və beynəlxalq təşkilatlar. Bakı, 1998. - 137 s.

12. Əhmədov E. Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü və beynəlxalq təşkilatlar. Bakı, 1998.

13. Əliyev H.Ə. Müstəqilliyimiz əbədidir. I k., 1997. - 597 s.; II k., 1997. - 588 s.; III k., 1997. - 479 s.; IV k., - 513 s.; V k., 1998. - 490 s.; VI k., 1998. - 501 s.; VII k., 1998. - 509 s.; VIII k., 1998. - 472 s.; IX k., 2000. - 453 s.; X k., 2002. - 464 s., XI k., 2003. - 458 s., XII k., 2004. - 432 s., XIII k., 2004. - 520 s.

14. Həsənov Ə.M. Azərbaycan və ATƏT: Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi və Dağlıq Qarabağ problemi ümumavropa təhlükəsizliyi fonunda. Bakı, 1997. - 80 s.

15. Həsənov Ə.M. Azərbaycanın ABŞ və Avropa dövlətləri ilə münasibətləri (1991-1996). Bakı, 2000. - 368 s.

16. Həsənov Ə.M. Azərbaycanın xarici siyasəti: Avropa dövlətləri və ABŞ (1991-1996). Bakı, "Azərneşr", 1998. - 315 s.

17. Hüseynova H. Azərbaycan Avropa integrasiya prosesləri sistemində. Bakı, 1998.

18. İbayev V. Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi beynəlxalq

hüququn JUS-COGENS prinsipləri prizmasında. Bakı, "Çənlibel", 1999. - 128 s.

19. İbayev V. Ermənistan-Azərbaycan. Dağlıq Qarabağ münaqişəsi insan hüquqları kontekstində (tətbiq olunan hüquq və məsuliyyət məsələləri). Bakı, 2001.

20. İbayev V. İslam Konfransı Təşkilatı. Bakı, 1998. - 96 s.

21. İsmayilov F. Qarabağ konfliktı ABŞ-ın global siyasəti kontekstində. Bakı, 2001

22. Lissabon sammiti - 1996. Bakı, "Azərbaycan", 1997. - 312 s.

23. İsmayilov M. Qarabağın tarixi. Bakı, 1999.

24. Qasimov M. Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində (1991-1995). Bakı, 1996. - 140 s.

25. Qasimov M. Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində (1991-1995-ci illər). Bakı, 1996.

26. Qasimov M. Azərbaycanın xarici siyasəti (konsepsiya məsələləri). Bakı, 1997. - 124 s.

27. Quluzadə V. Gələcəyin üfurları (Azərbaycan Respublikasının xarici siyasəti barədə mülahizələr, müsahibələr, şərhlər). Bakı, 1999. - 286 s.

28. Rəcəbli H. BMT-nin ixtisaslaşmış qurumları. Bakı, 2003. - 256 s.

29. Rəcəbli H., İbayev V. Avropa Şurası. Bakı, 1999. -118 s.

30. Sultanov Z. Qarabağ gündəliyi. Bakı, 1991. - s.67.

Türk dilində:

1. Ali Faik Demir. Türk Dış politikası perspektifinden Güney Kafkasya. Ankara, 2003. -358 s.

2. Atilla İlhan, Suat İlhan. Türklerin jeopolitiği ve Avrasyacılık. Ankara, 2005. -223 s.

3. Çiloğlu Fahrettin. Rusya Federasyonunda ve Transkafkasya'da etnik çatışmalar. İstanbul, 1998.

4.Ülkü İrfan. Bağımsızlıktan sonra Azerbeycan. İstanbul, 2000.

5. Kafkasya ve Azerbeycanın dünü, bugünü, yarını. İstanbul, 1995.

Rus dilində

1. Аббасбејли А., Гасанов А. Азербайджан в системе международных и региональных организаций. Баку, 1999. - 256 с.

2. Алиев И.Г. Нагорный Карабах: история, факты, события. Баку, 1989. - 104 с.
3. Аракелов Р.К. Нагорный Карабах: виновники трагедии известны. Баку, 1991. - 92 с.
4. **Заключительный Акт Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе. Хельсинки, 30 июля-1 августа 1975 г.** М., "Международные отношения," 1987. - 96 с.
5. Заманов И. От агрессии к агрессии или подлинное лицо армянского шовинизма. Баку, 2001.
6. Рзаев К. Правда и ложь о карабахской войне. Баку, 1997.
7. **Конфликт в Нагорном Карабахе.** Сборник статей. Баку, 1990.
8. Мехтиев Р.Э. Реалии геноцида азербайджанцев. Баку, 2000. - 203с.
9. Монсеев Е.Г. Международно-правовые основы сотрудничества стран СНГ. Учебное пособие (Под ред.К.А.Бекашева) . М., "Юрист", 1997. - 272 с.
10. **Наджафов Э.Н.** Западноевропейские подходы к обеспечению мира и стабильности на Южном Кавказе. Эволюция мирового порядка и внешнеполитическая стратегия России. Москва, 2003.
11. **От Хельсинки до Будапешта. История СБСЕ (ОБСЕ) в документах (1973-1994).** Москва, 1996, т. II
12. Помпеев Ю. Кровавый омут Карабаха. Баку, 1992. - 130 с.
13. Салех бей. Армянство. Баку, 1994. - 243-244 с.
14. **События вокруг НКАО в кривом зеркале фальсификаторов (Сборник материалов).** – Баку, 1989. - 9-16 с.
15. Челак С. Перспективы Пакта стабильности на Кавказе: некоторые предварительные размышления. - www.poli.vub.ac.be
16. **Черный январь. Баку-1990: документы и материалы.** Баку, 1990. - 36 с.
17. Шукуров И. Будапештский саммит. Баку, "Азербайджан", 1995. - 28 с.
18. Шукуров И. Дипломатия мира. Баку, "Азербайджан". 1997. - 392 с.
19. Шукуров И., Ибрагимов Н. Гейдар Алиев открывает миру Азербайджан. Баку, 1994. - 173 с.

20. **Наджафов Э.** Южный Кавказ: тернистый путь к безопасности. Москва, 2005. - 266 с.
21. **Эмерсон М.** Подходы к стабилизации на Кавказе. - www.poli.vub.ac.be

İngilis dilində

1. Altstadt A. The Azerbaijani Turks; Power and identity under Russian Rule Hoover institution Press. 1992. –334 p.
2. **Azerbaijan in the family of the United Nations.** Baku, 2000. –72 p.
3. **Azerbaijan: Seven years of conflict in Nagorno-Karabakh.** in: Human Rights Watch Helsinki. New-York, 1994, 114 p.
4. **CSCE. Budapest Document 1994. Towards a Genuine partnership in a new era.** Budapest, 1994, 35 p.
5. **CSCE. First Additional meeting of the Council.** Helsinki, 24 March, 1992, CSO. Journal, № 3, p.1-3.
6. **Minsk Group Talks on Nagorno-Karabakh.** Statement, Washington, DC. Dispatch. Vol.3, № 32, August 10, 1992.
7. **OSCE. Handbook.** Vienna, Published by the Secretariat of the Organization for Security and Cooperation in Europe, 1999, 197 p.
8. **OSCE. İstanbul Summit Declaration.** İstanbul, 1999, 15 p.
9. **OSCE. Lisbon Document 1996.** Lisbon, 1996, 7 p.
10. **PACE. REC. 16902005. The conflict over the Nagorno-Karabakh region dealt with by the OSCE Minsk Conference.**
11. **PACE. RES. 14162005. The conflict over the Nagorno-Karabakh region dealt with by the OSCE Minsk Conference.**

Dövri mətbuat

- “Azərbaycan” qəzeti, 1992-2005-ci illər.
 “Respublika” qəzeti, 1996-2005-ci illər.
 “Xalq qəzeti,” 1991-2005-ci illər.

**“MÜASİR BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR
VƏ AZƏRBAYCANIN XARİCİ SİYASƏTİ”
İXTİSAS KURSU ÜZRƏ MÖVZULAR
VƏ SAATLARIN BÖLGÜSÜ**

№	Mövzular	Mühazirə	Məşğələ
I yarım il			
Mövzu 1	Beynəlxalq münasibətlər: nəzəri mənbələr, konseptual yanaşmalar, müasir nəzəriyyələr	2	2
Mövzu 2	Beynəlxalq münasibətlər sistemi: formalaşma tarixi və əsas inkişaf mərhələləri	6	2
Mövzu 3	Müasir beynəlxalq münasibətlər sisteminin yaranması: xarakteristikası, tendensiyaları və əsas aktorları	4	2
Mövzu 4	Azərbaycanın beynəlxalq münasibətlər sistemində qatılması: xarici siyasət fəaliyyətinin formalaşması və inkişafı	4	2
Mövzu 5	Azərbaycan müasir beynəlxalq münasibətlər sisteminə: ikitərəfli əlaqələr	16	12
Mövzu 6	Azərbaycanın beynəlxalq ələmlə çoxtərəfli münasibətləri	16	12
CƏMI:	80 saat	48	32
II yarım il			
Mövzu 7	Azərbaycan regional münasibətlər sisteminə: ikitərəfli əlaqələr	6	6
Mövzu 8	Avrasiya subregional inteqrasiyası və Azərbaycanın çoxtərəfli regional əlaqələri	2	2
Mövzu 9	Dünya ölkələrinin enerji siyasəti və Azərbaycanın yeni neft strategiyası	4	4
Mövzu 10	Ermenistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi və Azərbaycanın təhlükəsizlik problemləri	6	6
CƏMI:	36 saat	18	18
YEKUN:	116 saat	66	50

ƏLİ HƏSƏNOV

**MÜASİR BEYNƏLXALQ
MÜNASİBƏTLƏR
VƏ AZƏRBAYCANIN
XARİCİ SİYASƏTİ**
fənninə dair metodik vəsait

Nəşriyyat redaktorları
Gülnarə Adıgözəlgızı
Rauf Cəfərov

Texniki redaktoru
Elmira Tağıyeva

Kompüter işləri
Kamran Abbasov

Kompüter yığımı
Şəfa Qəmbərli

Korrektor
Elnarə Əsgərova

Çapa imzalanmışdır 19.12.2005. Kağız formatı 60x90 1/16. Fiziki çap vərəqi 7,0.
Şərti çap vərəqi 7,0. Tirajı 1000. Sifariş 5942. Müqavilə qiyməti ilə

“Azərbaycan” nəşriyyatının mətbəəsində çap edilmişdir.
Az 1073 Bakı, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə.
Tel.: (99 412) 438 00 10. Fax: (99 412) 497 69 83.
E-mail: azerbneshr@azerin.com